

T.C.
İstanbul Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Eski Türk Dili Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

British Museum Turkî Ms 23'te Kayıtlı
Çağatayca Şâhî Divanındaki Gazeller
(vr. 1b-10b; Transkripsiyon, Çeviri, Sözlük)

Sema BAL

2501090001

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Ayşegül SERTKAYA

İstanbul 2013

Y Ü K S E K L İ S A N S
T E Z O N A Y I

ÖĞRENCİNİN

Adı ve Soyadı : Sema Bal
Anabilim/Bilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı

Numarası : 2501090001
Danışman Öğretim Üyesi : Prof. Dr. Ayşegül
SERTKAYA

Tez Savunma Tarihi : 15/07/2013

Tez Savunma Saati : 14.00

Tez Başlığı : British Museum Turki Ms 23'de Kayıtlı Çağatayca Şahi Divanındaki Gazeller
(vr. 1b-10b; Transkripsiyon, Çeviri, Sözlük)

TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜ'NE OYBİRLİĞİ / ~~OYÇOKLUĞUYLA~~ karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATI (KABUL / RED / DÜZELTME)
1-Prof. Dr. Ayşegül SERTKAYA		Kabul
2- Yrd. Doç. Dr. Özcan TABAKLAR		KABUL
3-Yrd. Doç. Dr. Murat ELMALI		KABUL

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATI (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- Prof. Dr. Hüseyin YAZICI		
2- Yrd. Doç. Dr. Feryal KORKMAZ		

ÖZ

British Museum Turkî Ms 23'te Kayıtlı Çağatayca Şâhî Divanındaki Gazeller (vr. 1b-10b; Transkripsiyon, Çeviri, Sözlük)

Sema BAL

Şâhî, 15. yüzyıl Klâsik Çağatay Türkçesi döneminde divan tertip etmiş bir şairdir. Şâhî'nin Çağatayca divanı, 1966 yılında Janos Eckmann tarafından Londra'da India Office kitaplığında bulunmuş ve bir yazıyla tanıtılmıştır. Şâhî, bir süre hükümdarlık yapmış fakat adı pek duyulmamış bir Timur Devleti şehzadesi olan Mes'ud Mîrzâ'dır. Mes'ud Mîrzâ'nın Arifi mahlasıyla yazdığı Farsça divanının nerede olduğu bilinmemektedir. Çağatayca divanındaki şiirlerin yegâne konusu aşktır. Tasavvufî nitelik taşımayan bu şiirlerini çeşitli vezinlerle yazmıştır. Bu çalışmada, Çağatayca divanın India Office Kitaplığında Turki MS 23 numarayla kayıtlı olan nüshası esas alınmıştır. Çağatay Türkçesine genel bir bakışın ardından, Şâhî'nin hayatı ve şairliği ile ilgili bilgi verilmiş, kısa bir dil incelemesi, divanın 1b-10b arası bölümünde yer alan gazellerin transkripsiyonlu metni, Türkiye Türkçesine çevirisi, sözlüklü dizini hazırlanmış, son olarak da tıpkıbasımı eklenmiştir.

Çalışmamızda, pek bilinmeyen Çağatayca Şâhî divanının Türk Dili ve Edebiyatı sahasına kazandırılmasına katkıda bulunmak amaçlanmıştır.

Anahtar kelimeler: Şâhî, Dîvan, Şâhî Dîvânı, Mesud Mîrzâ, Çağatayca, Eski Türk Dili.

ABSTRACT

Poems in The Chaghatai Divan of Şâhî that registered as Turki Ms 23 in British Museum (leaves 1b-10b)

Sema BAL

Şâhî is a poet, who composed divans in 15th Century Classical Chagatai Turkish period. Chagatai divan of Şâhî was discovered in London, India Office Library in 1966 and introduced with an article by Janos Eckmann. Even though he ruled the country for a while, Şâhî is a little known Timurid prince called Mes'ud Mirza. Persian divan of Mes'ud Mîrzâ which was written with Arifî pen name is undiscovered. In his Chaghatai divan, only subject of his poems is love. He wrote these non-sufistic poems, with a variety of prosodies. In this study, Chaghatai divan's manuscript copy, which is registered under the number of Turki MS 23 in the India Office Library, has taken as a basis. After a general survey on Chagatai Turkish, information about Şâhî's biography and poesy is given; a short linguistic analysis, transcription, translation to the Turkey Turkish and vocabulary index of the poems that take place in the 1b-10b part of the divan are prepared, finally facsimile of the text is added.

The aim of this study is to bring Chaghatai divan of Şâhî to the attention of Turkish Language and Literature field.

Key words: Şâhî, Dîvan, Chagatai Dîvân of Şâhî, Mesud Mîrzâ, Chagatai, Old Turkic Language.

ÖNSÖZ

15. yüzyılda yaşamış ve Klasik Çağatay Türkçesi ile divan tertip etmiş olan Şâhî bir dönem hükümdarlık da yapmış olan bir Timur devleti şehzadesidir. Asıl adı Mes'ud Mîrzâ olan Şâhî, Janos Eckmann tarafından keşfedilen bir Çağatayca divan ve Arifî mahlasıyla yazdığı, nerede olduğu bilinmeyen bir Farsça divan tertip etmiştir. Aruzu iyi bilen ve çeşitli aruz kalıplarını kullanarak şiir yazan Şâhî'nin şairliği, *Mecâlisü'n-Nefâyis*'te Alî Şîr Nevâyî tarafından övülmektedir. Yalnızca aşk konusunu işlemiş olan Şâhî bir tasavvuf şairi değildir.

Şâhî ve divanı hakkında yapılmış pek fazla çalışma bulunmamaktadır. Divan hakkındaki ilk çalışmayı, divanı bulan Janos Eckmann yapmış, *Bilinmeyen Bir Çağatay Şairi Şahi ve Divanı* adlı yazısında gerçek yazarını tespit ettiği divanı tanıtmanın yanı sıra divanda yer alan 35 gazel ile 4 rubaînin transkripsiyonunu vermiştir. Bu çalışmada verilen gazellerden tezimizin kapsamına girenlerin bazılarında, kimi yerlerde Eckmann'inkinden farklı okumaları uygun gördük. Hofman'ın *Turkish Literature A Bio-Bibliographical Survey* adlı eserinde ise Sebzevarlı Şâhî ve Mes'ud Mîrzâ, ikisi de Şâhî adı altında iki ayrı madde halinde verilmiştir. Hofman, Mes'ud Mîrzâ hakkında bilgi verdiği Şâhî maddesinde, şairin Çağatayca divanından ve Ârifî mahlasıyla yazdığı bir Farsça divanı daha bulunduğundan bahsetmektedir. Üçüncü çalışma Münevver Tekcan'ın 2005 yılında hazırladığı *Mesud Mirza Şahî Divanı, (Giriş-Metin-Tanımlı Dizin-Tıpkıbasım)* adlı kitabıdır. Fakat bu esere ulaşmamız mümkün olmadı. Dördüncü çalışma Filiz Kılıç'ın, divanın İran'da bulunan başka bir nüshasını tanıttığı *Şâhî (Mesud Mirza) ve Çağatayca Divanının Bilinmeyen Bir Nüshası* adlı yazısıdır. Bu yazı 2007 yılında Ankara'da, *Edebiyat ve Dil Yazıları Mustafa İsen'e Armağan* kitabında yayımlanmıştır. Beşinci çalışma ise Mustafa İsen, Ali Fuat Bilkan, Tuba Işınsoy Durmuş tarafından hazırlanan *Sultanların Şiirleri Şiirlerin Sultanları* adlı kitaptaki "Mesud Mirza (Şahî, ö. 1507)" başlıklı yazıdır.

Yüksek lisans tezi olarak hazırladığımız bu çalışmada Şâhî'nin Çağatayca divanının 1b-10b arasındaki bölümünde bulunan gazeller ele alınmıştır. British Museum'da Turkî MS 23 numarayla kayıtlı A nüshasını kullandığımız üç bölümden oluşan çalışmamızın girişinde Çağatay Türkçesi hakkında genel bilgi verilmiş,

birincil kaynak olarak Zahirüddin Babur'un *Vekayi* adlı eserinden faydalanmak suretiyle Şâhî'nin hayatı anlatılmıştır. *Dil İncelemesi* başlığı altında ise metnin, dönemin genel dil özelliklerinden ayrılan özellikleri verilmiştir.

Tezin birinci bölümünde, ilgili bölümdeki gazellerin Latin harfleriyle transkripsiyonu yapılmış, metnin transkripsiyonu yapılırken büyük harf ve noktalama kullanılmamıştır. Gerekli görülen yerlerde vezne göre metin tamiri yapılmış ve tamir edilen kısımların orijinal yazılışları dipnotlarda belirtilmiştir.

İkinci bölümde, gazellerin Türkiye Türkçesine çevirisi yapılmıştır. Çeviriyi yaparken olabildiğince bire bir çevirme yoluna gidildiyse de anlamın net olabilmesi için gerekli yerlerde açıklamalar ve eklemeler yapılmıştır. Anlamı desteklemek için yapılan bu eklemeler parantez içinde gösterilmiştir.

Tezin üçüncü bölümünü oluşturan dizin çalışmasında ise madde başı kelimelerin cümle içindeki kullanımlarının anlaşılması için kelimeler ilgili kelime gruplarıyla birlikte verilmiştir. Aynı anlamdaki kelimeler birbirine gönderilerek belirtilmiş, yardımcı fiiller, birlikte kullanıldıkları kelimelerin buldukları madde başlarında verilerek cümle içindeki kullanılışları gösterilmiştir. Sonuç bölümünde ise metinde geçen Arapça, Farsça ve Türkçe kelimelerin sayıları ve yüzdeleri verilmiş, veriler grafikler ile gösterilmiştir.

Yüksek lisansım boyunca yetişmeme katkı sağlamış olan sayın danışmanım Prof. Dr. Ayşegül Sertkaya ve değerli hocam Prof. Dr. Osman Fikri Sertkaya'ya; her zaman yanımda olan ve desteklerini esirgemeyen ailem ve arkadaşlarıma teşekkürü bir borç bilirim.

Ayrıca tez dönemim boyunca, kısıtlı ve çok kıymetli zamanını cömertçe ayırarak, metni okumamda, çevirmemde ve tamir etmemde bilgi ve tecrübesiyle bana yol gösteren çok sevgili hocam Prof. Dr. Kemal Eraslan'a en içten minnet ve şükranlarımı sunarım.

Sema BAL

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	v
İÇİNDEKİLER	vii
TRANSKRİPSİYON ALFABESİ	viii
KISALTMALAR LİSTESİ	ix
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM	14
METNİN TRANSKRİPSİYONU	14
2. BÖLÜM	46
TÜRKİYE TÜRKÇESİNE ÇEVİRİ	46
3. BÖLÜM	78
DİZİN	78
SONUÇ	234
KAYNAKÇA	236
EK: METNİN TIPKIBASIMI	239

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

ء	'
ا	a, ā, e
آ	a, ā
ب	b
پ	p
ت	t
ث	s
ج	c
چ	ç
ح	ħ
خ	ḫ
د	d
ذ	z
ر	r
ز	z
ژ	j
س	s

ش	ʃ
ص	ʂ
ض	ʒ, ɖ
ط	ʈ
ظ	ʐ
ع	ʕ
غ	g̃
ف	f
ق	q̣
ك	k, g, ŋ̃
ل	l
م	m
ن	n
و	v, o, ö, u, ü, õ, ū
ه	h, a, e
ی	y, ɪ, i, ī

KISALTMALAR LİSTESİ

a.g.e.:	Adı geçen eser
A:	Arapça
A. ha.:	Arapça harf
bk.:	Bakınız
c.:	Cilt
Doç. Dr.:	Doçent Doktor
Dr.:	Doktor
F:	Farsça
Haz.:	Hazırlayan
k.a.:	Kişi adı
krş.:	Karşılaştırınız
Prof.:	Profesör
Prof. Dr.:	Profesör Doktor
s.:	Sayfa
vb.:	ve benzeri
y.a.:	Yer adı
Yay. Haz.:	Yayıma hazırlayan

GİRİŞ

a. Çağatay Türkçesi ve Çağatay Edebiyatı

Çağatay Türkçesi, 15. yüzyıl başlarında başlayıp 20. yüzyıl başlarına değin devam eden süreçte oldukça geniş bir coğrafyada kullanılmış ortak bir yazı dilidir. Kuzey-Doğu Türkçesinin ikinci dönemi olarak nitelendirilen bu dönemde, yalnız Kırım Hanlığı istisna olmak üzere, Müslüman olan tüm Kuzey-Doğu Türkleri bu yazı dilini kullanmışlardır.

Cengiz Han'ın ikinci oğlu Çağatay'dan gelen "Çağatay Türkçesi" adı çok tartışılmış, farklı âlimlerin bu adı kullanarak kast ettikleri tanımlamalar birbirinden farklı olmuştur. Bu adın Batı literatürüne yerleşmesi ise büyük ölçüde Vámbéry'nin *Çagataische Sprachstudien*¹ adlı eseriyle birliktedir.²

Mehmed Fuad Köprülü, Çağatay Türkçesini; "Çagatayca, kelimenin en geniş mânası ile, "moğul istilâsından sonra Cengiz çocukları tarafından kurulan Çagatay, İlhanlı ve Altın-Ordu imparatorluklarının medenî merkezlerinde XIII.-XIV. asırlarda inkişaf eden ve Timurlular devrinde bilhassa XV. asırda klâsik bir mâhiyet alarak, zengin bir edebiyat yaratan edebî orta Asya lehçesidir."³ şeklinde tanımlamaktadır.

Wilhelm Radloff, Uygurca temelinde geliştiğini belirttiği bu dilin, canlı dille bir ilgisi olmayan, yapma bir yazı dili olduğunu öne sürerken benzer bir şekilde Vámbéry de "Özbek Türkçesini, yani Çagataycayı *par excellence*, Orta-Asya'nın umûmî bir edebî dili olarak"⁴ kabul etmektedir.

Çağatay edebî dilinin temeli ve gelişmesi ile ilgili bu görüşleri değerlendiren Kemal Eraslan, bu dilin teşekkülünde müşterek Orta Asya yazı dilinin ve Moğol istilâsından sonra mahalli şiveler karışmasının büyük ölçüde rolü olduğunu, ayrıca İslâm kültürü ile Fars edebî dilinin bu teşekkülde önemli tesirini de

¹Ármin Vámbéry, *Çagataische sprachstudien, enthaltend grammatikalischen umriss, chrestomathie, und wörterbuch der çagataischen sprache*, Leipzig, F.A. Brockhaus, 1867.

²Ahmet Bican Ercilasun, *Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi*, 7. Baskı, Ankara, Akçağ Basım Yayım Pazarlama A.Ş., 2009, s. 400.

³M. Fuad Köprülü, "Çagatay Edebiyatı", *İslâm Ansiklopedisi* c. 3, İstanbul, Millî Eğitim Basımevi, 1977, s. 270.

⁴A. Caferoğlu, *Türk Dili Tarihi I-II*, 4. Baskı, İstanbul, Enderun Yayınları, 2000, s. 203.

hesaba katmak gerektiğini belirtmiştir. Kemal Eraslan, bu nedenle Çağatay yazı dilinin temelini ve teşekkülünü belirli sebeplere bağlamayı sakıncalı bulmuş, edebî dilin her şeyden önce kültürle ilgili olduğunu, bu sebeple Çağatay edebî dilinin şekillenmesinde kültür hayatının birinci derecede rol oynadığını, yeni yeni kültür merkezlerinde gelişen ve Nevâyî ile klâsik bir nitelik kazanan bu edebî dilin, Uygur kitabet dilinin veya Karahanlı yazı dilinin olduğu gibi devamı sayılmasının doğru olmadığını ifade etmiştir.⁵

Bunların yanı sıra Ahmet Caferoğlu'nun şu tanımı ise Çağatay dönemini gelişme süreci ile birlikte vermektedir: “Kökünü, Yusuf Has Hacip tarafından işlendikten sonra, Nevâyî devrine kadar birkaç yüzyıl boyunca Orta-Asya'nın edebî ve kültür dilini teşkil etmiş olan ‘Müşterek Orta-Asya edebî Türkçesi’nden alan Çağatayca; XV.-XVI. yüzyıllarda Semerkant ve Herat'ta kemâlini bularak, edebî Özbekçenin ilk temel taşı rolünü oynamıştır.”⁶

Görüldüğü üzere Ahmet Caferoğlu, Çağatayca'yı, Harezmi Türkçesi ve Karahanlı Türkçesini de dâhil ederek tanımladığı Müşterek Orta-Asya edebî Türkçesi kökenine dayandırmakta, bu dilin 15. ve 16. yüzyıllarda önemli birer kültür merkezi olan Semerkant ve Herat'ta, Alî Şîr Nevâyî'nin büyük desteğiyle geliştiğini ve günümüz Özbekçesinin temelini oluşturduğunu ifade etmektedir. Özbekçenin atası sayılabilecek olan Çağatayca, kültür ve sanata gönülden destek vermiş, fiilî anlamda da bu alana son derece katkıda bulunmuş olan Alî Şîr Nevâyî ile en olgun haline ulaşmıştır.

Nevâyî, döneminin en önemli ve en nüfuzlu şahsiyetiydi. Dönemin hükümdarı olan ve kendisi de şiirler yazan, kültüre, sanata gönülden destek verip, sanatçıyı koruyan Hüseyin Baykara ile yakın dost idi. Çeşitli sanat dallarından sanatçıların her gün toplandığı meclisler düzenleyerek, sanatçıları koruyup kollamış, desteklemiş, edipleri yabancı etkilerden uzak arı bir Türkçe ile yazmaya teşvik etmiş, kendisi de “Türk Tili” olarak tanımladığı, Arapça ve Farsça unsurlardan arınmış olarak kullanmaya dikkat ettiği bir dille, edebî değeri yüksek çok sayıda eserler

⁵ Kemal Eraslan, “Çağatay Şiiri”, **Türk Dili**, Sayı: 415-417, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 1986, s. 566.

⁶ Caferoğlu, **a.g.e.**, s. 210-211.

vermiştir. Böylece dile yabancı unsurlar katmaya gerek duymadan, yalnız Türkçe ile yazılmış geniş bir konu yelpazesine sahip, üstelik yüksek edebî değerde eserler verilebileceğinin bizzat canlı ve en iyi örneği olarak ideolojisini sağlam bir şekilde ortaya koymuştur. “Çağatay Türkçesi” adlandırması ile ilgili olarak Nevâyî’nin görüşünü anlamak için ise eserlerinde bu adı hangi manâda kullandığına bakılabilir. “Nevâyî kullandığı dile genel olarak Türkçe, Türkî, Türk Tili diyor; ‘edebî dil’ anlamında ise ‘Çağatay lafzı’ tabirini kullanıyor.”⁷

Çağatay Türkçesinin isimlendirilmesi mevzuunda olduğu gibi bu dilin hâkim olduğu dönemin devirlere ayrılması konusunda da âlimler arasında görüş ayrılıkları vardır. Burada en önemli Çağatay araştırmacılarından biri olan Janos Eckmann’ın, günümüzde genel kabul görmüş olan tasnifini vermekle yetineceğiz.

Eckmann’a göre öncelikle Orta-Asya edebî Türk dili üç devre ayrılır:

1. 11.-13. yüzyıllar arasını kapsayan Karahanlıca veya Hâkâniye Türkçesi,
2. 14. yüzyılda hüküm süren Harezmi Türkçesi,
3. 15. yüzyıl ile 20. yüzyılın başı arasında geniş bir yayılım ve kullanım sahası bulan Çağatayca.

Eckmann, Çağatayca’yı da şu üç devre ayırarak ele alır:

1. 15. yüzyıl başlarından 1465’e kadar olan dönem, *Klâsik Öncesi Devir*,
2. 1465 ile 1600 yılları arası *Klâsik Devir*,
3. 1600 yılından 20. yüzyıl başına kadar olan dönem ise *Klâsik Sonrası Devirdir*.⁸

Çağatay Türkçesi döneminde çeşitli konularda yüzlerce eser kaleme alınmış, zengin bir edebiyat oluşturulmuş ve bu eserlerin özellikle de Nevâyî’nin eserlerinin anlaşılabilmesi için çok sayıda sözlük ve gramer kitabı vücuda getirilmiştir. Caferoğlu’na göre bu sözlükler bir ekol oluşturmuştur ve bu ekolün adı “Çağatay

⁷ Ercilasun, a.g.e. 404.

⁸ Ayrıntılı bilgi ve diğer tasnifler için bk. Ercilasun, a.g.e.

Türkçesi Leksikografi Mektebi”dir⁹. Kendi sözlükçülük mektebini doğurmuş olan bu verimli dönemin önemli isimleri devirlere göre şöyledir:

1. Klâsik Öncesi Devir: Sekkâki, Haydar Harezmî, Hocendî, Lûtfî, Yusuf Emîrî, Seyyid Ahmed Mirza, Gedâi, Ataî, Ahmedî, Yakînî

2. Klâsik Devir: Alî Şîr Nevâyî, Hüseyin Baykara, Hâmîdî, Şâhî, Şiban Han, Ubeydî Muhammed Sâlih, Bâbü Şah, Meclisî, Bayram Han vb.

3. Klâsik Sonrası Devir: Ebü’l-gazi Bahadır Han, Saykalî, Turdî, Baba Rahîm Meşreb, Sûfî Yâr, Mû’nis Harezmî, Hüveydâ, Muhammed Rızâ Agâhî, Üveysî, Ömer Han, Nâdir, Nâdire, Mahzûne, Kûlhânî, Mukîmî, Mahmûr, Nemenganlı, Şevkî, Ubeydullâh Zevkî, Furkat, Osman Hoca Zârî vb.¹⁰

b. Şâhî’nin Hayatı ve Şairliği

1966 yazında Janos Eckmann, Londra’da India Office Kitaplığındaki Çağatayca yazmaların arasında, Şâhî adlı bir şaire ait divanın iki nüshasını bulmuş ve Çağatay Türkçesi ile kaleme alınmış bu eseri, “Bilinmeyen Bir Çağatay Şairi Şâhî ve Dîvânî” adlı bir yazı ile tanıtmıştır. Şâhî’nin, Kitaplık defterinde İran şairi Emir Şâhî-i Sebzevârî olarak kaydedildiğini gören Janos Eckmann, Sebzevarlı Şâhî’nin Çağatayca yazdığına dair hiçbir delil olmamasından yola çıkarak Şâhî mahlasıyla divan tertip eden ve Çağatayca şiirler yazan diğer şairleri araştırmıştır. Alî Şîr Nevâyî’nin, *Mecâlisü’n-Nefâyis* adlı eserinde Mes’ûd Mîrzâ başlığı altında verdiği beytin India Office Kitaplığında bulunduğu divanda yer alıyor olduğunu fark eden Janos Eckmann, böylece söz konusu divanın asıl yazarının Timur Devleti şehzadelerinden Mes’ûd Mîrzâ¹¹ olduğunu tespit etmiştir.¹²

⁹ Ercilasun, **a.g.e.** 423, Ayrıntılı bilgi için bkz.

¹⁰ Janos Eckmann, **Çağatayca El Kitabı**, Haz. Günay Karaağaç, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1988.

¹¹ Mirza, “Emîrzâdenin kısaltılmış biçimidir. Baba tarafından Timur soyundan olan şehzadelerin padişah olduktan sonra da adlarının sonuna koydukları bir sandır. Bazen başka hanedanlar da takliden bu sanı kullanmışlardır. İlk olarak Babür bunu bırakıp yalnız padişah sanını kullanacaktır.”, bk. Reşit Rahmeti Arat, **Vekayi Babur’un Hâtıratı**, Önsözü ve tarihi özeti yazar: Y. Hikmet Bayur, 2. Baskı, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1987, c. 1, s. 05.

¹² Janos Eckmann, “Bilinmeyen Bir Çağatay Şairi Şâhî ve Divanı”, **Harezm, Kıpçak ve Çağatay Türkçesi Üzerine Araştırmalar**, Yayına Hazırlayan: Osman Fikri Sertkaya, 3. Baskı, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2011, s. 287-310.

Alî Şîr Nevâyî, mahlasını söylemediği Mes'ûd Mîrzâ'yı *Mecâlisü'n-Nefâyis*'te şöyle tanıtıyor: “Aydınlık zihinli, beğenilir tabiatlı, temiz hasletli ve övülen davranışlı gençtir. Vefa ve gönül alıcılık onun şiarı, cömertlik ve derviş huyluluk onun esas işi idi. Ülkenin ahenk ve intizamında yıldızı kutlu, nazma süs ve güzellik vermede hemcinslerine hased vericiydi.”¹³

Janos Eckmann, gazellerinden birinde Nevâyî ile aynı ayarda olduğuyula övünen Şâhî'nin gerçekten o ayarda bir şair olmadığını, aşağı yukarı Hüseyin Baykara ile aynı seviyede olduğunu, fakat şiirlerini çeşitli vezinlerle yazıyor oluşuyla, bütün şiirlerini aynı vezinde yazan Hüseyin Baykara'dan ayrıldığını ifade eder.¹⁴

Babur'un *Vekayi*¹⁵ adlı eserinden öğrendiğimiz bilgilere göre, Sultan Mahmud Mîrzâ ile Mîr Büzürg Termizî'nin kızı Hanzâde Begim'in oğlu olan Mes'ud Mîrzâ, beş oğlu ve on bir kızı olan Mahmud Mîrzâ'nın en büyük oğludur. Ayrıca Semerkant (1451-1469) ve Herat (1459-1469) hükümdarı Ebu Said'in torunu ve 1495-1499 yıllarında Semerkant'ta hüküm süren Sultan Baysungur Mîrzâ'nın da ağabeyidir. Mahmud Mîrzâ, kardeşi Sultan Ahmet Mîrzâ'nın yaşayan oğlu olmaması nedeniyle, o öldüğü vakit (1494) kardeşinin beyleri tarafından Semerkant tahtına çıkarılır. Fakat Mahmud Mîrzâ uzun süre tahtta kalamaz ve aynı yıl içerisinde ölür. O sırada en büyük oğlu Mes'ud Mîrzâ Hisar'da validir. Semerkant'taki beylerin, Mes'ud Mîrzâ'nın Buhara'da vali olan küçük kardeşi Baysungur Mîrzâ'yı Semerkant'a getirip padişah yapmaları üzerine Seyhun-Ceyhun arası yerler, vali olduğu Hisar'da kendisini padişah ilan eden Mes'ud Mîrzâ ve kardeşi Baysungur Mîrzâ¹⁶ arasında paylaşılmış olur. İki kardeş arasındaki bu bölünmeyi fırsat bilerek Moğol Hanı Sultan Mahmud Han doğudan Semerkant üzerine ve Hüseyin Baykara Mîrzâ da batıdan Hisar ve Kunduz üzerine yürürler. Baysungur Mîrzâ, Sultan Mahmud Han'ın ordusunu bozguna uğrattır fakat Mes'ud Mîrzâ Hüseyin Baykara'nın ilerlemesi üzerine Hisar'ı bırakarak Semerkant'a kaçar ve adamlarının bazıları

¹³ Kemal Eraslan, *Alî-Şîr Nevayî Mecâlisü'n-Nefâyis II (Çeviri ve Notlar)*, Farsça Çeviri: Prof. Dr. Naci Tokmak, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2001, c. 2, s. 523.

¹⁴ Janos Eckmann, *a.g.e.*, s. 290.

¹⁵ Reşit Rahmeti Arat, *a.g.e.*, c. 1-2.

¹⁶ “Baysungur Mirza padişah olduğu zaman, on sekiz yaşında idi.”, bk. Reşit Rahmeti Arat, *a.g.e.* c. 1, s. 31.

Fergana'ya gidip Babur¹⁷,un hizmetine girerler. Hüseyin Baykara, kuşattığı fakat alamadığı Hisar şehrinde, kendisini padişahları tanıyacaklarına dair söz alarak çekilir. Mes'ud Mîrzâ'nın, daha sonra epeyce uğraşmak zorunda kalacağı, kendi beylerinden, Kunduz valisi Husrev Şâh, önce Hüseyin Baykara'ya başarıyla karşı koymuş fakat sonunda hutbeyi Hüseyin Baykara adına okutmak üzere onunla anlaşma yaparak çekilmiştir. Hüseyin Baykara'nın çekilmesiyle asıl padişah Mes'ud Mîrzâ Hisar'a geri dönmüş, Husrev Şah ise Hüseyin Baykara'yı tanımakla, Mes'ud Mîrzâ'yı hiçe saymak için kolaylıklar elde etmiştir. Bu esnada Semerkant ve Buhara'da sözleri geçen, Tarhanlar başta olmak üzere Baysungur Mîrzâ'yı sevmeyen bazı beyler, onu bir kurnazlıkla yakalayıp, yerine kardeşi Sultan Ali Mîrzâ'yı padişah yaparlar. Baysungur Mîrzâ iki gün içinde kaçıp yeniden tahtı ele geçirir ve kardeşi Sultan Ali Mîrzâ'nın gözlerine mil çektirir. Her nasılsa gözleri kör olmayan Sultan Ali Mîrzâ Buhara'ya Tarhanların yanına kaçır ve ona karşı yürüten Baysungur Mîrzâ'yı yener. Bunun üzerine Seyhun-Ceyhun arasında üç padişah hüküm sürmeye başlar. Üçü de kardeş olan bu padişahlar; Hisar'da Mes'ud Mîrzâ, Semerkant'ta Baysungur Mîrzâ ve Buhara'da Ali Mîrzâ'dır.¹⁸

1496 yılının haziran ayında Ali Mîrzâ, Mes'ud Mîrzâ ve Fergana'dan Babur, Baysungur'a karşı yürürler ve Semerkant'ı almak isterler. 1497 yılı sonbaharında Babur Semerkant'ı hâlâ kuşatma altında tutmaktadır fakat Mes'ud Mîrzâ bu işten vazgeçmiştir. Semerkant'ta kuşatılmış olan Baysungur Mîrzâ, Türkistan kasabasında bulunan Mehmed Şaybak'ın yardımları da işe yaramayınca Semerkant'tan Kunduz'a Husrev Şah'ın yanına kaçır, böylece Babur Semerkant'ı alır.¹⁹ Fakat dayısı Moğol Hanı Sultan Mahmud Han ve ayaklanan beyleriyle mücadele etmek için Semerkant'ı bırakmak zorunda kalır ve şehri Sultan Ali Mîrzâ ele geçirir. O esnada güneyde bulunan Husrev Şah, Baysungur Mîrzâ ile birlik olup kendi efendisi olan Mes'ud Mîrzâ üzerine, Hisar'a yürür. Husrev Şah'ın bir baskınla Hisar'ı almasıyla (1497-1498) Sultan Mes'ud Mîrzâ kaçarak Hüseyin Baykara'ya sığınır. Husrev Şah ise bir müddet kukla gibi kullanmak üzere Baysungur Mîrzâ'yı kardeşi Mes'ud Mîrzâ'nın yerine tahta çıkarmıştır. Mes'ud Mîrzâ çok geçmeden

¹⁷ Zahirüddin Babur ile Mes'ud Mîrzâ kardeş çocuklarıdır. Reşit Rahmeti Arat, **a.g.e.**, c. 1, s. 066.

¹⁸ Reşit Rahmeti Arat, **a.g.e.**, c. 1, s. 074-075.

¹⁹ Babur Semerkant'ı aldığı vakit on dokuz yaşındadır., Reşit Rahmeti Arat, **a.g.e.**, c. 1, s. 89.

Hüseyin Baykara'nın Papa Agaça'dan olan kızı Begim Sultan²⁰ ile evlenir. Fakat daha sonra Hüseyin Baykara'dan habersizce Husrev Şah'ın yanına döner, Husrev Şah ise onun gözlerine mil çektirir.²¹ *Vekayi*'de Babur; çeşitli yerlerde “sefil, nankör, hâin, kâfir, insaniyetsiz, hünersiz, değersiz, korkak, insafsız, adaletsiz” vb. pek çok kötü sıfatla andığı, kimseye vefası olmadığını söylediği Husrev Şah'ın, kendisinin büyütüp bey-atekeliğini yaptığı Mes'ud Mîrzâ'yı “bu beş günlük dünya için” kör ettirmiş olmasını lânetlemekte, Husrev Şah'ın bu hareketinden haberdar olup da ona lânet etmeyenlerin de lânete müstahak olmaları için dua etmektedir. Gözlerine mil çekilen Sultan Mes'ud Mîrzâ'yı, birkaç süt kardeşi, arkadaşları ve emektar adamları alıp Semerkant'a, kardeşi Sultan Ali Mîrzâ'nın yanına götürmek niyetiyle Keş'e giderler ancak oradakilerin de kötü niyetli olduklarını anlayıp Keş'ten kaçarak Çâr-Cû geçidini aşmak suretiyle Sultan Hüseyin Mîrzâ'nın yanına geçerler.²² Tekrar Herat'a dönen Mes'ud Mîrzâ orada 912/1506'da Babur'le karşılaşır ve kısa bir zaman sonra da Şeybani Han'ın idaresindeki Özbeklerden Serahs darugası (valisi) tarafından öldürülür (1507).²³

Saltanatı kısa sürmüş, sürekli taht kavgaları içerisinde olmuş ve Orta Asya tarihinde mühim bir rol oynamamış olan Mes'ud Mîrzâ hakkında pek az bilgi vardır. Yukarıda verilen genel özetin yanı sıra *Vekayi*'den, Mes'ud Mîrzâ'nın özel hayatı hakkında ayrıca Hüseyin Baykara'nın kızıdan başka, amcası Sultan Ahmed Mîrzâ'nın Ak Begim olarak da bilinen Saliha Sultan Begim adlı ikinci kızı ile²⁴ ve Babur ile birlikte gittikleri Semerkant kuşatması sırasında ise Şeyh Abdullah Barlas'ın kızı ile evlendiğini öğreniyoruz. Hatta Babur bu son zikredilen evlilikle ilgili olarak “Sultan Mes'ud Mîrzâ, Şeyh Abdullah Barlas'ın kızına pek mâildi. Onun ile evlendi ve memleket dâvasından vazgeçerek, Hisar'a döndü. Belki de buraya gelmesinin sebebi bu olmuştur.”²⁵ demektedir. Ayrıca Filiz Kılıç, Mes'ud Mîrzâ ile

²⁰ Hofman, Begim Sultan'ın adını Sa'âdatbaht olarak kaydeder. H. F. Hofman, **Turkish Literature A Bio-Bibliographical Survey Section III-Part 1 Volume 4-6**, vol. 4: K-N, Utrecht, Published By The Library of the University of Utrecht Under the Auspices of the Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland, 1969.

²¹ Reşit Rahmeti Arat, **a.g.e.**, c. 1, s. 075-077.

²² Reşit Rahmeti Arat, **a.g.e.**, c. 1, s. 61.

²³ Hofman, **a.g.e.**, s. 220.

²⁴ Reşit Rahmeti Arat, **a.g.e.**, c. 1, s. 25.

²⁵ Reşit Rahmeti Arat, **a.g.e.**, c. 1, s. 39.

ilgili yazısında²⁶ Gıyasüddin bin Hüsamüddin el-Hüseynî'nin *Tarih-i Habibü's-siyer fi Ahbâr-i Efrâd-ı Beşer* adlı eserinden nakille Mes'ud Mîrzâ'nın, Hakan Mansur'un kızı Begüm Sultan'la, görkemli bir düğünle evlendiğini, nikâhlarının, ayın üçüncü pazar gününde dönemin Şeyhülislâmı Mevlâna Seyfü'l-millet ve'd-dîn Ahmed el-Taftazanî tarafından kıyıldığını anlatmaktadır.

Bunların yanı sıra, Mes'ud Mîrzâ, vaktiyle Hüseyin Baykara Mîrzâ'nın Pâyende Begim Sultan'dan doğma kızı Kiçik Begim'i çok istemiş fakat Kiçik Begim'in annesi Pâyende Begim Sultan Mes'ud Mîrzâ'yı sevmediği için bu evliliğe manî olmuştur. Bu olayların Mes'ud Mîrzâ'nın kızkardeşi Bike Begim ile Hüseyin Baykara Mîrzâ ve Pâyende Begim Sultan'ın oğulları Haydar Mîrzâ'nın düğünleri sırasında gerçekleşmiş olması olasıdır.²⁷

Nevâyî'nin *Mecâlisü'n-Nefâyis*'ini *Letaifname* adıyla Farsçaya çeviren Fahrî, Mes'ud Mîrzâ'nın biri Çağatayca biri Farsça olmak üzere iki divan tertiplemediğini, Çağatayca divanında Şâhî mahlasını kullanırken Farsça divanında ise Arifî mahlasını kullandığını belirtmiştir.²⁸ Farsça divanının nerede olduğu bilinmeyen Şâhî, şiirlerinde yalnızca aşk konusunu işlemiştir. Fakat bunlar tasavvufî şiirler değildir. Aruzu iyi bilir ve şiirlerinde çeşitli vezinler kullanmıştır. Şiirin sevilip desteklendiği bir ailede yetişen Şâhî'nin kardeşleri ve babası Mahmud Mîrzâ da şiirler yazmışlardır fakat Babur, Mahmud Mîrzâ'nın şiirlerini “Şiir söylerdi ve divan tertip etmişti; fakat şiiri çok aşağı ve tatsızdı. Öyle şiir söylemektense, söylememek daha iyidir.”²⁹ diyerek hor görmektedir.

c. Şâhî'nin Çağatayca Divanı

Mevcut kaynaklardan, biri Çağatayca biri Farsça olmak üzere iki divan tertip ettiğini öğrendiğimiz Şâhî'nin Farsça divanının nerede olduğu bilinmemektedir. Ayrıca, bilinen Çağatayca divanının yanı sıra “British Museum'un *Letaifname* yazmasında Şâhî'nin divanında bulunmayan şu matla vardır:

²⁶ Filiz Kılıç, “Şâhî (Mesud Mirza) ve Çağatayca Divanının Bilinmeyen Bir Nüshası”, **Edebiyat ve Dil Yazıları Mustafa İsen'e Armağan**, Editörler: Ayşenur Külahlıoğlu İslam, Süer Eker, Ankara, Grafiker Yayınları, 2007, s. 389-393.

²⁷ Hofman, **a.g.e.**, s. 220-221.

²⁸ Janos Eckmann, **a.g.e.**, s. 288.

²⁹ Reşit Rahmeti Arat, **a.g.e.**, c. 1, s. 27.

Firāqingdın öler hālatta çahram za'ferānī dur,

Nazar hālimgā qıl kim bāğ-i 'umrumning hazānı dur.”³⁰

Şâhî'nin Çağatayca divanının iki nüshası ilk kez 1966 yılında Janos Eckmann tarafından Londra'da India Office Kitaplığında bulunmuştur. Eckmann, “Bilinmeyen Bir Çağatay Şairi Şahi ve Divanı” adlı yazısında Şâhî'yi ve Çağatayca divanının bu iki nüshasını tanıtmıştır.

India Office Kitaplığında saklanan Çağatayca yazmalar arasında bulunan ve Turki MS 23 numarasıyla kayıtlı olan A nüshası, “her sayfası 12 satır olan 57 yapraktan ibarettir. Okunaklı bir nestalikle yazılmış olan bu nüsha, Hindistan'da 10 recep 1157/13 temmuz 1745 tarihinde Abdülkerim tarafından Miyan Akıbet Mahmud için istinsah edilmiştir.”³¹

Divanın, istinsah yanlışları ve metin içerisinde boş bırakılan yerlerin aynı olması nedeniyle A nüshasından kopya edildiği anlaşılan B nüshası ise kitaplıkta, Turki MS 25 numarasıyla kayıtlıdır. B nüshası, “her sayfasında 15 satır bulunan 126 yapraklık bir mecmua olup şu üç eseri içine alır: 1) Divan-ı Hüseyinî (1b-48b), 2) Divan-ı Babur (49b-79b) ve 3) Divan-ı Şahî (81b-126a). Yazma yapraklarının bu şekilde numaralanması yakın zamanlarda olmuştur. Aslen her üç eser, 1b'den başlayarak, ayrı ayrı numaralandırılmıştı(r). Yazısı nestalik ve istinsah tarihi 26 ramazan 1190/8 ağustos 1776'dır. Yazma Hayat Ali tarafından Balamgadh (Balamgada) racası Acit Singh Bahadur için hazırlanmıştır.”³²

Her iki nüshadaki metin ve muhtevanın aynı olduğunu belirten Eckmann, divanın muhtevasını “152 gazel, 1 terciibent (8 bentlik), 37 rubaî ve 18 müfret”³³ olarak vermiştir.

Janos Eckmann'ın sözü geçen yazısıyla Şâhî'yi ve Çağatayca divanını tanıtmalarının ardından, yıllar sonra, Filiz Kılıç, hocası Mustafa İsen vasıtasıyla elde ettiği, Şâhî divanının farklı bir nüshasını tanıtmak amacıyla bir yazı kaleme almıştır.

³⁰ Eckmann, **a.g.e.**, s. 289.

³¹ Eckmann, **a.g.e.**, s. 287.

³² Eckmann, **a.g.e.**, s. 287.

³³ Eckmann, **a.g.e.**, s. 287.

Kılıç'ın “Şâhî (Mesud Mirza) ve Çağatayca Divanının Bilinmeyen Bir Nüshası” adıyla yayımladığı yazısından bu üçüncü nüshanın İran Devlet Kütüphanesi (Kütübhâne-i Devlet-i Aleyh-i İran)'nde 385 numarada kayıtlı olduğunu öğreniyoruz. Sultan Alî Meşhedî tarafından 895/1489 tarihinde, yani Şâhî'nin ölümünden 18 yıl önce istinsah edilmiş olan bu nüsha, 18. yüzyılda istinsah edilmiş olan İngiltere'deki nüshalardan daha eski tarihli olması bakımından önem arz etmektedir. Divanın ilk versiyonu olma ihtimali olan bu nüsha, İngiltere'deki nüshalardan daha az sayıda şiir içeriyor olması nedeniyle divanın bilinmeyen bir nüshasının veya müellif hattının olması gerektiğini düşündürmektedir. Nüsha, 11-12 satır ve nestalik hatlı olup, 31 varaktan ibarettir ve mürettep değildir. Biri hariç diğer hepsinin Remel bahrinin *Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün* kalıbıyla yazıldığı 97 gazelin yer aldığı yazmada, 10 gazelin başı veya sonu eksiktir. 3 gazel haricindeki şiirlerde mahlasın yerinin boş bırakılmış olması istinsah edenin bu kısımları daha sonra farklı bir mürekkeple yazacağına delil teşkil edebilir.³⁴

Bu çalışmada Şâhî divanının India Office Kitaplığında bulunan nüshalarından Turki MS 23 numaralı A nüshası esas alınarak, divanın 1b-10b arasında kalan bölümü incelenecektir. Çalışmamız; belirtilen bölümdeki metnin dil incelemesini, transkripsiyonunu, Türkiye Türkçesine çevirisini, sözlüklü gramer dizinini ve tıpkıbasımını içermektedir.

³⁴ Kılıç, **a.g.e.**, s. 392.

DİL İNCELEMESİ

Bu bölümde, olabildiğince metnimizin ait olduğu dönemin klasikleşmiş dil özelliklerinden farklılaşan yönlerine değinilecektir. Metnin karakteristiğini ortaya koyan bu özellikler; *İmlâ Özellikleri*, *Ses Özellikleri*, *Şekil Özellikleri* ve *Söz Varlığı* başlıkları altında incelenecektir.

a. İmlâ Özellikleri

Metnin dikkat çeken imlâ özelliklerini şu şekilde sayabiliriz:

♦ Aynı sözcüğün iki farklı imlâ ile yazıldığı görülmektedir. Örneğin; “çüçük” kelimesi metinde hem **چوچوك** hem de **جوجوك** şeklinde yazılmıştır.

♦ Nestalik ile yazılmış olan metin harekesizdir. Ancak, bir ayete gönderme yapılan Arapça ibarede hareke kullanılmış, bazı kelimelerde şedde ve hemzeler belirtilmiş, bazı kelimelerde “a” olarak okunması gerektiğini göstermek için kimi elif harfleri medli yazılmıştır.

♦ İzafet kesreleri kimi zaman harfle yazılmış, bunun örnekleri *Metnin Transkripsiyonu* bölümünde ilgili yerlerde dipnotlarla gösterilmiştir.

♦ Dönemin yaygın bir imlâ geleneği olarak eklerin sözcüklerden ayrı yazılması metnimizde de sıklıkla görülmektedir. Belli bir kurala bağlı olmadan ayrı yazılan bu ekler çeşitlilik gösterir; -lerni, -dIn, -GA, -lXk, -dUr, -nİng, -dA gibi.

♦ Bildirme eki metinde turur, durur, -DUr olmak üzere altı farklı şekilde görülür.

♦ Yardımcı fiillerde; bol- ile ol- şekilleri ve è- ile ér- şekilleri bir arada bulunur.

♦ Metinde yanlış yazılmış olan sözcükler *Metnin Transkripsiyonu* bölümünde ilgili yerlerde dipnotlarla belirtilmiştir.

b. Ses Özellikleri

♦ Metinde kök hecede “kapalı e” ünlüsünün **ى** ile yazımı yaygındır. Kapalı e meselesinde aynı kelimenin iki farklı imlâyla yazıldığı da görülmektedir. Örneğin; genellikle **نى** şeklinde yazılan “ne” kelimesinin 29/1’de **نه** şeklinde de yazılmış olması metnimizde ilk hecede kapalı e sesinin varlığına işaret etmektedir.

♦ Metinde; ünlü değişmeleri, ünlü uyumu, ünlü türemesi, ünlü düşmesi ve ünlü yutumu açısından döneme ait eserlerdeki yaygın kullanımdan farklı bir örneğe rastlanmamaktadır.

♦ Kelime başında k-, k-, t- ve kelime sonunda -ğ, -g ünsüzleri korunmaktadır.

♦ -d->-z->-y- değişimi tamamlanmıştır. Metinde koy- (3/7), kaygur- (26/5), ayağ (31/1) gibi kelimelerde yalnızca y'li şekillere rastlanmaktadır.

♦ Ayrıca şu ünsüz değişmelerine rastlanır; -k->-ğ-: sağın- (10/3), -k->-h-: ahtar- (31/2), -p->-f-: tofrağ (28/7).

♦ Metinde, -r- düşmesine örnek olarak “kutulğıl” (16/2), ünsüz göçüşmesine yamğur<yağmur (1/7), ünsüz ikizleşmesine “allıda” (3/1) kelimeleri örnek olarak gösterilebilir.

♦ Zamir n'sine zamirler dışında yalnızca bir örnekte rastlanmaktadır: içinde (32/4).

♦ İsim ve fiil işletme eklerinde ünsüz uyumları incelendiğinde tam bir tutarlılıktan söz edilemez. -DI görülen geçmiş zaman eki ve -GAy gelecek zaman eki genellikle uyuma tâbîdir. Diğer eklerin ünsüz uyumu bakımından durumu karışık ve bazı örneklerde aynı kelimenin ikili yazımına rastlanmaktadır: emes-dür (12/1), emestür (13/2). -DIn ablatif ekinde ise uyum yoktur: hağ-dın (2/6), yırağ-dın (28/6).

♦ İsim hâl eklerinden genitif ekinin yalnızca -nİng şekilleri; akkuzatif ekinin -nI, iyelik eki almış isimlerden sonra ise kimi zaman -n şekilleri; datif ekinin -ğa, -ge, -ke ve teklik ikinci şahıs iyelik ekinde sonra -A şekilleri görülür. Datif eki almış kimi kelimelerde ikili şekillere rastlanır; könglüme (4/5), könglümge (10/3); közlerimge (28/1), közlerimğa (25/2). Lokatif ekinin -dA şekilleri ablatif ekinin ise yalnızca -dIn şekilleri vardır ve her iki ek de uyuma tâbî değildir. Instrumental eki kalıplaşmış olarak “sënsizin” (19/5, 20/4) kelimesinde geçmektedir. Bu iki örnek dışında instrumental hâli; ile, bile, birle, ilen gibi edatlarla sağlanmıştır.

♦ Teklik 1. ve 2. şahıs iyelik eklerinde yardımcı ünlünün yuvarlaklaştığı görülür. Teklik 3. şahıs iyelik eki -I/-sI ise ekin kendi yapısı dolayısıyla her zaman düz ünlüdür.

♦Fiil işletme ekleriyle gerundium ve partisiplerde farklılaşan bir özellik görülmemektedir.

c. Söz Varlığı

Şâhî, dile oldukça hâkim bir şairdir ve zengin bir kelime kadrosuyla yazmıştır. Şiirlerinde çeşitli vezin kalıpları kullanmış ve aruzu çoğu yerde kusursuzca uygulamıştır. Klâsik üslupla yazdığı âşıkâne gazellerinde mazmunları ustaca işleyen şairin, Farsça terkiplerde Türkçe kelimeleri de kullanıyor oluşu göze çarpan bir özelliktir.

Dizin/sözlük bölümünde toplam 857 madde başı bulunan metnin söz varlığının %35'ini Arapça, %38'ini Farsça, %25'ini de Türkçe kelimeler oluşturmaktadır. Türkçe yapım eki almış 16 Farsça, 2 de Arapça sözcük bulunmaktadır. Bu veriler dikkate alındığında, metnin incelediğimiz kısmında Türkçe kelimelerin kullanım oranının Arapça ve Farsça kelimelerin kullanım oranlarından az olduğunu görmekteyiz.

Şâhî'nin Çağatay Türkçesi dönemi söz varlığına katkıları Arapça ve Farsça kelimelere Türkçe ekler eklemek suretiyle meydana getirdiği şu kelimelerde görülebilir:

âşūbluḡ 1/7	āzādlık 6/6
bendelik 3/4	bendelik 5/4
bī-derdlik 15/5	bī-dillig 25/7
bī-gānelik 16/5	bīgāneveslik 24/5
bī-ṭākatlık 12/3	bī-zārlık 13/3
kemlig 13/5	mecnūnlık 19/7
nevmīdlik 8/7	ser-keşlik 8/4, 27/5
şādlik 23/6	vefāsız 12/5, 13/3, 16/7
vīrānlık 15/1	yārsız 3/3

1. BÖLÜM

METNİN TRANSKRİPSİYONU

yā fettāh

rabbi yessir bismi'l-lāhi'r-raḥmani'r-raḥīm u temmim bi'l-ḥayr

I

(Hezec: mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün)

1 ne şūret-gerdür ol kim şun' kilkidin kıllur inşā

‘adem şehri nigāristānıdın yüz şūret-i zībā

2 ulus uşbunı aytmış ḥūb-şūret ādemī-lerni

zuhūr eylep bu şūretlerde ḥüsni-din salur ḡavḡā

3 nişān-dur şād u nūn u ‘ayn ḥūblar kör vefāsıdın

barın dībāce-i ḥüsni üze kılmış şun'ıdın inşā

4 anıḡ ḥüsni-ḡa közḡü boldı şīrīn birle leyli kim

birev dēr munça vā-veylī birev dēr munça vā-veylā

5 kara közler sevād-ı zülfin andaḡ müşḡ-bār eyler

ki her tārı bolur āşüfteler-ḡa rişte-i sevdā

6 kıllur āşüftelerni hem birevni ança sevdāyi

ki sevdā eylemes dīdār ile yüz cennetü'l-mevā

7 sirişkim-din anḡa deryā-yı raḡmet mevc urur¹ bolsa

‘aceb yok kim bolur āşüb-luḡ yamḡur küni deryā

8 kelāmī kim érür mu'ciz-nizām ol nāmedür şāhī

ki bismi'llahi'r-raḥmani'r-raḥīm olmuş anḡa tuḡra

9 tiken dēk lāl éding gül-zār-ı ḡamdı-dın biḡamdi'l-lāh

tilim ḡüyā bolup-dur devlet-i şāhī budur ḡüyā

¹ ور şeklinde eksik yazılmıştır.

II

(Remel: fā'ilātün fe'īlātün fe'īlātün fe'īlün)

- 1 şāh-ı levlāk ki mu'ciz dūrin etti peydā
sındurup ay şadefin eyledi engüşt-nümā
- 2 eyledi hayl-i melāyik-ni çüçük söz bile şayd
nē 'aceb kılsa çüçük-lükke çibin-ler gavgā
- 3 seyr étip sidreni tesbīh bile ötti revān
taptı-lar sidre bile kuşlar yüz berg ü nevā
- 4 enbiyā tāc-veri-dür ki ezel ferrāşı
tikti ol hazret için bārgēh-i ev ednā²
- 5 meyveler bāğ-ı hadīş-i-dedür andağ ki nebāt
şānıda *enbetehu'llāh nebāten hasenen*
- 6 'āşī ümmet-ler için her nē ki hağ-dın tiledi
luğf étip hağ hem anıḡ hācetini kıldı revā
- 7 her neçe ol 'arab u sēn 'acemī-sēn şāhī
sa'y kııl kim til anıḡ na'tı-ğa bolğay gūyā

² ev ednā: اوادنى şeklinde yazılmıştır.

III

(Remel: fā'īlātūn fā'īlātūn fā'īlātūn fā'īlūn)

- 1 nē māngā yārā ki ḥālīm-nı dēsem yār allıda
nē mēning ḥālīm-nı 'arz eyler kişim yār allıda
- 2 ēy şabā kūyige yētseng ḥāletimni tut nihān
tut nihān ēldin velīkin eyle³ izhār allıda
- 3 yārsız hicrān sözini şerḥ kılmāng māngā kim
kılsa bolmas zıkr ölüm sözini bīmār allıda
- 4 endek endek mihrin aldı mēndin ol sultān-ı ḥüsn
gerçi kıldım bendelık bisyār bisyār allıda
- 5 ḥāş allımda⁴ vefā körgüzmegil⁵ ağıyārgā
kılmasa cevr ü cefā hem saṅga ağıyār allıda
- 6 yüz ḥırāmān serv öter ammā körünmes özge ḥüb
serv-ḳadler cilvesi ol ḳadd ü refṭār allıda
- 7 tökmeḡil ēy köz dem-ā-dem eşk-i dürrin hecride
anḡa ḳoy kim eylegey körgende īşār allıda
- 8 şāḥī ol nāmihribāndın ayru bolḡunḡa tirig
kāşki ölsem mēn-i⁶ dil-ḡaste-i zār allıda

³ اېلار şeklinde yazılmıştır.

⁴ Burada fazladan bir و harfi yazılmıştır.

⁵ كورگوز şeklinde eksik yazılmıştır, metinde boşluk vardır. Eksik kısım anlama ve vezne göre tamamlanmıştır.

⁶ İzafet kesresi harfle yazılmıştır.

IV

(Remel: fā'īlātün fā'īlātün fā'īlātün fā'īlün)

1 kim ki vaşlınğdın yėtişmek-lik vişāl olğay anğa

ger müyesser bolmasa bil kim né hāl olğay anğa

2 mèn mèn ü könglüm ara yüz derd ile semm-i firāk⁷

èy hōş ol 'āşık ki ümmīd-i vişāl olğay anğa

3 èy şabā yār allıda hālımın şerh êtkil velī

andağ étme kim yana mēndin melāl olğay anğa

4 veh ki bir başım bar u⁸ ol hem yolıda hāk-i rāh⁹

kim hırām êtkende bir kün pāy-māl olğay anğa

5 könglüme yār allıda bir söz dēmek-ke yoğ mecāl

barça derdin şerh êterde né mecāl olğay anğa

6 münfa'īl bolğay köngül ger körmese sēndin vefā

èl ara körme revā kim infi'āl olğay anğa

7 devlet-i vaşlınğ kim ü şāhī kibi dīvāne kim

vaşlınğa yétkey birev kim i'tidāl olğay anğa

⁷ bīm-i firāk olarak da okunabilir.

⁸ vāv-ı hâliyye “açıklama vav'ı”

⁹ خاكره şeklinde birleşik yazılmıştır.

V

(Remel: fā'īlātūn fā'īlātūn fā'īlātūn fā'īlūn)

- 1 nāgeh er tüşse güzāring̃ éy şabā yār allıda
méndin ét şerh-i vefā ol bī-vefā yār allıda
- 2 éy şabā téngri-lik üçün 'arz-ı hāl éttim dème
yanġı başdın şerh kıl yetseng̃ yana yār allıda
- 3 yār hōd bigāneveş-dür yād méndin eylemes
bāri sèn yād eyle bolsang̃ āşinā yār allıda
- 4 cān u könglüm-din eger ol sarı bolsang̃ éy refīķ
bendelik-ni 'arz étip dēgil du'ā yār allıda
- 5 ger maŋga bir kün müyesser bolsa tapmaķ vaşlını
kılġa-mén şükrānesiġa cān fedā yār allıda
- 6 kaşd éter-mén yār-nı körgeç ġamım aytay velī
n'éteyin kim yoķtur ol kudret maŋga yār allıda
- 7 şāhiyā ger yār séndin āgeh érmes yoķ 'aceb
kim érür köp mén-dēk¹⁰ vü sèn-dēk gedā yār allıda

¹⁰ مېندىك şeklinde birleşik yazılmıştır.

VI

(Remel: fā'īlātün fā'īlātün fā'īlātün fā'īlün)

- 1 istemes āvāre kōnglüm cānnı cānāndın cüdā
kimse hergiz istemey-dür cism-ni cāndın cüdā
- 2 cānga yēttim miḥnet ü ğam-dın ki devrān eylemiş
yārını mēndin cüdā mēn zārını cāndın cüdā
- 3 hecr yētkeç kūyıdın mēn bī-nevā tüştüm yırak
bülbul olğan-dék¹¹ ḥazān faşlı gülistāndın cüdā
- 4 yoç-turur¹² vaşlıdın ayru tākat-i hicrān maṅga
cānım algıl ēy felek yā eyle hicrāndın cüdā
- 5 bezm ara ger meclis-efrūz olmasaṅg ḳalman tirig
'ömr yoç pervāneğa şem'-i şebistāndın cüdā
- 6 hīç pervā tapmağay ğam ḳaydıdın āzādlik
ḳadr-i ḥıdmet bilmeyin ḳul tüşse sultāndın cüdā
- 7 şāhī ol ay hecrde boldı 'adem cism-i¹³ ḥaḳīr
zāhir olmas zerre hergiz mihr-i raḥşāndın cüdā

¹¹ اولغانديک şeklinde birleşik yazılmıştır.

¹² يوقنورور şeklinde birleşik yazılmıştır.

¹³ İzafet kesresi harfle yazılmıştır.

VII

(Remel: fā'īlātün fā'īlātün fā'īlātün fā'īlün)

- 1 körse bolur yüz ğam oqın dīde-i hūnbār ara
līk her dem körse bolmas yārın aġyār ara
- 2 mübtelādur hūblarġa bu köngül veh ne'ylesün
tüşti erse bir müselmān nāgehān küffār ara
- 3 ıŝq ara mēn zār ü yüz āzār sēndin könglüme
zār könglümni ne boldı salmanġ āzār ara
- 4 ƣaddını tūbā¹⁴ dēgünce serv dēdim bāk ēmes
bilmeyin tüşti ēse nāgeh ġalaƣ ġüftār ara
- 5 cismim efgār ü ciger rīŝ vü köngül hem derd-nāk
çıkmayın cānımın ƣılġay bir tölük bīmār ara
- 6 gerçi yād ētmēng demī bīmār könglümni ne tāng
mēn mēn ü peyveste yādīng hāƣır-ı efgār ara
- 7 ŝāhī-i bī-hānümān kūyungda menzil eyledi
bülbul andaƣ kim niŝīmen eylegey ġülzār ara

¹⁴ طوبى şeklinde yazılmıştır.

VIII

(Remel: fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün)

- 1 ey köngül ger ıışk terkin kıldıng izhār eyleme
halk-nı zinhār hāling-dın haber-dār eyleme
- 2 ey köz ol ay nūrıdın kıldıng eše kaı-ı naıar
yüzüme her laıza eşkingdin nümü-dār eyleme
- 3 ıışkıdın ey cān eger kēçting yana mundın narı¹⁵
özge ey ıışk-ğa özüngni giriftār eyleme
- 4 ey başım ser-keş-lik étting ol perī sevdāsıdın
kēçme andın bir yolu sevdā-yı¹⁶ yek-bār eyleme
- 5 ey ten-i hākī gubāring çııktı erse kūyıdın
dehrni āh-ı gubār-ālūd eyle tār eyleme
- 6 ıışk güft ü güyıdın ey til naıu pes eyleding
kim sēni men^c eyledi terk-i bu güftār eyleme
- 7 ger bulardın her biri zāhir kıılır nevmīdlik
şāhiyā nevmīdlik sēn bāri izhār eyleme

¹⁵ ساری şeklinde yazılmıştır.

¹⁶ İzafet kesresi harfle yazılmıştır.

IX

(Remel: fā'īlātūn fā'īlātūn fā'īlātūn fā'īlūn)

- 1 la'ī-i ḥandāning-ğa bolsun cevher-i cānım fedā
küfr-i zülfüng şevkıdın dīn birle īmānım fedā
- 2 tim tim eşkim qanıdın boldı perişān kōzlerim
gül gül açılğan yüzünge bu gülistānım fedā
- 3 fehm ile idrāk her nē bar ēse ḥüsn ehli-ğa
fehm ü idrākinge ēy şūḥ-ı sūḥan-dānım fedā
- 4 serv-ḳaddlar cilve eylep her ṭaraf ḳılsa ḥırām
barçası ḳaddingğa ēy serv-i ḥırāmānım fedā
- 5 eşk üze ten ḥas kibi peydā ḡam içre cān nihānı
kēl ki yüz ü aḡzınga peydā vü pinhānım fedā
- 6 mēn ḥazīn mēn kūşe-i ḡam içre sēn 'işret bile
'işret-ābādınga bolsun beytü'l-aḡzānım fedā
- 7 ger sēning allıngda şāhī ḳulluḡı tüşse ḳabūl
yüz anıng-dēk¹⁷ ḳul sēning yolungda sultānım fedā

¹⁷ ایننکدیک şeklinde birleşik yazılmıştır.

X

(Remel: fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün)

- 1 könglüme hayl-ı hayālīng bes vişālīng bolmasa
közde naqş eyley yüzüñgni ger cemālīng bolmasa
- 2 kāmētīng şevkı elif dēk bolsa cān içre n'eter
cilveger köz allıda nev-res-nihālīng bolmasa
- 3 sağınp la'l-i lebīngni bes durur hasret suyu
teşne-leb könglüm-ge ger rüşen zülālīng bolmasa
- 4 tırnağım zaḥmı ki bar köksüm-ge qaşīng şevkıdın
aṅga bir nezzāre bes nāzük-nihālīng bolmasa
- 5 hecr şāmı sağınp yüzüñgni ay-ğa köz salay
vaşl şubḥı āfitāb-ı bī-zevālīng bolmasa
- 6 köydürür-mēn şevk-dın könglüm ara bir tāze dāğ
közlerim utrusıda ger turfe ḥālīng bolmasa
- 7 şād érür şāhī hayālīng birle her nev'ī ki bar
n'etkey ol bir kün ma'āza'llāh hayālīng bolmasa

XI

(Remel: fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün)

- 1 mihmān bolsanġ maŋga yoġ tuġfe k̄abil sanġa
bir ħazīn cānım-dur özge kim érür sāyil sanġa
- 2 cān eger bërsem ġamım-dın āgeh olmanġ ŧemmeī
veh nè dēp derd-i dilim-ni aytay ēy ġāfil sanġa
- 3 yüz belā her dem kélür başımġa 'ıŧıġıŋ yüzidin
ķayda 'āŧıķ boldum ēy bed-ġū mēn-i¹⁸ bī-dil sanġa
- 4 vaŧıŋ istep ölmekke işim nè 'ayb kim
özlüküm-din kēçmesem tā bolmıŧam vāŧıl sanġa
- 5 müdde'ī ķoymas mēni kūyunġda menzil ķılġanı
bilmes ol ġāfil ki cānım içre-dür menzil sanġa
- 6 çehre körgüzmeı mēni ger tīġ ilen ķatıl eylesenġ
ķılmaġum herġiz baġıl ķanımnı ēy ķātil sanġa
- 7 ŧāhiyā boldunġ yırav zārī kim anıŋ raġmı yoġ
anġla kim tüŧmiŧ 'aceb müŧkil üze müŧkil sanġa

¹⁸ İzafet kesresi harfle yazılmıŧtır.

XII

(Hezec: mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün)

- 1 émes-dür bāk cismim 'ışk ara ma'düm eger bolsa
ma'āza'llāh yüzidin közlerim maḥrūm eger bolsa
- 2 yētişti şūm ṭāli'-din belā-yı¹⁹ hecr başımğa
bu ḥālet-ğa yētişkey kim-ge ṭāli'-i şūm eger bolsa
- 3 zamāne ehli bī-ṭāḳat-lıgım-nı fehm étkey-ler
neçe dīvāne könglüm ḥānı nā-mefhūm eger bolsa
- 4 yazar-mèn nāme atımnı yazman kim kılur-sèn tayy
mèn-i bī-dil-ning atı nāmede merḳūm eger bolsa
- 5 vefāsız tünd-ḥūlar 'ışk élige raḥm kılğay-lar
sèn allıng-da 'āşık-pişeler merḥūm eger bolsa
- 6 sanğa ma'lūm émes ḥālım teraḥḥum kılmasang bāk yok
teraḥḥum şāyed étkey-sèn maṅga ma'lūm eger bolsa
- 7 tazallüm²⁰ şāhī kılur-sèn zulum şāhī-ğa
münāsib zulum yok cānım mèn-i²¹ mazlūm eger bolsa

¹⁹ İzafet kesresi harfle yazılmıştır.

²⁰ الماكان şeklinde yazılmıştır.

²¹ سېنى şeklinde yazılmıştır. İzafet harfle gösterilmiştir.

XIII

(Remel: fā'īlātün fā'īlātün fā'īlātün fā'īlün)

1 veh nê hāşıl özgeler bezmi eger gül-zār èse

könġlüme bir gül ġamıdın hārḥārī bar èse

2 yār bī-pervā vü her dem ḥalk-dın yüz ser-zeñiş

tanġ emestür 'ışık ara ḥālım eger düŝvār èse

3 dōstlar hergiz mañġa bī-zārлық mümkin emes

her nêçe kim iş vefā-sız yārıma āzār èse

4 ol ki merhem yètkürür erdi mañġa merhem n'ètey

çāre yok cüz şabr emdi ḥātırım efgār èse

5 boldı cānımġa belā hecride ŝabırım kem-lıġı²²

yok ki 'āŝıġ cānıġa nê ġam belā bisyār èse

6 vaşl ile kılmas devāsı ol mesīḥā-dem ṭabīb

nêçe hicrān derdi birle ḥātırım efgār èse

7 ġuşŝa yer ŝāḥī vü deyr hem-dem-ni hem-rāz eylemes

kılġusı anġa zarar könġli ara bīzār èse

²² کیم لیغی şeklinde yazılmıştır.

XIV

(Remel: fā'īlātūn fā'īlātūn fā'īlātūn fā'īlūn)

1 ʿīyd ʿērūr ōzni fedā kılmak yētey dēp²³ cān sānga

tīg tartıp kēl ki cān-nı eyleyin qurbān sānga

2 mēn kim ü ḥadd-i mübārek-bād kim bī-ḥadd durur

ʿīydgeh içre mēning-dēk²⁴ zār ü ser-gerdān sānga

3 ʿīydgehde tevsening-ğa cilve bērmek yaraşur

ḥūblarning şeh-süvārı-sēn ü cevlān sānga

4 ʿīydgehde ḥayreting-din kılmadı-lar ēl namāz

her sarı bes kim ḥalāyık boldı-lar ḥayrān sānga

5 ʿīyd-ı ruḥsārıdın ēy köz bolma gāfil behre al

yoksa ölgüm ḥasretidin qalgusı armān sānga

6 köp muning-dēk²⁵ ʿīyd tēgürdüng neşāṭ ü ʿıyş ile

şāhiyā bolsa ḥüseynī dēk kişi qurbān sānga

²³ دور şeklinde yazılmış olup anlama göre düzetilmiştir.

²⁴ منینکدیک şeklinde birleşik yazılmıştır.

²⁵ مونینکدیک şeklinde birleşik yazılmıştır.

XV

(Remel: fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün)

- 1 könglüme bī-dād eter hūrī perī-zādım yana
kıldı vīrānlık-ğa yüz bu miḥnet-ābādım yana
- 2 köz tutar²⁶ ērdim vefā andın cefā kıldı mānga
āh kim ğam-nāk boldı ḥāṭır-ı şādım yana
- 3 yār mēndin yād kıldı eylegeç ṭālī' meded
mundağ olsa ṭālī'im kılğusı yok yādım yana
- 4 cilve bergeç kaddı-ğa boldum esīr-i bend-i ğam
āh eger körgüzse cilve serv-i āzādım yana
- 5 kaşd-ı cān eyler mānga bī-derdlik ēy pīr-i 'ışk
derd kūhı içre bolğıl şāhib-irşādım yana
- 6 bolmasa ol ay vişālı könglüme feryād-res
yētğü dēk-dür kök-ke²⁷ hicrāmıda feryādım yana
- 7 yār mest ü mey-perest bolsa²⁸ mübeddel bolğusı
şāhiyā mey zıkr ü fikri birle evrādım yana

²⁶ نويار şeklinde yazılmıştır.

²⁷ كوكركا şeklinde yazılmıştır.

²⁸ باولسا şeklinde yazılmıştır.

XVI

(Remel: fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün)

1 ol ki köz tuttum vefā andın cefā kıldı mānga

kısmet-i²⁹ endūh ü ğam derd ü belā kıldı mānga

2 bolmadı bir dem hālāş olmak müyesser 'ıŝkıdın

her neçe zāhid kutulġıl dēp du'ā kıldı mānga

3 'ışk dēr-sen kimge köprek eyledi bī-dād-ı zulm

rāst etti barçadın köprek mānga kıldı mānga

4 'ıyş bilmes-men nédür kim³⁰ ğam yaratkeç ol kıyaş

'ıyş-ı ŝubhım ŝām-ı ğam yanglıġ kara kıldı mānga

5 'ākıbet çün bar emiŝ āyin ānga bī-gānelik

bes neçe ol ay özini āşinā kıldı mānga

6 sormāngız hālımın³¹ kim şerh eylemek imkān emes

ökte cevr ü zulmıdın ol bī-vefā kıldı mānga

7 bolmadı mihr ü vefāsı ŝāhiyā bir zerre kem

ol vefāsız her neçe cevr ü cefā kıldı mānga

²⁹ Burada fazladan bir و harfi yazılmıştır.

³⁰ Bu kelime metinde “yaratkeç” kelimesinden sonra yazılmış olup vezin gereği yeri değiştirilmiştir.

³¹ Burada fazladan bir “bes” kelimesi yazılmıştır.

XVII

(Remel: fā'īlātūn fā'īlātūn fā'īlātūn fā'īlūn)

- 1 ğam êmes ger bolmasa hecringde bir hem-dem mānga
bolmasa hem-dem hayāling bar êse nè ğam mānga
- 2 'ālem içre vaşl ile bolsam êrür hōş 'ālemī
yoksa hicrān içre yeksān-dur barı 'ālem mānga
- 3 yā rab ol kim cevr ü zūlm êtmek bolup-dur 'ādeti³²
özgelerğa kılmağıl ger kılsa barı hem mānga
- 4 çün nihānī luṭfi artuḳ-dur mānga aġyārdın
ġam êmes zāhirde bolsa iltifātı kem mānga
- 5 şāhī ol ay vaşlıda şükr êtmedim êrnes 'aceb
yêtse günāgün elem hicrānıdın her dem mānga

³² عادلی şeklinde yazılmıştır.

XVIII

(Remel: fā'īlātün fā'īlātün fā'īlātün fā'īlün)

- 1 'ārızıng dēk bir gülī yoqtur irem gül-zārıda
kim irem gül-zārıdın degey cemāliᅇg barıda
- 2 alman z hālımda serv-i hūş hırāmıᅇgnı körüp
kim körüp-mēn zgeçe hālī ad ü refārıda
- 3 cevridin dīvārıga bes kim tayanıp ektim āh
dūdıdın her dem eᅇer zāhir durur dīvārıda
- 4 ılmağıl her kimge ol ay-dın Őikāyet ēy köᅇgöl
kim Őikāyet 'ayb ērür ehl-i vefā eᅇvārıda
- 5 bes ki derd-i hecr ekti Őāhī-i āzürde-dil
derd zāhir bolsa taᅇg ērmes anıᅇg güftārıda

XIX

(Remel: fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün)

- 1 nā-tüvān kōnglüm birev hecride an boldı yana
közyaşım köz yolıdın tınmay revān boldı yana
- 2 hem-demim kim bar edi tüşti yırak vā-asretā
andın erür hem-demim āh ü fiğān boldı yana
- 3 sūd-mend erdi vişāl ü minet-i hicrān ziyān
veh ki sūd olmay maᅇga kısmet ziyān boldı yana
- 4 bilmes erdim yaşı-lı-dın özge mēn āzürde-āl
āletim-ni kör ki³³ nē yaᅇliğ yaman boldı yana
- 5 dēr edim kim sēn-sizin³⁴ ölgüm durur her yek āh
mēndin ol nāzük-mizācım bed-gümān boldı yana
- 6 ğam erür hicrānıdın kısmet maᅇga efsūs kim
ğam yolıdın aste cismim nā-tüvān boldı yana
- 7 şāhiyā leylī-ıfatlardın yırak mecnūn-lıᅇiᅇ
bara ehl-i 'ālem³⁵ ire dāsitān boldı yana

³³ ك şeklinde yazılmıştır.

³⁴ سېن سېز يېنک şeklinde yazılmıştır.

³⁵ Metinde “ehl” ve “‘ālem” kelimeleri yer değıştirmiştir.

XX

(Remel: fā'īlātün fā'īlātün fā'īlātün fā'īlün)

1 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100 101 102 103 104 105 106 107 108 109 110 111 112 113 114 115 116 117 118 119 120 121 122 123 124 125 126 127 128 129 130 131 132 133 134 135 136 137 138 139 140 141 142 143 144 145 146 147 148 149 150 151 152 153 154 155 156 157 158 159 160 161 162 163 164 165 166 167 168 169 170 171 172 173 174 175 176 177 178 179 180 181 182 183 184 185 186 187 188 189 190 191 192 193 194 195 196 197 198 199 200 201 202 203 204 205 206 207 208 209 210 211 212 213 214 215 216 217 218 219 220 221 222 223 224 225 226 227 228 229 230 231 232 233 234 235 236 237 238 239 240 241 242 243 244 245 246 247 248 249 250 251 252 253 254 255 256 257 258 259 260 261 262 263 264 265 266 267 268 269 270 271 272 273 274 275 276 277 278 279 280 281 282 283 284 285 286 287 288 289 290 291 292 293 294 295 296 297 298 299 300 301 302 303 304 305 306 307 308 309 310 311 312 313 314 315 316 317 318 319 320 321 322 323 324 325 326 327 328 329 330 331 332 333 334 335 336 337 338 339 340 341 342 343 344 345 346 347 348 349 350 351 352 353 354 355 356 357 358 359 360 361 362 363 364 365 366 367 368 369 370 371 372 373 374 375 376 377 378 379 380 381 382 383 384 385 386 387 388 389 390 391 392 393 394 395 396 397 398 399 400 401 402 403 404 405 406 407 408 409 410 411 412 413 414 415 416 417 418 419 420 421 422 423 424 425 426 427 428 429 430 431 432 433 434 435 436 437 438 439 440 441 442 443 444 445 446 447 448 449 450 451 452 453 454 455 456 457 458 459 460 461 462 463 464 465 466 467 468 469 470 471 472 473 474 475 476 477 478 479 480 481 482 483 484 485 486 487 488 489 490 491 492 493 494 495 496 497 498 499 500 501 502 503 504 505 506 507 508 509 510 511 512 513 514 515 516 517 518 519 520 521 522 523 524 525 526 527 528 529 530 531 532 533 534 535 536 537 538 539 540 541 542 543 544 545 546 547 548 549 550 551 552 553 554 555 556 557 558 559 560 561 562 563 564 565 566 567 568 569 570 571 572 573 574 575 576 577 578 579 580 581 582 583 584 585 586 587 588 589 590 591 592 593 594 595 596 597 598 599 600 601 602 603 604 605 606 607 608 609 610 611 612 613 614 615 616 617 618 619 620 621 622 623 624 625 626 627 628 629 630 631 632 633 634 635 636 637 638 639 640 641 642 643 644 645 646 647 648 649 650 651 652 653 654 655 656 657 658 659 660 661 662 663 664 665 666 667 668 669 670 671 672 673 674 675 676 677 678 679 680 681 682 683 684 685 686 687 688 689 690 691 692 693 694 695 696 697 698 699 700 701 702 703 704 705 706 707 708 709 710 711 712 713 714 715 716 717 718 719 720 721 722 723 724 725 726 727 728 729 730 731 732 733 734 735 736 737 738 739 740 741 742 743 744 745 746 747 748 749 750 751 752 753 754 755 756 757 758 759 760 761 762 763 764 765 766 767 768 769 770 771 772 773 774 775 776 777 778 779 780 781 782 783 784 785 786 787 788 789 790 791 792 793 794 795 796 797 798 799 800 801 802 803 804 805 806 807 808 809 810 811 812 813 814 815 816 817 818 819 820 821 822 823 824 825 826 827 828 829 830 831 832 833 834 835 836 837 838 839 840 841 842 843 844 845 846 847 848 849 850 851 852 853 854 855 856 857 858 859 860 861 862 863 864 865 866 867 868 869 870 871 872 873 874 875 876 877 878 879 880 881 882 883 884 885 886 887 888 889 890 891 892 893 894 895 896 897 898 899 900 901 902 903 904 905 906 907 908 909 910 911 912 913 914 915 916 917 918 919 920 921 922 923 924 925 926 927 928 929 930 931 932 933 934 935 936 937 938 939 940 941 942 943 944 945 946 947 948 949 950 951 952 953 954 955 956 957 958 959 960 961 962 963 964 965 966 967 968 969 970 971 972 973 974 975 976 977 978 979 980 981 982 983 984 985 986 987 988 989 990 991 992 993 994 995 996 997 998 999 1000

kim körünür dōst ammā düşmen-i cān-dur māᅇa

2 sēn kibi ᅇūn-rīz bend-i³⁶ zūlfine salᅇaᅇ³⁷ ēlig

kōᅇglüme cān ᅇūnī bolsa bīm-i īmān-dur māᅇa

3 zāhir ētsem ᅇīve-i dīvāneliᅇ ma'zūr tut

kim dimāᅇ ol zūlf yādı-dın perīᅇān-dur māᅇa

4 özge ēl dēk bāᅇ-1 gül-geᅇtin nē'tey kim fī-l-meᅇel

sēn-sizin ger bolsa cennet beytü'l-aᅇzān-dur māᅇa

5 nūᅇ-1 vaᅇl ol dil-rübādın ēy kōᅇgül kılma ᅇama'

kim naᅇīb olᅇan ezeldin nīᅇ-i hicrān-dur māᅇa

6 müᅇkilim budur ki ölsem 'ıᅇᅇ-nı körmēn yüzün

yoksa derd-i 'ıᅇᅇıdın cān bērmēk āsān-dur māᅇa

7 her nēᅇe körsem cefā terk ētmeᅇüm-dür 'ıᅇᅇıdın

'ıᅇᅇnı terk eylemek ᅇāᅇī nē imkān-dur māᅇa

³⁶ İzafet kesresi harfle yazılmıştır.

³⁷ Bu kısım metinde kısmen siliktir.

XXI

(Recez: müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün)

1 éy tünd-ḥūy-ı bī-vefā tēngri kaçan körgey revā

mēndin vefā üzre vefā sēndin cefā üzre cefā

2 'ıŝkıng gam u endūhdın ḥālīm-nı cānā bilge-sēn

bolsang birevge mübtelā andağ ki mēn boldum sangā³⁸

3 peyveste aq olsun yüziing ser-sebz serv-i kāmeting

ger eyledim eşkim kızıl çehrem sarıg bahtım kara

4 yār eyledi 'azm andın çü kaldım éy köngül

ol boldı çün mēndin cüdā sēn bolmağıl andın cüdā

5 bir kün eger kūyi ara kılsang güzārī luḫ étip

allıda şāhīdin du'ā yétkürgil éy bād-ı şabā

³⁸ سېغا şeklinde yazılmıştır.

XXII

(Remel: fā'īlātün fā'īlātün fā'īlātün fā'īlün)

- 1 yutmas êrdim ƣan eger ruĥsâr-ı³⁹ gül-gün bolmasa
çèkmes êrdim āh ƣaddı⁴⁰ munça mevzün bolmasa
- 2 êy nesīm ol gül-ge ĥālīm-nı dèsem ĥōşdur velī
ger sèning taƣriringe bir özge mazmün bolmasa
- 3 istese cānımnı minnet birle dèmen 'özr kim
bolmasun bī-minnet er bir yolu mecnün bolmasa
- 4 hecr şahrāsıda könglüm tēlberep itmes èdi
bir büt-i leylī-şıfat 'ıŝƣıda mecnün bolmasa
- 5 nā-tüvān könglümge derd-i 'ıŝƣ rüz-efzün èdi
nāle ƣılğay mu èdim ger derdim efzün bolmasa
- 6 êy köngül bolğaymu êrdim ģarƣa-i girdāb-ı ģam
seyl-i eşkim-din eger her sarı ceyĥün bolmasa
- 7 kisvet-i faƣrım yèter könglümni ģam-ġin eylemen
ger libāsım şāhī dèk dībā vü egsün bolmasa

³⁹ İzafet kesresi harfle yazılmıştır.

⁴⁰ قد şeklinde yazılmıştır.

XXIII

(Remel: fā'īlātün fā'īlātün fā'īlātün fā'īlün)

- 1 şubḥ-ı ıyşım tīre-veş olmas mu şām-ı ğam ara
kim ıara ılımış libāsın ol perī mātem ara
- 2 ol perī-niᅇg ḥulķı dēk kōzlerim ger tīredür
sağınur-mēn kim yaruğluk ıalması ıālem ara
- 3 ay-ğa mēngzer [çün]⁴¹ ıarangu kēçeler peydā bolur
ıārızı⁴² mātem-ğa yapğan sünbül-i derhem ara
- 4 yār bolmuş mātemī vü mēn dağı mātem-zede
tüştü gūyā hecr ilen mātem iki hem-dem ara
- 5 közyaşım mātem-de ceybim-ni ihāᅇā eylemiş
ıākıbet yımrułgusı öy tüştü érse nem ara
- 6 şādılık nā-yāb⁴³ boldı érse ıldin nè ıaceb
kim mēniᅇg dēk tüştiler aḥbāb barça ğam ara
- 7 yārını tut muğtenem mātemde şāḥī ğam yēme
kim munuᅇg-dēk-ler⁴⁴ bolur cins-i ten-i ādem ara

⁴¹ Bu kelime vezin gereği eklenmiştir.

⁴² عارض şeklinde yazılmıştır.

⁴³ نابات şeklinde yazılmıştır.

⁴⁴ مونونكديكلار şeklinde birleşik yazılmıştır.

XXIV

(Remel: fā'īlātün fā'īlātün fā'īlātün fā'īlün)

- 1 hūblarğa her nêçe kim bar êse mihr ü vefā
ança hūb êrmes alardın mihr kim sêndin cefā
- 2 gül yüzüñdin ayru ma qalmıŝ-mên êy naħl-ı vefā
būlbūlī dēk kim ħazān körgey êrür-mên bī-nevā
- 3 'arz-ı ħālımını bitip yēlge bērür-mên her seħer
ol bitigni tā sēning allıñğa yētkürgey ŝabā
- 4 ança kim cevır êy sitem-ger eyleding mên zārga
kıлмаğum bāver nêçe dēseng ki kıldım-dur vefā
- 5 özgelerdin eyledim bīgāneveŝ-lıķ ihtiyār
sēn perīga tā mên-i⁴⁵ dīvāne boldum āŝinā
- 6 gonça dēk köñglüm açılmas gül yüzüñni körmesem
bāğ-i⁴⁶ nev her nêçe bolsa êy sehī qad dil-güşā
- 7 ħüsn ilen mağrūr-sēn ol nev' kim ħasret ile
cān gamıñ-da bērse ŝāhī hīç gam bērmes mangā

⁴⁵ İzafet kesresi harfle yazılmıştır.

⁴⁶ باغ şeklinde yazılmıştır.

XXV

(Remel: fā'īlātün fā'īlātün fā'īlātün fā'īlün)

1 ıaşd-ı cān eyler ğam-ı hicrān nigārim kēlmese

müşkil aıvālī eger ol ğam-ğüsārim kēlmese

2 eŝk-i ğül-ler ıııķķu dēk yüz ħār-ı müjġānım ūze

közlerim-ġa utru serv-i ğül-ıızārim kēlmese

3 hecr nēçük bolsa öter kündüz ğamıdın kēçeler

n'ētkē-mēn ol mūnis-i ŝebhā-yı⁴⁷ tārım kēlmese

4 ğülŝen-i ı'ömrüm ūze bād-ı ħazān bolġay vezān

cān meŝāmıġa nesīm-i nev-bahārim kēlmese

5 öpkeli summ-ı semendın başım oldı ħāk-rāh

āh eger bu yoldın ol çābük-süvārim kēlmese

6 ēl mēni bī-kes körüp baŝımġa kılmış-lar hüçüm

veh ki aġyār ētkü dēk-dür ıaşd yārım kēlmese

7 bilge ēl bī-dil-lıġım ŝāhī eger mēndin barıp

könġül atlık yana zār ger bī-ķarārim kēlmese

⁴⁷ İzafet kesresi harfle yazılmıştır.

XXVI

(Remel: fā'īlātün fā'īlātün fā'īlātün fā'īlün)

- 1 ıālī'im-din kēlmes ol meh-veş cemālī utruda
bu'd-ı 'ömrī ger müyesser bolsa ol hem uyğuda
- 2 līk giryān közge ol 'ārız hayālī nē asıg
kim érür bī-hāşıl andağ ay nümū-dārı suda
- 3 telhī-i hicrānı nūş-ı vaşlıdın ayırılğanı
lezzetī bērdi maᅇga kim tapmam anı uyğuda
- 4 yād éter bolsa anı levh-i zamīrim-de yüzi
körüñür andağ ki meh-veş-ler cemālī közğude
- 5 dil-rübālar ᅇasreti birle köngül-ni⁴⁸ kayğurup
veh ki 'ömrüm ᅇāşılın ötkerdim āᅇir kayğuda
- 6 dėsem éy gül her zamān kılsam vişālīngnı hayāl
oynap aytur kim érür şāhī hayālīng biᅇūda⁴⁹

⁴⁸ Metinde “köngül” ve “kayğurup” kelimeleri arasındaki bölüm siliktir.

⁴⁹ be ve ye harflerinin noktaları konulmamıştır.

XXVII

(Remel: fā'īlātūn fā'īlātūn fā'īlātūn fā'īlūn)

- 1 özge hūblar vaşlını ne'yley hayāling barıda
hāşşa hōd ey şūh-ı sīmīn-ber vişāling barıda
- 2 teşne-leb olsam gāmingdın istemen āb-ı hayāt
hızr suyu-nı ne'tey rūşen zülāling barıda
- 3 bolmasa hālīng közüm-ge bolmasun köz merdümi
istemem-mēn köz sevāding turfe hālīng barıda
- 4 şubh-ı ruhsāringdın olsa ser-zeniş hūrşīdgā
tang ēmes kim ol nēdür māh-ı cemāling barıda
- 5 ışık ne tēgürse başīnggā kabūl ēt ey köngül
kılmağıl ser-keş-lik ol nāzük-nihāling barıda
- 6 çün özūngdın bargu dēk sēn miḥnet-i hicrānıdın
şāhiyā yetkil vişāliğa mecāling barıda

XXVIII

(Remel: fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün)

- 1 kèygeli mātem üçün ol şūḥ-ı sīmīn-ber қара
dehr giryān közlerim-ge kèldi ser-tā-ser қара
- 2 ol қара kèygeç itig қayğusıdın boldum ʿadem
kèldi bu yolda mèn-i ser-geşte-ge reh-ber қара
- 3 derdidin bī-dād taşın bes ki urdum baş üze
ser-be-ser cismim yüzidin қıldım mèn ebter қара
- 4 rüzgārım zülfini körgeç қарardı lā-cerem
mertebe tapқаç kèyerler ehl-i faqr ekser қара
- 5 ten köyüp⁵⁰ mātem otıdın қıldı⁵¹ şükün ḥilʿatın
ārī ārī ornıǵa қopǵay lisān āzer қара
- 6 saǵınur-mèn mèn-dék⁵² örtenmes muşībet otıdın
ger yıraқ-dın zāhir olsa közlerim-ge her қара
- 7 olǵıl [aning]⁵³ derdidin şāhī қара tofraқ üze
kim muşībet ehliǵa evlā⁵⁴ durur manzar қара

⁵⁰ كويولب şeklinde yazılmıştır.

⁵¹ قالدى şeklinde yazılmıştır.

⁵² مينديك şeklinde birleşik yazılmıştır.

⁵³ Bu kelime vezin gereği eklenmiştir.

⁵⁴ اولى şeklinde yazılmıştır.

XXIX

(Hezec: mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün)

- 1 sèni dèdim mèn-i dil-ḥaste terk-i ḥānümān eylep
nè terk-i ḥānümān kim terk-i 'aql u hūş u cān eylep
- 2 sèning yolungda koydum cān bile könglümni raḥm êtkil
yètişme cānıma èy tünd-ḥū könglüm-ni ḳan eylep
- 3 nè bildim 'ışķ ara kèlgüsidür könglümde yüz müşķil
ġam-ı 'ışķıngnı ḳıldım ihtiyār āḥir ġümān eylep
- 4 nihān tuttım ġam-ı 'ışķım-nı èldin āşikār oldı
ki bolmas 'ışķ derdin èy köngül èldin nihān eylep
- 5 devā mèn ḥasteġa ölmekdin özge yok-turur⁵⁵ şāhī
ki sormas ol mesīḥā mübtelāsın nā-tüvān eylep

⁵⁵ بوقتورور şeklinde birleşik yazılmıştır.

XXX

(Remel: fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün)

1 boldı ey gül nev-bahār eyyāmı vü gülzār hūb

veh ki bu mevsim-de seyr-i⁵⁶ bāğ érür bisyār hūb

2 nāleni bes kılmadı bülbül körüp gül cilvesin

kim körünür 'ışk elidin fiğān-ı zār hūb

3 servning ruhsārı yoğ gül-ning kadı veh kim érür

serv-i gül-rüyim-da hem qadd hūb u hem reftār hūb

4 özgeler vaşfin⁵⁷ maᅡga köp kıлмаğıl ey hem-nişin

demegil allımda andın özgeni zinhār hūb

5 hūb bolsa özgelerdin ne 'aceb şāhī sözi

çün sening vaşfing kıllur bolğay sözi nā-çār hūb

⁵⁶ ye ve be harflerinin noktaları konulmamıştır.

⁵⁷ وصفينک şeklinde yazılmıştır.

XXXI

(Remel: fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün)

- 1 köprek eyler-sen cefâ gam tîğıdın könglüm yarıp
nêçe kim cānān ayağing-ğa tüşer-men yalbarıp
- 2 ey cefā-pişe şanem mihringdin özge tapmağung⁵⁸
isteseng ger cān bile könglümni bir bir ahtarıp
- 3 rîş erür cānım deşem ger saŋga bāver bolmasa
kıl temāşā haŋçer-i gam birle könglümni yarıp
- 4 nev-bahār-ı vaşlıdın maħrūm eger ermes köngül
nê üçün bīmār bolmış-men hażān dek sargarıp
- 5 çün kēlip şād eyleding şāhī-i maħzūn könglini⁵⁹
veh yana hicrān ara salma anı mundağ salıp

⁵⁸ تاپموغونک şeklinde yazılmıştır.

⁵⁹ کونکلی şeklinde yazılmıştır.

XXXII

(Remel: fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün)

- 1 ser-firāz étting mēning derdimğa dermān-dék⁶⁰ yétip
tāze cān bērding ölüke cism ara cān dēk yétip
- 2 pür-fürüg u hurrem étting yüz bile könglüm öyin
yüz açıp yüz nāz ile serv-i hūrāmān dēk yétip
- 3 bu qarargān közlerimni māh-ı ruhsāring bile
rūšen étting ey kuyāş hurşid-i tābān dēk yétip
- 4 ol kara hil'at ara bērding mangā⁶¹ āb-ı hayāt
hızrgā zulmet içinde āb-ı hayvān dēk yétip
- 5 yarmağıl min ba'd kan köngülni yığlanıp
çün hōşān kılding mēni gül-berg-i handān dēk yétip
- 6 şāhīni āzād kıl mundın narı gam kaydı-dın
bendeler ser-vaqtı-ğa her lahza sultān dēk yétip

⁶⁰ درماندیک şeklinde birleşik yazılmıştır.

⁶¹ مینى şeklinde yazılmıştır.

2. BÖLÜM TÜRKİYE TÜRKÇESİNE ÇEVİRİ

yâ fettâh

rabbi yessir bismi'l-lâhi'r-raḥmani'r-raḥîm u temmim bi'l-ḥayr

I

1 O ne muazzam bir nakkaştır ki kudret kalemiyle, dünya denen bu yokluk şehri puthanesinden (güzelliklerin toplandığı yer) yüzlerce güzel nakış yaratır.

2 Tanrı'nın kendi güzelliğini aksettirerek yarattığı bu güzel suretli insanların varlığı, halkın konuşmasına ve kavgaya (hayrete/şaşmaya) sebep olmuştur.

3 Sad, nun ve ayn Tanrı'nın yarattığı güzellerin vefasından (bağlılık, sadakat) işaretir; Tanrı hepsini güzelliğin başlangıcı olarak kendi kudretiyle inşâ etmiştir (yaratmıştır).

4 Şirin ile Leylâ Tanrı'nın güzelliğini yansıtan birer ayna olmuştur; birisi (Ferhat) bunca vâveyli, birisi (Mecnun) bunca vâveylâ der.

5 (Tanrı) Kara gözlülerin zülfünün siyahlığını o kadar misk kokulu eder ki zülfünün her teli düşkünlere (âşıklara) sevda ipliği (bağ) gibi olur.

6 Düşkünlerinin (âşıklarının) her birini o kadar sevdalı eder ki onlar yüz cennetü'l mevâ görmekle o kadar sevdalanmazlar.

7 Gözyaşımından rahmet denizi taşıp dalgalansa şaşılmaz çünkü yağmur günü derya karışır.

8 Şâhî, Tanrı'nın bir kelâmı olan acze düşüren nizam bir nâmedir, başında bismillahirrahmanirrahim tuğra olmuştur.

9 Diken gibi dilsiz idin. Allah'a şükür ki hamd bahçesinde dilim söz söyleyici olmuştur, sanki Şâhî'nin devleti (en büyük devlet) budur.

II

1 Hz. Peygamber (Şâh-ı Levlâk), acze düşüren inciye ortaya çıkardı ve ayın sedefini kırıp onu parmakla gösterdi.

2 Hz. Peygamber, melekler zümresini tatlı söz ile avladı (kendine bağladı); Tatlılık için sinekler kavga etse, şaşılmaz.

3 Hz. Peygamber Sidre'yi tesbih ile (sübhâna'llah diyerek) hızla geçti (Tanrı katına ulaştı). Kuşlar sidre ile yüz yaprak ve gıda buldular.

4 O, peygamberlerin önderidir ki ezel ferrâşı (döşeyicisi) (Tanrı) o hazret için *ev edna*¹ (daha yakın) otağı dikti.

5 Meyveler oluş bahçesindedir (dünyadadır), öyle ki o nebâtın şânında “Allah onu en mükemmel şekilde yetiştirdi.” âyeti² gelmiştir.

6 İsyankâr ümmetler için Allah'tan her ne dilediyse, Allah lütfedip onun isteğini yerine getirdi.

7 Ey Şâhî, her ne kadar o Arap sen Acem isen de gayret et ki dil onu övmekte muvaffak olabilsin.

¹ Necm 53/9: kâbe kavseyini ev ednâ “(Peygambere olan mesafesi) iki yay aralığı kadar, yahut daha az oldu.”, bk. **Kur'an-ı Kerim Meâli** (Haz.: Doç. Dr. Halil Altuntaş, Dr. Muzaffer Şahin), 3. baskı, Ankara, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2007, s. 525.

² Âl-i İmrân 3/37: Feteķabbelehâ Rabbuhâ Bi kabûlin ĥasenin ve **enbetehâ nebâten ĥasenen** ve keffelehâ Zekeriyya kulle mâ deĥale ‘aleyhâ Zekeriyye'l mihrâbe, vecede ‘indehâ rızķan ķâle yâ Meryemu ennâ leki hazâ ķâlet huve min ‘indi'llahi inna'llahe yerzuķu men yeşâu' Bi ĥayri ĥisâbın “Rabbi Meryem'e ĥüsnü kabul ĥösterdi; onu ĥüzel bir bitki gibi yetiştirdi. Zekeriyya'yı da onun bakımı ile ĥörevlendirdi. Zekeriyya, onun yanına, mâbede her ĥirişinde orada bir rızık bulur ve ‘Ey Meryem, bu sana nereden ĥeliyor?’ der; o da: Bu, Allah tarafındandır. Allah, dilediĥine sayısız rızık verir, derdi.”, bk. **Kur'an-ı Kerim Açıklamalı Meâli** (Haz.: Prof. Dr. Hayrettin Karaman, Prof. Dr. Ali Özek, Prof. Dr. İbrahim Kâfi Dönmez, Prof. Dr. Mustafa Çaĥrıķı, Prof. Dr. Sadrettin Gümüş, Doç. Dr. Ali Turgut), 9. baskı, Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2007, s. 52.

III

1 Sevgilinin huzurunda hâlimi söylemek için ne bende güç var, ne de hâlimi bildirecek adamım var.

2 Ey sabah rüzgârı, sevgilinin sokağına varırsan, hâlimi elden gizle, fakat sevgilinin huzurunda arz et (bildir)!

3 Yanımda sevgili olmadığı zaman bana ayrılık sözünü açıklamayın çünkü hastanın karşısında ölümden bahsetmek olmaz.

4 Sevgilinin huzurunda çok çok kulluk ettiğim halde, o güzeller sultanı benden sevgisini azar azar aldı (ilgisini kesti).

5 Asla önümde yabancıya vefâ gösterme; (Şâhî, o sevgili) yabancının önünde sana cevri ve cefâ da kılmasın.

6 Yüzlerce salınarak yürüyen servi boylu (güzel) geçer fakat o servi boyluların cilvesi o boy ve yürüyüş karşısında insana güzel görünmez.

7 Ey göz, gözyaşı incisini her zaman sevgilinin ayrılığında dökme, onları sakla ki sevgiliyi görünce ayaklarına saçasın.

8 Şâhî, o vefâsızdan ayrı diri olacağına keşke inleyen, gönül hastası ben, onun karşısında ölsem.

IV

1 Sana kavuşmayı isteyip kavuşan kimseye, eğer bu mümkün olmazsa, ona ne hâl olacağını bil!

2 Ben ve gönlümde dert ile ayrılık zehri/korkusu vardır; kavuşma ümidi olan âşık ne hoştur.

3 Ey sabah rüzgârı, sevgili huzurunda hâlimi anlat, fakat öylesine açık anlatma ki o üzülmesin.

4 Yazık ki yolunda toprak olacak bir başım var, bir gün salınarak yürüdüğünde ayağı altında kalacak.

5 Sevgili huzurunda gönlümün bir söz demeye mecali yok, bütün derdini açıkladığında nasıl mecali olacak?

6 Gönül senden vefâ görmezse gücenir; halk arasında (vefâsızlığı) ona revâ görme ki gücenmesin.

7 Sana kavuşma devleti kim, Şâhî gibi divâne kim; sana ancak îtidâl (denge) sahibi olan kavuşur.

V

1 Ey sabah rüzgârı, yolun tesadüfen sevgilinin huzuruna düşerse, o vefasıza benim vefalı oluşumu açıkla!

2 Ey sabah rüzgârı, Tanrı için hâlini bildirdim deme, eğer yine sevgiliye ulaştan, yeni baştan açıkla (bildir)!

3 Sevgili kayıtsızdır ve beni anmaz, eğer onun huzurunda olursan, bari sen beni hatırlat!

4 Ey dost, eğer sevgilinin huzuruna yolun düşerse, kulluk arz ederek duada bulun!

5 Eğer bir gün kavuşmak bana nasip olursa, sevgili huzurunda şükran olarak canımı feda edeceğim.

6 Sevgiliyi görünce ona derdimi anlatmaya niyet ederim, fakat ne yapayım ki huzurunda bana o kuvvet yoktur.

7 Ey Şâhî, eğer sevgili senin hâlinden haberdar değilse, buna şaşılmaz, çünkü benim gibi dilenci senin gibi sultan huzurunda çoktur.

VI

1 Âvâre gönlüm sevgiliden ayrı düşmek istemez; kimse asla canın bedenden ayrılmasını istemez.

2 Dert ve keder nedeniyle canımdan bezdim, çünkü felek sevgiliyi benden ayrı, ağlayan beni sevgiliden ayrı düşürmüş.

3 Sonbaharda bülbülün gül bahçesinden uzak düştüğü gibi ben zavallı da ayrılıkta sevgilinin sokağından uzak düştüm.

4 Sevgiliden uzak olunca bende ayrılığa dayanma gücü yoktur; ey felek, ya canımı al yahut da beni ayrılıktan kurtar.

5 Mecliste meclisi aydınlatıcı olmasan, diri kalmam (ölürüm), çünkü pervane gece mumundan ayrı kalınca ölür.

6 Hizmetin değerini bilmeden köle sultandan ayrı olsa, gamdan kurtulmasının hiçbir önemi yoktur.

7 Ey Şâhî, o ay yüzlü sevgilinin ayrılığında bu değersiz beden yok oldu, çünkü parlak güneşten ayrı olunca zerre asla görünmez.

VII

1 Yüzlerce gam okunu kan döken gözünde görmek olur (mümkündür), fakat her an (daima) sevgiliyi yabancılar arasında görmek olmaz (kabul edilmez).

2 Bir Müslüman'ın ansızın kâfirler arasına düşmesi gibi, bu gönül güzellere tutkundur, vah, neylesin.

3 Ben aşkta perişanım ve senden gönlüme yüzlerce incitme var. Ne olur ağlayan gönlümü incitme!

4 Eğer senin boyuna Tûbâ yerine servi dedimse bunda gücenecek bir şey yok, çünkü bilmeden söz arasına yanlış düşebilir.

5 Bedenim yaralı, ciğerim parça parça ve gönlüm dertli; canım çıkmadığı sürece hastalıkta çırpınmaktayım.

6 Sen hasta gönlümü bir an olsun anmazsan da senin daima yaralı gönlümde olmana niye şaşılınsın.

7 Bülbülün gül bahçesinde konakladığı gibi yersiz yurtsuz olan Şâhî de senin sokağını mesken tuttu.

VIII

1 Ey gönül, sen aşkı terk etmeni açığa vurma; asla halkı hâlinden haberdar etme!

2 Ey göz, o ayın (sevgilinin) nurundan bakışını kestir (aldır) ise, bunu her an yüzüme gözyaşı dökerek gösterme!

3 Ey can, sen sevgilinin aşkından vazgeçtin, bundan sonra kendini başka bir aşka kaptırma!

4 Ey başım, o güzelin sevdasından dolayı isyan ettin, fakat ondan vazgeçme ve yeni bir sevdaya tutulma!

5 Ey topraktan olan beden, senin tozun sevgilinin sokağından yükseldi ise de dünyayı toza bulanmış “ah” ile kapla, fakat karartma!

6 Ey dil, aşk dedikodusunu söylemekten niye vazgeçtin, kim seni men etti, bu sözü söylemekten vazgeçme!

7 Gerçi bunların her biri ümitsizlik izhâr eder; ey Şâhî, bari sen ümitsizlik gösterme!

IX

1 Gülen dudağına canımın cevheri feda olsun; saçının küfrünün (siyahlığının) arzusundan din ile imânım feda olsun.

2 Damla damla gözyaşımın kanından gözlerim perişan oldu. Senin gül gül açılan yüzüne bu gül bahçem feda olsun.

3 Ey tatlı söz söyleyen güzel, güzellerde fehm ile idrak olarak her ne varsa, senin fehm ve idrakine feda olsun.

4 Servi boylular cilve ile her tarafta salına salına yürüseler, ey salınarak yürüyen servim, hepsi senin boyuna feda olsun.

5 Gözyaşımın üzerinde beden (su üzerinde yüzen) çöp gibi meydandadır, can ise gam içinde gizlidir; gel ki senin yüz ve ağzına benim açık ve gizli olan her şeyim (beden ve canım) feda olsun.

6 Ben gam köşesinde hüznülyüm sen ise eğlencedesin, senin işret sarayına benim bu hüznler kulübem feda olsun.

7 Sultanım, eğer senin huzurunda Şâhî'nin kulluğu kabul olacak olsa, onun (Şâhî) gibi yüzlerce kul senin yolunda feda olsun.

X

1 Kavuşman olmasa da gönlüme hayallerin yeter; eğer cemalin olmasa da gözüme yüzünü nakşedeyim.

2 Eğer senin yeni yetişmiş fidan gibi boyun göz önünde cilveger olmasa, boyunun arzusu elif gibi can içinde olsa ne olur (neye yarar)?

3 Eğer susamış gönlüme parlak zülâlin (dudağın) olmasa lâl gibi dudağımı düşünerek hasret suyu yeter.

4 Eğer senin nazik fidan gibi boyun olmasa; kaşının arzusuyla tırnağımın göğsüme açtığı yaraya bir bakış yeter.

5 Eğer kavuşma sabahı senin batmayan güneşin (yüzün) olmasa, ayrılık akşamı yüzünü düşünüp aya göz atayım.

6 Eğer gözlerimin önünde senin o insanı şaşırtan benin olmasa, gönlümün içinde coşkudan bir taze yanık yarası açarım.

7 Şâhî her şekilde var olan hayalin ile mutludur; Allah korusun bir gün o hayalin olmasa ne yapar?

XI

1 Bana misafir olsan sana layık bir hediyem yok; bir tek hüznü canım var ki o da senin kapında dilencidir.

2 Eğer senin gamından can versem zerre kadar haberin olmaz; ey gafil, yazık, sana gönlümün derdini niye anlatayım.

3 Aşkın yüzünden her zaman başıma yüzlerce bela gelir; ey kötü huylu, gönlünü kaptırılmış olan ben, sana nasıl âşık oldum?

4 İşim sana kavuşmayı isteyerek ölmek ve sana kavuşmak için benliğimden vazgeçmesem, ne ayıp!

5 Rakipler, sokağında konaklamama izin vermezler; o gafiller, senin canımın içinde olduğunu bilmezler.

6 Yüzünü göstermeden beni kılıç ile öldürsen; ey kâtil, ben asla kanımı senden esirgemem.

7 Ey Şâhi, çok inledin çünkü onun merhameti yok; Anla ki şimdi sana tuhaf şekilde zorluk üstüne zorluk düşmüş.

XII

1 Bedenim aşk içinde yok olsa, bundan, Allah korusun, gözlerimin sevgilinin yüzünden mahrum olması kadar korkulmaz.

2 Kötü talih yüzünden başıma ayrılık belâsı geldi; talihi kötü olan kimsenin başına bu hâl gelir.

3 Her ne kadar divane gönlümün sultanı (sevgili) anlamasa da zamane insanları benim takatsizliğimi anlamaktadırlar.

4 Ben mektup yazarım fakat mektuba adımı yazmam, çünkü gönlünü kaptırmış olan benim adım mektupta yazılı olsa sen onu silersin.

5 Vefasız, sert mizaçlı kimseler âşıklara merhamet ederler; keşke senin huzurunda da âşıklar merhamet görseler.

6 Hâlim sana malum değil, bana merhamet etmesen endişe edilmez; eğer benim hâlim sana malum olsa, merhamet edersin.

7 Sızlanma Şâhî'ye zulm edersin, eğer benim gibi mazlum olsa, ona münasip zulm yoktur.

XIII

1 Gönlüme bir gülün gamından sıkıntı var ise başkalarının meclisinin gül bahçesi olmasının faydası ne.

2 Sevgili ilgisizdir ve halktan yüzlerce serzeniş vardır; eğer aşkta halim zor ise buna şaşılmaz.

3 Dostlar, her ne kadar vefasız sevgilimin işi beni incitmek olsa da benim inlememem asla mümkün değildir.

4 O sevgili bana merhem ulaştırırdı fakat ben merhemi ne yapayım; gönlüm yaralı ise sabırdan başka çare yoktur.

5 Sevgiliden ayrılıkta sabrımın azlığı canıma belâ oldu; yoksa âşığın canına belâ çok olsa ne gam?

6 Gönlüm ne kadar ayrılık derdi ile yaralı ise de o Hz. İsa nefesli tabip (sevgili) yarama deva kılmaz.

7 Şâhî üzülür, fakat (sevgilinin) gönlünde sıkıntı olmasın diye, meyhane dostuna sırrını söylemez.

XIV

1 Canın sana erişmek için kendini feda etmesi bayramdır; kılıç çekerek gel ki canı sana kurban edeyim.

2 Ben kim sana “mübarek olsun” demek kim, bayram yerinde benim gibi senin için inleyen sayısız âşık vardır.

3 Sen güzellerin şehsuvarı olduğun için bayram yerinde atını sürüp de dolaşman sana yaraşır.

4 Her taraftaki halk seni görünce hayran oldukları için bayram yerinde bayram namazını kılmadılar.

5 Ey göz, gafil olma (sevgilinin) bayram gibi olan yanağından pay al, yoksa onun hasretinden öleceğim ve pişman olacaksın.

6 Bunun gibi neşe ve zevk içinde çok bayram geçirdin; ey Şâhî, keşke Hüseyinî gibi kişi olup sevgiliye kurban olsa!

XV

1 Peri yaradılışı, huri (sevgilim) yine gönlüme zulmeder; benim mihnet dolu gönlüm yine viraneye döndü.

2 Ondan vefa ümit ederdim, bana cefa kıldı; ah ki mutlu olan gönlüm yine kederlendi.

3 Talihim bana yardım edince o sevgili beni andı; talihim böyle olsa bile sevgili yine beni anmaz.

4 O sevgili salına salına yürüyünce beni gama esir etti; ah o dik servi yine salınarak yürüse.

5 Ey aşk piri, dertsizlik benim canıma kast eder; yine dert dağı içinde yol göstericim ol.

6 O ay yüzlünün kavuşması gönlümün feryadına yetişmese, ayrılığında yine feryadım göğe ulaşacak gibidir.

7 Sevgili mest ve mey düşkünü olduğu için, ey Şâhî, evrâdım mey zikri ve fikrine dönüşecektir.

XVI

1 Ondan vefa ümit ederdim, bana cefa kıldı; bana kısmet olarak enduh, gam, dert ve belâ kıldı.

2 Her ne kadar zahit bana “kurtul” diye dua ettiyse de bana bir an için olsun aşkından kurtulmak mümkün olmadı.

3 Aşk kime daha çok zulüm adaletsizliği yaptı dersen, doğrusu herkesten çok bana zulmetti.

4 O güneş (gibi sevgili), beni gama düşürdüğünden beri yaşama zevkinin ne olduğunu bilmiyorum; o, benim yaşama sabahımı gam akşamı gibi kararttı.

5 Sonunda sevgiliye yabancı olma âdeti varmış; o halde o ay yüzlü sevgili kendini neden bana dost kıldı?

6 Hâlimi sormayın, çünkü o vefasız bana aşırı derecede cevr ve zulüm ettiği için hâlimi açıklamak mümkün değildir.

7 Ey Şâhî, o vefasız (sevgili) bana her ne kadar cevr ve cefa kıldı ise, onun mihri ve vefası bir zerre eksilmedi.

XVII

1 Senin ayrılığında bana bir arkadaş olmaması dert değil; arkadaş olmasa da hayalin var ise bana niye gam olsun.

2 Dünyada sevgiliye kavuşsam dünya bana hoştur, yoksa bütün âlem benim için hicrandır.

3 Ya Rab! O (güzel) ki cevr ve zulüm etmek onun âdetidir, bütün eziyetini bana etsin, başkalarına etmesin.

4 O sevgilinin görünüşte bana iltifatının az olması gam değil, çünkü onun gizli lütfu bana yabancılara olduğundan fazladır.

5 Ey Şâhî, o ay gibi güzelin kavuşmasında şükretmedim, ayrılığından bana her vakit (daima) çeşit çeşit elem gelse şaşılmaz.

XVIII

1 İrem bahçesinde senin yanağın gibi bir gül yoktur; senin cemalin varken İrem bahçesinden kim söz eder?

2 Servi gibi salınarak yürüyüşünü görüp de kendi hâlimde kalmam (hâlim perişan olur), çünkü ben onun boy ve yürüyüşünde değişik bir hâl görmekteyim.

3 Cevrinden (evinin) duvarına dayanıp da pek çok ah çektim ve o ahımın dumanından her an onun duvarında iz görülür.

4 Ey gönül, hiç kimseye o ay yüzlü sevgiliden şikâyet etme, çünkü vefa sahibi kimselerin tavrında (nazarında), şikâyet etmek ayıptır.

5 Gönlü kırılmış Şâhî ayrılık derdini pek çok çekti; dertten açıkça söz etse ayıplanmaz.

XIX

1 Zayıf gönlüm yine bir güzelin ayrılığında kan oldu, gözyaşım yine göz pınarından dinmeden akar oldu.

2 Eyvah, bir arkadaşım vardı benden uzağa düştü, bu sebepten dolayı dostum yine feryat oldu.

3 Kavuşma faydalıydı ve ayrılık zahmeti ise ziyandı, yazık ki bana fayda olmadan zarar kısmet oldu.

4 Gönlü incinmiş olan ben, iyilikten başka bir şey bilmez idim; hâlimi gör ki yine ne türlü kötü oldu.

5 Her ah edişimde sensiz olunca öleceğim derdim, o nazik mizaçlı yine benim için kötü düşünceli oldu (düşündü).

6 Yazık ki onun ayrılığında bana kısmet olan gamdır, gam sebebiyle hasta bedenim yine zayıf düştü.

7 Ey Şâhî, Leyla suretlilerden uzaksın, fakat mecnunluğun yine bütün insanlar içinde destan oldu.

XX

1 Bana sevgili olan o kimse daima canıma kast eder, dost görünür ama bana can düşmanıdır.

2 Senin gibi kan dökücü bir kimsenin saçının büklümüne (Şâhî) el uzatınca (sevgili) gönlüme can katili olsa da benim için iman korkusudur.

3 Eğer ben divanelik hâli gösterirsem mazur gör, çünkü o sevgilinin saçını anmaktan dolayı aklım perişandır.

4 Mesela başkaları gibi gül bahçesinde gezinmeyi ne yapayım; sensiz bana cennet bile olsa, hüznler kulübesidir.

5 Ey gönül, o sevgiliden sen kavuşma tatlılığı bekleme, çünkü ezelden bana nasip olan ayrılık dikenidir.

6 Sevgilim, yüzünü görmeden aşkımdan ölsem, bana zor olan odur, yoksa aşk derdinden can vermek bana kolaydır.

7 Her ne kadar cefa görsem de aşkını terk etmeyeceğim; ey Şâhî, onun aşkını terk etmeme imkân var mı?

XXI

1 Ey vefasız kötü huylu, benden vefa üstüne vefa, senden cefa üstüne cefa olmasını Tanrı nasıl uygun görecek?

2 Ey sevgili, benim sana müptela olduğum gibi sen de birine müptela olursan aşkının gam ve kederinden hâlimin nasıl olduğunu bileceksin.

3 Gözyaşımı kızıl, çehremi sarı, bahtımı kara eyledimse de; senin yüzün daima ak, servi boyun taze olsun (eğilmesin).

4 Ey gönül, sevgili yola koyuldu, o sebeple ben kaldım; onun benden ayrı olduğu gibi sen ondan ayrı olma.

5 Ey sabah rüzgârı, bir gün sevgilinin sokağından geçecek olursan, lütfedip onun huzurunda Şâhî'nin duasını ona ilet.

XXII

1 Eğer (sevgilinin) gl renkli yanağı olmasaydı kan yutmaz idim, eğer onun boyu bu kadar düzgün olmasaydı, ah çekmezdim.

2 Ey rüzgâr, benim o gle hâlimi söylemem hoştur, eğer senin anlatışında başka bir mazmun olmasaydı.

3 Minnet ile canımı istese, mazeret ileri srmem; bir kez mecnun oldu mu minnetsiz olmak olmaz.

4 Gönlüm, Leyla gibi bir güzel yüzlünün aşkı sebebiyle mecnun olmasaydı ayrılık çölünde delirip kaybolmazdı.

5 Zayıf gönlümün ömrünü uzatan aşk derdiydi, derdim fazla olmasa hiç inler miydim?

6 Ey gönül, gzyaşımın selinden her yan Ceyhun gibi olmasa idi gam girdabına batar mıydım?

7 Elbiselerim şâhî'ninkiler gibi değerli ve güzel olmasa da bana fakr elbisesi yeter, gönlümü gamlı eylemem (zlmem).

XXIII

1 O peri (gibi güzel), matemde karalar giymiş, benim de yaşama sabahım gam akşamında kapkara olmaz mı?

2 O perinin huyu gibi gözlerim kararmıştır, dünyada aydınlık kalmadı sanırım.

3 Karışık saçının arasında matemle kaplanan yanağı, karanlık gecelerde ortaya çıkan aya benzer.

4 Sevgili yaslı olmuş, ben de yaslıyım; sanki ayrılık ve matem iki dost arasına girmiş gibidir.

5 Gözyaşım matemde göğsümü kaplamıştır, rutubet alan ev sonunda yıkılır.

6 Eğer halk mutluluğu kaybettiyse niye şaşılınsın, çünkü bütün dostlar benim gibi gama düştüler.

7 Ey Şâhî, matem gününde sevgiliyi ganimet bil, gam yeme, çünkü bunun gibiler insanlar arasında bulunur.

XXIV

1 Güzellerde ne kadar sevgi ve vefa varsa da onların sevgisi senin cefan kadar güzel değildir.

2 Ey vefa fidanı, gül yüzünden ayrı kalmışım, hazan görmüş bülbül gibi çaresizim.

3 Sabah rüzgârı senin huzuruna ulaştırsın diye her seher halimi arz etmek için yazdığım mektubu yele veririm.

4 Ey zalim, ben zavallıya o kadar eziyet ettin ki ne kadar vefa gösterdim desen de uygun bulmayacağım (inanmayacağım).

5 Ben divane, senin gibi periye aşına olduğumdan beri başkalarına yabancı olmayı seçtim.

6 Ey fidan boylu, Bağ-ı Nev her ne kadar gönül açıcı olsa da senin gül yüzünü görmesem, gonca gibi gönlüm açılmaz (ferahlamaz).

7 Sen güzellikle gururlusun, Şâhî hasret ile senin gamında can verse bu benim için gam değil.

XXV

1 Sevgili gelmese ayrılık gamı canıma kast eder; eğer o dert ortağım gelmezse zor bir durumda olurum.

2 Eğer gözlerime karşı o gül yanaklı servi gelmese (onu görmesem), yüzlerce kirpik dikenim üzerinde gözyaşı gülleri çıkacak gibidir.

3 Ayrılık her nasıl olsa gamından gündüz geçer, geceleri o karanlık gecelerdeki dostum gelmese ne yaparım?

4 Eğer can burnuna ilk bahar rüzgârım gelmese, ömrümün gül bahçesi üzerinde hazan yelleri eser.

5 Sevgilinin atının toynağını öpmek için başım yoluna toprak oldu, ah, eğer bu yoldan o hızlı at koşturam gelmese...

6 Halk beni kimsesiz görüp başıma hücum etmişler (toplanmışlar); vah ki sevgilim gelmese, yabancılar canıma kast eder gibidir.

7 Ey Şâhî, eğer o kararsızım (sevgilim) gelmezse, halk benim inleyen gönlümün benden gittiğini (gönlümü kaptırdığımı) bilecek.

XXVI

1 Talihimden dolayı o ay yüzlünün cemali karşıma gelmez; eğer uzun ömür dahi bana müyesser olsa, o sevgili daima uykuda olduğu için onu göremem.

2 Lâkin ağlayan göze o yanağın hayalinin faydası ne? Çünkü (bu hayal) ayın suda görünmesi gibi faydasızdır.

3 Ayrılığının acılığı kavuşmasının tatlılığından ayrı bir lezzet verir ki ben o lezzeti uykuda bulamam.

4 Güzellerin cemali aynada nasıl görünürse ben de onu andığımda, yüzü benliğime aksetmiş olur.

5 Gönül alan güzellerin hasretiyle gönlümü kaygılandırıp; yazık ki ömrümü kaygıda geçirdim.

6 “Ey gül, her zaman sana kavuşmayı hayal etsem.” desem, oynayarak der ki: “Şâhî, hayalin boştur.”

XXVII

1 Ey gümüş göğüslü güzel, senin hayalin varken, başka güzellerin vaslını ne yapayım? Senin kavuşman varken (hususî olarak) başka şeye gerek var mı?

2 Gamından susamış olsam da âb-ı hayat istemem; senin parlak zülalin (dudağın) varken Hızır suyunu ne yapayım?

3 Benini göremezsem göz bebeğim olmasın; senin hayret verici benin varken göz bebeği istemem.

4 Eğer senin yanağının sabahından (tazeliğinden) güneş şikayette bulunsa buna şaşılmaz, çünkü cemalinin ayı varken o (güneş) nedir ki?

5 Ey gönül, aşk başına ne getirirse getirsin kabul et; o nazik fidan gibi sevgili varken itaatsizlik etme!

6 Ey Şâhî, ayrılık derdi ile kendinden geçtiysen de gücün oldukça o sevgilinin vaslına ulaşmaya gayret et.

XXVIII

1 O gümüş göğüslü güzel matem için kara giydiğinden beri, dünya ağlayan gözlerime baştan başa kara göründü.

2 O kara giyince, şiddetli kaygısından yok oldum, bu yolda başı dönmüş olan bana rehber olarak kara (felaket) geldi.

3 Sevgilinin derdinden zulüm taşını pek çok kez başıma vurdum; sevgilinin yüzünden ben ebter (faydasız, hayırsız), cismimi baştan başa kara kıldım (mateme boğdum).

4 Sevgilinin zülfünü görünce dünyam şüphesiz karardı, çünkü dervişler bir mertebeye ulaştınca daha çok kara elbise giyerler.

5 Ten matem ateşiyle yandı ve matemli olduğunun işareti olarak kara giydi; elbette matemli olan kimsenin lisanı ateş yerine kara (hüzünlü) olur.

6 Uzaktan gözlerime bir karartı görününce, benim gibi musibet ateşine yanan kimse olmadığını düşünürüm.

7 Şâhî, onun derdinden kara toprak üzerinde ol (kara toprağa yat), çünkü musibete uğramış kimselerin görünüşü kara olur.

XXIX

1 Ben gönlü hasta evi barkı terk ederek seni andım, evi barkı değil, aklımı, fikrimi, canımı terk ettim.

2 Senin yoluna canımı ve gönlümü koydum, merhamet et; ey kötü huylu, gönlümü kan eyleyerek canıma kıyma.

3 Aşkta gönlümde yüzlerce müşkül olacağını nereden bileyim; düşündüm, sonunda senin aşkını seçtim.

4 Aşkımın gamını halktan gizli tuttum, aşikâr oldu; ey gönül, aşk derdini halktan saklamak mümkün değildir.

5 Şâhî, o mesiha olan güzel, kendisine tutkun olan zavallısını sormaz, bu yüzden ben hastaya ölmekten başka çare yoktur.

XXX

1 Ey gül, ilkbahar günleri geldi ve gül bahçesi güzel oldu (güzelleşti), vah, bu mevsimde gül bahçesi gezmek çok güzeldir.

2 Gülün cilvesini görüp bülbül inlemesini kesmedi, çünkü aşıkların inlemesi hoş görünür.

3 Servinin yanağı yoktur, gülünse boyu; halbuki gül yüzlü servimin hem boyu hem de salınarak yürüyüşü güzeldir.

4 Ey dost, başkalarının özelliklerini bana fazla övme, asla karşımda ondan başkasına güzel deme!

5 Şâhî'nin sözü başkalarından güzel olsa şaşılmaz, çünkü senin vasfın, sözü ister istemez güzel kılıyor.

XXXI

1 Sevgili, her ne kadar yalvararak senin ayağına kapansam da sen, gam kılıcıyla gönlümü yarıp bana çokça cefa edersin.

2 Ey cefa etmeyi huy edinen güzel, sen canımı ve gönlümü birer birer alt üst etmeyi istesen, sevginden başka bir şey bulamayacaksın.

3 Canım yaralıdır desem, eğer bana inanmazsan, gam hançeriyle gönlümü yar da bak!

4 Eğer gönül senin kavuşmanın ilkbaharından mahrum değilse ne için ben hazan gibi sararıp hasta olmuşum.

5 Gelip Şâhî'nin mahzun gönlünü sevindirdin, vah yine onu böyle bırakıp da ayrılığa salma!

XXXII

1 Derdime derman gibi yetişip beni dirilttin; bedene can gibi yetişip, ölüye taze can verdin.

2 Salınan bir servi gibi yetişip yüzlerce naz ile yüzünü açıp gönlümün evini aydınlattın.

3 Ey güneş (sevgili), parlayan güneş gibi ulaşıp bu kararın gözlerimi yanağının ayı (parlaklığı) ile aydınlattın.

4 Hızır'ın karanlıkta hayat suyuna ulaştığı gibi sen de o kara elbisen içinde bana hayat suyu verdin.

5 Bundan sonra, ağlayarak, kan olan gönlümü yarma, çünkü gülen gül yaprağı gibi yetişip beni mutlu kıldın.

6 Her an yetişip de kullarını sevindiren sultan gibi bundan sonra Şâhî'yi gam bağından azat et!

3. BÖLÜM DİZİN

A-Ā

ābād (A): mâmur, ŧen, bayındır

ā. 9/6, 15/1

āb-ı hayāt (F, hayāt A): hayat suyu, içene ölümsüzlük veren su, Hızır ve İlyas peygamberlerin bu sudan içerek ölümsüzlüğe kavuştuklarına inanılır; bk. **āb-ı hayvān**

ā. 27/2

ā. bër- 32/4

āb-ı hayvān (F, hayvān A): hayat suyu, canlılık suyu; bk. **āb-ı hayāt**

ā. dèk yèt- 32/4

‘aceb (A): ŧaşılacak ŧey

‘a. 11/7

‘a. yok “ŧaşılmaz” 1/7, 5/7

‘a. (nè ‘a.) “ŧaşılmaz” 2/2, 23/6, 30/5

‘a. èr- 17/5

‘acemī (A): Acem, İranlı

‘a. -sèn 2/7

aç-: açmak, göstermek

a. -ıp 32/2

açıl-: açılmak

a. -ğan (gül gül açıl-) 9/2

a. -mas (kōngül gonça dēk açıl-) 24/6

‘adem (A): yokluk, yok

‘a. şehri nigāristānı “yokluk şehri puthanesi, güzelliklerin toplandığı yer, dünya” 1/1

‘a. bol- 6/7, 28/2

ādem (A): adam, ilk peygamber, Hz. Âdem

ā. 23/7

ādemī (F, ādem A): insan, âdemoğlu

ā. -lerni (hüb-şūret ā. ayt-) 1/2

‘ādet (A): âdet, huy

‘ā. -i bol- 17/3

āfitāb-ı bī-zevāl (F, zevāl A): batmayan güneş (güzel yüz)

ā. -ing bolma- 10/5

āgeh (F): haberdar

ā. ér- 5/7

ā. olma- 11/2

āgyār (A): yabancılar

a. allıda cevr ü cefā kıılma- 3/5

a. ara kör- 7/1

a. kaşd êtkü dēk-dür 25/6

a. -ğa vefā körgüzme- 3/5

a. -dın artuğ-dur 17/4

ağız: ağız

a. -iṅga (yüz ü a. peydā vü pinhānım fedā) 9/5

āh: ah!, feryat

ā. 15/2, 15/4, 25/5

ā. çek- “feryat etmek” 18/3

ā. çekmes ér- 22/1

ā. (her yek ā.) 19/5

āh-ı ğubār-ālūd (F, ğubār A): toza bulanmış ah

ā. eyle- 8/5

aḥbāb (A): dostlar

a. 23/6

āḥir (A): nihayet, sonunda

ā. 26/5, 29/3

aḥtar-: aktarmak, alt üst etmek

a. -ıp (cān bile köngülñi bir bir a.) “canı ve gönlü alt üst et-” 31/2

āh ü fiğān (F): ah ve figan

a. hem-demi bol- “feryat ve figan dostu ol-” 19/2

aḥvālī (F, aḥvāl A): bir hâl, bir durum

a. 25/1

aḥzān (A): hüzünler, kederler, sıkıntılar

a. 9/6, 20/4

aḳ: ak, beyaz

a. ol- 21/3

‘āḳıbet (A): sonunda

‘ā. 16/5, 23/5

‘aḳl (F): akıl, us

‘a. 29/1

al-: almak, kesmek

a. -dı (endek endek mihrin a.) 3/4

a.! (behre a.) 14/5

a. -ğıl (cānım a.) 6/4

‘ālem (A): âlem, dünya

‘ā. 17/2

‘ā. ara 23/2

‘ā. içre 17/2

‘ālemī (F, ‘ālem A): bir âlem, bir dünya

ā. 17/2

all: ön, karşı, (yüksek mevkide birinin) huzuru

a. -ımda 3/5, 30/4

a. -ıngğa yetkür- 24/3

a. -ıngda kabül tüş- 9/7

a. -ıngda merhüm bol- 12/5

a. -ıda 3/1, 3/1, 3/3, 3/5, 3/6, 4/3, 4/5, 5/1, 5/1, 5/2, 5/3, 5/4, 5/5, 5/6,

5/7, 10/2

a. -ıda bendelik kıl- 3/4

a. -ıda duā yetkür- 21/5

a. -ıda işār eyle- 3/7

a. -ıda izhār eyle- 3/2

a. -ıda öl- 3/8

ālūd (F): bulaşmış, bulaşık

ā. 8/5

ammā (A): ama, fakat

a. 3/6, 20/1

ança bk. ol

andağ : o kadar, öyle, öylesine, gibi, nasıl

a. 1/5, 4/3, 26/2

a. ki 2/5, 21/2, 26/4

a. kim 7/7

andın bk. ol

anġa bk. ol

anġla-: anlamak

a. kim 11/7

anı bk. ol

anınġ bk. ol

alardın bk. ol

ara: arasına, arasında, içinde, (-a/-e)

a. 4/2, 4/6, 6/5, 7/1, 7/1, 7/2, 7/3, 7/3, 7/4, 7/5, 7/6, 7/7, 10/6, 12/1,
13/2, 29/3, 13/7, 21/5, 23/1, 23/1, 23/2, 23/3, 23/4, 23/5, 23/6, 23/7, 31/5, 32/1, 32/4

‘arab (A): Arap kavminden olan

‘a. 2/7

‘arız (A): yanak

‘ā. ġayālī 26/2

‘ā. -inġ dēk bir ġülī 18/1

‘ā. -ı ayġa mēnġze- 23/3

ārī (F): elbette

ā. 28/5, 28/5

armān (F): pişmanlık

a. 14/5

artuḡ: fazla

a. -dur (aḡyārdın a.) 17/4

‘arz (A): söyleme, bildirme

‘a. èt- 5/4

‘a. eyle- 3/1

‘arz-ı ḡāl (F, kelimeler A): hal bildirme

‘a. èt- 5/2

‘a. -ımnı bitı- 24/3

āsān (F): kolay

ā. -dur 20/6

asıḡ: fayda

a. (nè a.) 26/2

‘āṣī (A): âsi, isyankâr

‘ā. ümmetler 2/6

‘āṣıḡ (A): âşık, tutkun

‘ā. 4/2

‘ā. cānıḡa nè ḡam! 13/5

‘ā. bol- 11/3

‘āşık-piše (F, ‘āşık A): âşık, aşkı huy edinmiş

‘ā. -ler 12/5

āşikār (F): açık, belli, meydanda

ā. ol- 29/4

āşinā (F): tanıdık, dost

ā. bol- 5/3, 24/5

ā. kıl- 16/5

āşūbluḡ (F. āşūb + luḡ): karışmak

ā. bol- 1/7

āşūfte (F): âşık, perişan, çılgınca seven

ā. -lerni sevdāyi kıl- 1/6

ā. -lerga rişte-i sevdā bol- 1/5

at: ad, isim

a. -imni yazma- 12/4

a. -i (mèn-i bī-dilning a.) 12/4

atlıḡ: adlı

a. 25/7

āvāre (F): serseri, boş gezen

ā. könglüm 6/1

ay: ay, sevgili

a. 6/7, 8/2, 15/6, 16/5, 17/5

a. nümū-dārı 26/2

a. şadefin sındur- 2/1

a. -ğa köz sal- 10/5

a. -ğa mēngze- 23/3

a. -dın (ol a. şikāyet kıılma-) 18/4

ayağ: ayak

a.-ıngğa tüş- “ayağına kapan-” 31/1

‘ayb (A): ayıp

‘a. (nē ‘a. kim) 11/4

‘a. ér- 18/4

ayırıl-: ayrılmak

a. -ğanı (nūş-ı vaşlıdın a.) 26/3

āyin (F): âdet, huy, alışkanlık

ā. 16/5

‘ayn (A. ha.): ayın harfi

‘a. 1/3

ayru (< ayır-u): ayrı

a. 3/8, 6/4, 24/2

ayt-: demek, söylemek

a. -ur 26/6

a. -mış 1/2

a. -ay 5/6, 11/2

āzād (F): serbest, hür

ā. kıl- (ğam kaydım ā.) 32/6

āzādlik (F. āzād + lik): serbestlik, hürlik

ā. (ğam kaydım ā.) 6/6

āzār (F): incitme

ā. 7/3, 13/3

ā. ara sal- 7/3

āzer (F): ateş

ā. 28/5

‘azm (A): niyet, karar

‘a. eyle- 21/4

āzürde-dil (F): gönlü kırılmış, mahzun

ā. 18/5

āzürde-ḥāl (F, ḥāl A): incinmiş halli

ā. 19/4

B

ba'd (A. ba'de): sonra bk. **min ba'd**

b. 32/5

bād-1 ḥazān (F): sonbahar rüzgârı

b. vezān bol- 25/4

bād-1 ṣabā (F, ṣabā A): sabah rüzgârı

b. 21/5

bāġ (F): baġ, büyük bahçe

b. 2/5, 20/4, 24/6, 30/1

bāġ-1 gül-gešt (F): gezinti gül bahçesi

b. -in 20/4

bāġ-1 ḥadīs (F, ḥadīs A): oluş bahçesi, dünya bahçesi

b. -idedür 2/5

bāġ-1 nev (y.a.): görenlerin içini açan bir bahçe

b. 24/6

baḥil (A): cimrilik

b. kılma- 11/6

baht (F): tâlih, kader

b. -im kara eyle- 21/3

bāk (F): korku, endişe, gücenme

b. yok 12/6

b. ême- 7/4, 12/1

bar: var

b. 4/4, 10/4, 10/7

b. ê- 9/3, 13/1, 16/5, 17/1, 19/2, 24/1

b. -ıda 18/1, 27/1, 27/1, 27/2, 27/3, 27/4, 27/5, 27/6

bar-: gitmek

b. -ıp 25/7

b. -ğu 27/6

barça: bütün, herkes, hepsi

b. 4/5, 19/7, 23/6

b. -dın köprek 16/3

b. -sı 9/4

bāreh-i ev ednā (F, ev ednā A): ev ednā otağı

b. tik- 2/4

barı: bütün, hepsi

b. 17/3

b. 'ālem yeksān-dur 17/2

b. -n “hepsini” 1/3

bāri (F): bari, hiç olmazsa

b. 5/3, 8/7

baş: baş, başlangıç, bir şeyin yakını veya çevresi

b. üze ur- 28/3

b. -dın (yangı b. şerh kııl-) 5/2

b. -ım 4/4, 8/4

b. -ım hāk-rāh ol- 25/5

b. -ımğa hücüm kııl- 25/6

b. -ımğa kēl- 11/3

b. -ımğa yētiş- 12/2

b. -ıngğa tēgür- 27/5

bāver (F): inanma, tasdik

b. bolma- 31/3

b. kıılma- 24/4

bed-gümān (F): kötü düşünceli

b. bol- 19/5

bed-ḥū (F): kötü huylu

b. 11/3

behre (F): hisse, pay, nasip

b. al- 14/5

belā (A): bela, gam, keder, musîbet, âfet

b. 11/3, 13/5

b. (cānga b. bol-) 13/5

b. (derd ü b. kı1-) 16/1

belā-yı hecr (F, kelimeler A): ayrılık belası

b. 12/2

bend-i ğam (F, ğam A): gam bağı

b. 15/4

bend-i zülf (F): saç bükümü

b. -ine elig sal- 20/2

bende (F): kul, köle

b. -ler ser-vaktığa yêt- 32/6

bendelik (F. bende + lık): kulluk; krş. **bendelik**

b. kı1- 3/4

bendelik (F. bende + lik): kulluk; krş. **bendelik**

b. -ni 'arz  t- 5/4

ber (F): g g s, s ne

b. 27/1, 28/1

b r-: vermek

b. - r m n (y lge b.) 24/3

b. -d ng ( b-1 hay t b.) 32/4

b. -d ng ( l kke t ze c n b.) 32/1

b. -di 26/3

b. -sem (c n b.) 11/2

b. -se (c n b.) 24/7

b. -geç (cılve b.) 15/4

b. -mes 24/7

b. -mek (c n b.) 20/6

b. -mek (cılve b.) 14/3

berg   nev  (F): geçinecek Şey

b. 2/3

bes (F): yeter, pek çok, o halde

b. 10/1, 10/4, 14/4, 16/5, 18/3, 18/5, 28/3

b. kılma- 30/2

b. durur 10/3

beytü'l-ahzân (A): hüzinler kulübesi, Hz. Yâkub'un kulübesi

b. -dur 20/4

b. -ım fedâ bol- 9/6

bezm (F): meclis

b. ara 6/5

b. -i (özgeler b.) 13/1

bî-dād (F): zulüm

b. taşın baş üze ur- 28/3

b. ét- 15/1

bî-dād-ı zulm (F, zulm A): zulüm adaletsizliği

b. eyle- 16/3

bî-derdlık (F. bî-derd + lık): dertsizlik

b. kaçd-ı cân eyle- 15/5

bî-dil (F): gönlünü kaptırmış, âşık

b. 11/3

b. -ning (mên-i b. atı) 12/4

bî-dillıg (F. bî-dil + lıg): gönlünü kaptırmışlık

b. -ım 25/7

bī-gānelik (F. **bī-gāne + lik**): yabancılık

b. 16/5

bīgāneveş (F): bigane gibi, kayıtsız

b. -dür 5/3

bīgāneveşlik (F. **bīgāneveş + lik**): yabancılık

b. ihtiyār eyle- 24/5

bī-ḥadd (F, **ḥadd A**): sayısız

b. dur- 14/2

biḥamdi'l-lāh (A): Allah'a şükür olsun

b. 1/9

bī-ḥānümān (F): yersiz, yurtsuz

b. 7/7

bī-ḥāşıl (F, **ḥāşıl A**): faydasız

b. ér- 26/2

bīhūda (F): boş, boşuna, beyhude

b. ér- 26/6

bī-ḳarār (F, **ḳarār A**): kararsız, *mec.* sevgili

b. -ım 25/7

bī-kes (F): kimsesiz, zavallı

b. 25/6

bil-: bilmek

b. -dim (nè b.) 29/3

b. -ge-sèn 21/2

b. -ge 25/7

b.! 4/1

b. -mes-mèn 16/4

b. -mes 11/5

b. -mes èr- 19/4

b. -meyin 6/6, 7/4

bile: ile, ve, birlikte; bk. **birle**

b. 2/2, 2/3, 2/3, 9/6, 29/2, 31/2, 32/2, 32/3

bīm-i imān (F, imān A): iman korkusu

b. -dur 20/2

bīmār (F): hasta

b. 7/6

b. allıda 3/3

b. ara bir tölük kı1- 7/5

b. bol- 31/4

bī-minnet (F, minnet A): minnetsiz

b. bolma- 22/3

bī-nevā (F): zavallı, çaresiz

b. 6/3, 24/2

bī-pervā (F): ilgisiz

b. 13/2

bir: bir, tek

b. 31/2

b. başım 4/4

b. bir ahtar- 31/2

b. büt-i leylī-şifat ışıqıda 22/4

b. dem 16/2

b. gül ğamıdın 13/1

b. gülī 18/1

b. ħazīn cānım-dur 11/1

b. hem-dem 17/1

b. kün 4/4, 5/5, 10/7, 21/5

b. müselmān 7/2

b. nezzāre 10/4

b. özge maẓmūn 22/2

b. söz 4/5

b. tāze dağ 10/6

b. tölük kı1- 7/5

b. yolu 22/3, 8/4

b. zerre kem bolma- 16/7

b. -i (bulardın her b.) 8/7

birev: biri, birisi, bir güzel

b. 1/4, 1/4, 19/1

b. vaş1nga yēt- 4/7

b. -ni ança sevdāyī kı1- 1/6

b. -ge mübtelā bol- 21/2

birle: ile; bk. **bile**

b. 1/4, 9/1, 10/7, 13/6, 15/7, 22/3, 26/5, 31/3

bisyār (F): çok

b. 30/1

b. bisyār bendelik kı1- 3/4, 3/4

b. è- 13/5

bismi'llahi'r-raḥmani'r-raḥīm (A): rahmân ve rahîm olan Allah'ın adıyla...

b. 1/8

bī-ṭākatlıġ (F. **bī-ṭākat** + **lıġ**): takatsizlik

b. -ımnı fehm ét- 12/3

biti-: yazmak

b. -p (‘arż-ı ḥālımnı b.) 24/3

bitig: mektup

b. -ni (ol b. allınga yétkür-) 24/3

bī-vefā (F, **vefā** A): vefasız

b. 5/1, 16/6

bīzār (F): sıkıntı

b. è- 13/7

bī-zārılıġ (F. **bī-zār** + **ılıġ**): inlememek hali

b. mümkün éme- 13/3

bī-zevāl (F): sona ermeyen, batmayan (güneş)

b. -ıng 10/5

bol-: olmak, gelmek krş. **ol-**

b. -ur 1/5, 1/7, 7/1, 23/7

b. -ur (peydā b.) 23/3

b. -dum 11/3, 15/4, 21/2, 24/5, 28/2

b. -dung 11/7

b. -dı 1/4, 6/7, 7/3, 9/2, 13/5, 15/2, 19/1, 19/1, 19/2, 19/3, 19/4, 19/5,
19/6, 19/7, 21/4, 23/6, 30/1

b. -dılar 14/4

b. -mış-mèn 31/4

b. -mışam 11/4

b. -mış 23/4

b. -ğay 2/7, 4/6, 25/4, 30/5

b. -ğaymu 22/6

b. -ğusı 15/7

b. -ğil 15/5

b. -sun 9/1, 9/6

b. -sam 17/2

b. -saŋ 5/3, 5/4, 11/1, 21/2

b. -sa 1/7, 5/5, 10/2, 12/1, 12/1, 12/2, 12/3, 12/4, 12/5, 12/6, 12/7,
14/6, 15/7, 17/4, 18/5, 20/2, 20/4, 24/6, 25/3, 26/1, 26/4, 30/5

b. -up 17/3

b. -up dur 1/9

b. -ğunça 3/8

b. -mas 3/3, 7/1, 29/4

b. -madı 16/2, 16/7

b. -ma 14/5

b. -mağıl 21/4

b. -masun 22/3, 27/3

b. -masa 4/1, 10/1, 10/1, 10/2, 10/3, 10/4, 10/5, 10/6, 10/7, 15/6,
17/1, 17/1, 22/1, 22/1, 22/2, 22/3, 22/4, 22/5, 22/6, 22/7, 27/3, 31/3

bu: bu (sıfat)

b. 1/2, 7/2, 8/6, 9/2, 12/2, 15/1, 25/5, 28/2, 30/1, 32/3

bu: bu (zamir)

b. -dur 1/9, 20/6

b. -lardın her biri 8/7

bu'd-ı 'ömri (F, kelimeler A): uzun bir ömür

b. müyesser bol- 26/1

bülbül (A): bülbül

b. 7/7

b. nāleni bes kıılma- 30/2

b. olğan-dék 6/3

bülbülü (F, bülbül A): bir bülbül

b. dék 24/2

büt-i leyli-şifat (F): Leyla gibi bir güzel yüzlü

b. (bir b. ʿışkıda mecnūn bolma-) 22/4

C

cān (F): can; mec. sevgili

c. 8/3, 9/5, 14/1

c. bër- “canı feda etmek” 11/2, 20/6, 24/7

c. bile kõngül̄ni bir bir ahtar- 31/2

c. bile kõngül̄ni yolungda koy- 29/2

c. fedā kı- 5/5

c. hūnī bol- 20/2

c. meşāmı 25/4

c. (cism ara c. dēk yēt-) 32/1

c. (elif dēk c. içre bol-) 10/2

c. (ölükke tāze cān bër-) 32/1

c. (terk-i c. eyle-) 29/1

c. -nı cānāndın cüdā isteme- 6/1

c. -nı kırbān eyle- 14/1

c. -ğa yēt- 6/2

c. -dın (cismni c. cüdā isteme-) 6/1

c. -dın cüdā eyle- 6/2

c. -im 12/7

c. -im al- 6/4

c. -im-dur 11/1

c. -im içre-dür 11/5

c. -im riş ér- 31/3

c. -imnı (çıkmanın c. bīmār ara bir tölük kı1-) 7/5

c. -imnı (minnet birle c. iste-) 22/3

c. -imğa belā bol- 13/5

c. -ima yėtişme- 29/2

c. -ığa (‘aşık c. nē ğam) 13/5

cān u köngül (F): can ve gönül, sevgili

c. -ümdin (könglüm) “sevgiliden” 5/4

cānā (F): ey can!, ey sevgili!

c. 21/2

cānān (F): sevgili

c. 31/1

c. -dur 20/1

c. -dın (cānı c. cüdā isteme-) 6/1

cefā (A): cefa, eziyet

c. 24/1, 21/1

c. kıl- 15/2, 16/1

c. kör- 20/7

c. üzre cefā 21/1

c. (cevr ü cefā kıl-) 3/5, 16/7

c. (köprek c. eyle-) 31/1

cefā-pīşe (F, cefā A): cefa etmeyi huy edinen

c. 31/2

cemāl (A): cemal, yüz güzelliği

c. -ing 10/1

c. -ing barıda 18/1

c. -ı (meh-veşler c. közgüde körün-) 26/4

c. -ı (ol meh-veş c.) 26/1

cennet (A): cennet

c. 20/4

cennetü'l-mevā (A): sekiz cennetten biri

c. 1/6

cevher-i cān (F, cevher A): canın cevheri

c. -im fedā bol- 9/1

cevlān (A): dolaşma, dolanma

c. 14/3

cevr (A): cevr, cefa, eziyet

c. eyle- 24/4

c. -idin 18/3

cevr ü cefā (F, kelimeler A): cevr ve cefa

c. kı1- 16/7

c. kı1ma- 3/5

cevr ü zulm (F, kelimeler A): cevr ve zulüm

c. ét- 17/3

c. -idin ökte kı1- 16/6

ceyb (A): göğüs

c. -imni ihātā eyle- 23/5

ceyhūn (y.a.): Ceyhun ırmağı

c. (seyl-i eşkidin her sarı c. bol-) 22/6

ciger (F): ciğer, bağır

c. riş 7/5

cilve (A): cilve, kırtma, görünme, etrafta dolaşma, salınarak yürüyüp boy gösterme

c. bér- 14/3, 15/4

c. eyle- 9/4

c. körgüz- 15/4

c. -si 3/6

c. -sin kör- 30/2

cilveger (F): cilveli, görünen

c. bol- 10/2

cins-i ten-i âdem (F, cins, âdem A): Hz. Âdem soyundan gelenler, insanlar

c. ara bol- 23/7

cism (A): beden

c. ara cān dēk yēt- 32/1

c. -ni cāndın cüdā isteme- 6/1

c. -im 7/5, 12/1, 19/6, 28/3

cism-i ḥaḳīr (F, kelimeler A): değersiz beden

c. ʿadem bol- 6/7

cüdā (F): ayrı, uzak

c. 6/1, 6/1, 6/2, 6/2, 6/3, 6/5, 6/7

c. bol- 21/4

c. bolma- 21/4

c. eyle- 6/4

c. tüş- 6/6

cüz (A): -dan/-den başka

c. şabr 13/4

Ç

çābük-süvār (F): hızlı at koşturan

ç. -ım 25/5

çāre (F): çare

ç. yok 13/4

çehre (F): yüz, çehre

ç. körgüzme- 11/6

ç. -m sarıg eyle- 21/3

çäk-: çekmek

ç. -tim (āh ç.) 18/3

ç. -ti (derd-i hecr ç.) 18/5

ç. -mes ér- (āh ç.) 22/1

çık-: yükselmek, çıkmak, meydana gelmek, zuhur etmek

ç. -tı (ğubārı çık-) 8/5

ç. -mayın (cān çık-) 7/5

ç. -ku (eşk-i güller ç. dök) 25/2

çibin: sinek

ç. -ler çüçüklükke ğavġā kı1- 2/2

çü (F): çünkü

ç. 21/4

çüçük: tatlı

ç. söz bile şayd eyle- 2/2

çüçüklük: tatlılık

ç. -ke ğavġā kı1- 2/2

çün (F): mademki, çünkü, gibi, bile

ç. 16/5, 17/4, 21/4, 23/3, 27/6, 30/5, 31/5, 32/5

D

dāġ (F): yanık yarası

d. (bir tāze d. köydür-) 10/6

daġı: dahi, da/de (baġlaç)

d. 23/4

dāsītān (F. dāstān): destan

d. bol- 19/7

dē-: demek, söylemek, anmak, söz etmek

d. -r sēn 16/3

d. -r 1/4, 1/4

d. -dim 7/4, 29/1

d. -gey 18/1

d. -gil 5/4

d. -sem 3/1, 22/2, 26/6, 31/3

d. -seng 24/4

d. -p 11/2, 14/1, 16/2

d. -günce 7/4

d. -men 22/3

d. -me 5/2

d. -megil 30/4

d. -mekke 4/5

d. -r è- 19/5

dehr (A): dünya

d. 28/1

d. -ni āh-ı ğubār-ālūd eyle- 8/5

dék: gibi

d. 1/9, 5/7, 5/7, 6/3, 9/7, 10/2, 14/2, 14/6, 14/6, 18/1, 20/4, 22/7,
23/2, 23/6, 24/2, 24/6, 25/2, 27/6, 28/6, 31/4, 32/1, 32/1, 32/2, 32/3, 32/4, 32/5, 32/6

d. -dür (kaşd etkü d.) 25/6

d. -dür (yètkü d.) 15/6

d. -ler (mununġ d.) 23/7

dem (F): an, zaman, vakit

d. (bir d.) 16/2

d. (her d.) 7/1, 11/3, 13/2, 17/5, 18/3

demī (F): bir an

d. 7/6

dem-ā-dem (F): her zaman, daima

d. eşk-i dürrin tøkme- 3/7

d. kaçd-ı cān eyle- 20/1

derd (F): dert

d. 4/2

d. kühı içre şāhib-irşādı bol- “dert dağı içinde yol göstericisi ol-”

15/5

d. zāhir bol- 18/5

d. -im efzūn bolma- 22/5

d. -imġa dermān-dék yèt- 32/1

d. -i (hicrān d. birle) 13/6

d. -in (barça d. şerh ét-) 4/5

d. -in (ıışk d. èldin nihān eyle-) 29/4

d. -idin bī-dād taşın baş üze ur- 28/3

d. -idin (anıñg d. ara tofra üze ol-) 28/7

derd-i dil (F): gönül derdi

d. -imni ayt- 11/2

derd-i hecr (F, hecr A): ayrılık derdi

d. ek- 18/5

derd-i ı (F, ı A): ak derdi

d. rüz-efzün è- 22/5

d. -ıdın cān bër- 20/6

derd ü belā (F, belā A): dert ve bela

d. ıl- 16/1

derd-nāk (F): dertli

d. 7/5

derhem (F): karıık, karmakarıık

d. 23/3

dermān (F): derman

d. dèk yèt- 32/1

deryā (F): deniz

d. āūblu bol- 1/7

deryā-yı rahmet (F, rahmet A): rahmet denizi

d. mevc urur bol- 1/7

devā (A): çare, deva

d. (ölmekdin özge d. yok-turur) 29/5

d. -sı (vaşl ile d. kılma-) 13/6

devlet-i şāhī (F, devlet A): Şāhī'nin devleti

d. 1/9

devlet-i vaşl (F, kelimeler A): kavuşma devleti

d. -ing 4/7

devrān (F): felek

d. 6/2

deyr (A): meyhane

d. 13/7

dībā vü egsūn (F): genelde devlet büyüklerince giyilen süslü ve pahalı kumaşlar

d. bolma- 22/7

dībāce-i hüsn (F, kelimeler A): güzelliğin başlangıcı

d. üze şun'ıdın inşā kıl- 1/3

dīdār (F): görme

d. ile sevdā eyle- 1/6

dīde-i ḥūnbār (F): kan döken göz

d. ara kör- 7/1

dil (F): gönül, kalp

d. 18/5

d. -imni 11/2

dil-güşā (F): gönül açan, gönül açıcı

d. bol- 24/6

dil-ḥaste (F): gönlü hasta, hasta gönüllü

d. 3/8

dil-ḥaste-i zār (F): ağlayan gönül hastası

d. 3/8

dil-rübā (F): gönül alan (güzel), sevgili

d. -dın (ol d. nūş-ı vaşl ṭama^c kılma-) 20/5

d. -lar ḥasreti birle köngül̄ni kaygur- 26/5

dimāğ (A): akıl

d. perişān-dur 20/3

dīn (A): din

d. birle īmānım fedā 9/1

dīvār (F): duvar

d. -ığa tayanıp āh çek- 18/3

d. -ıda dūdıdın eşer zāhir durur 18/3

dīvāne (F): divane

d. 4/7

d. könglüm ḥānı nā-mefhūm bol- 12/3

dōst (F): dost

d. körün- 20/1

d. -lar 13/3

du‘ā (A): dua

d. dē- 5/4

d. kıl- 16/2

d. yētkür- 21/5

dūd (F): duman

d. -ıdın dīvārıda eşer zāhir durur 18/3

-dur/-dür: -dır/-dir (bildirme)

-d. 1/1, 1/3, 1/8, 1/9, 1/9, 2/4, 2/5, 5/3, 6/1, 7/2, 11/1, 11/5, 12/1,
15/6, 16/4, 17/2, 17/3, 17/4, 20/1, 20/1, 20/2, 20/3, 20/4, 20/5, 20/6, 20/6, 20/7,
20/7, 22/2, 23/2, 24/4, 25/6, 27/4, 29/3

dur-: durmak; bk. **tur-**

d. -ur 10/3, 14/2, 18/3, 19/5, 28/7

dür (A. dürr): inci

d. -in (mu^cciz d. peydā ét-) 2/1

düşmen-i cān (F): can düşmanı

d. -dur 20/1

düşvār (F): zor

d. è- 13/2

E-È

è-: olmak; bk. **èr-**

è. -dim 19/5, 22/5

è. -ding 1/9

è. -di 19/2, 22/4, 22/5

è. -miş 16/5

è. -se 7/4, 8/2, 9/3, 13/1, 13/1, 13/2, 13/3, 13/4, 13/5, 13/6, 13/7,

17/1, 24/1

è. -mes 7/4, 12/1, 12/6, 13/3, 16/6, 17/1, 17/4, 27/4

è. -mestür 13/2

ebter (A): soyu kesik, faydasız, hayırsız

e. (mèn e.) 28/3

efgār (F): yaralı

e. 7/5

e. è- 13/4, 13/6

efsūs (F): yazık!

e. 19/6

efzūn (F): fazla, çok

e. bolma- 22/5

eger (F): eğer (şart edatı); bk. **ger, er**

e. 5/4, 8/3, 11/2, 12/1, 12/1, 12/2, 12/3, 12/4, 12/5, 12/6, 12/7, 13/1,
13/2, 15/4, 21/5, 22/1, 22/6, 25/1, 25/5, 25/7, 31/4

egsūn (F): büyüklerin giydikleri süslü, değerli elbise

e. bolma- 22/7

ehl (A): insanlar, halk

e. -i (zamāne e.) 12/3

e. -iğa (hūsn e.) 9/3

e. -iğa (muş̄ibet e. evlā durur) 28/7

ehl-i ʿālem (F, kelimeler A): bütün insanlar, insanlık

e. içre dāsītān bol- 19/7

ehl-i fakr (F, kelimeler A): dervişler

e. 28/4

ehl-i vefā (F, kelimeler A): vefa sahibi insanlar, vefalı kimseler

e. eṭvārıda 18/4

ekser (A): daha çok

e. ƙara kèy- 28/4

él: halk, insanlar, el, yabancı

è. 14/4, 25/6, 25/7

è. ara revā körme- 4/6

è. (özge è. dèk) 20/4

è. -dın nā-yāb bol- 23/6

è. -dın nihān eyle- 29/4

è. -dın nihān tut- 3/2, 29/4

è. -ige (‘ışk è. raħm ƙıl-) 12/5

è. -idin (‘ışk èlidin) 30/2

elem (A): elem, keder

e. yèt- 17/5

elif (A. ha.): Arap alfabesinin ilk harfi

e. dèk cān içre bol- 10/2

èlig: el

è. (sèn kibi ħūn-rīz bend-i zūlfine è. sal-) 20/2

èmdi: şimdi

è. 13/4

enbiyā (A): nebîler, peygamberler

e. tâc-veri-dür 2/4

endek (F): az, azıcık

e. 3/4

e. endek mihrin al- “sevgisini azar azar al-, azar azar ilgisini kes-”

3/4

endūh (F): keder

e. -dın (ğam u e.) 21/2

engüşt-nümā (F): parmakla gösterilen

e. eyle- 2/1

er (F): eğer; bk. eger

e. 5/1, 22/3

êr-: olmak; bk. ê-

è. -ür mèn bî-nevā 24/2

è. -ür 1/8, 5/7, 10/7, 11/1, 14/1, 17/2, 18/4, 19/2, 19/6, 26/2, 26/6,

30/1, 30/3, 31/3

è. -dim 15/2, 19/4, 22/1, 22/1, 22/6

è. -di 13/4, 19/3

è. -se 7/2, 8/5, 23/5, 23/6

è. -mes 5/7, 17/5, 18/5, 24/1, 31/4

eşer (A): iz

e. zāhir durur 18/3

es̄ir-i bend-i ğam (F, es̄ir, ğam A): gam bağının es̄iri

e. bol- 15/4

eş̄k (F): gözyaşı

e. 9/5

e. -im (tim tim e. kanıdın) 9/2

e. -im kızıl eyle- 21/3

e. -ingdin nümū-dār eyleme- 8/2

eş̄k-i dürr (F, dürr A): gözyaşı incisi

e. -in tökme- 3/7

eş̄k-i gül (F): gözyaşı gülü

e. -ler (yüz hār-ı müjgān üze e. çıkkū dēk) 25/2

èt-: etmek, yapmak

è. -er 15/1

è. -er mēn 5/6

è. -tim 5/2

è. -ting 8/4, 32/1, 32/2, 32/3

è. -ti 2/1, 16/3

è. -key sèn 12/6

è. -keyler 12/3

è.! 5/1, 27/5

è. -kil 4/3, 29/2

è. -sem 20/3

è. -er bol- 26/4

è. -erde 4/5

è. -ip 2/3, 2/6, 5/4, 21/5

è. -kende 4/4

è. -kü dèk-dür 25/6

è. -meng 7/6

è. -medim 17/5

è. -me 4/3

è. -megüm-dür 20/7

è. -mek 17/3

eṭvār (A): tavırlar, nazar

e. -ida (ehl-i vefā e.) 18/4

ev ednā (A): az, pek az

e. 2/4

evlā (A): daha uygun, daha iyi

e. durur 28/7

evrād (A): her vakit söylenen sözler

e. -im 15/7

éy: ey (seslenme ünlemi)

é.! 8/3

é. bād-ı şabā! 21/5

é. başım! 8/4

é. bed-ḥū! 11/3

é. cān! 8/3

é. cefā-pīşe şanem! 31/2

é. felek! 6/4

é. ġāfil! 11/2

é. gül! 26/6, 30/1

é. hem-niṣīn! 30/4

é. ḥōṣ! 4/2

é. kātīl! 11/6

é. köngül! 8/1, 18/4, 20/5, 21/4, 22/6, 27/5, 29/4

è. köz! 3/7, 8/2, 14/5

è. kuyuş! 32/3

è. naḥl-ı vefâ! 24/2

è. nesîm! 22/2

è. pîr-i ışık! 15/5

è. refîk! 5/4

è. sabâ! 3/2, 4/3, 5/1, 5/2

è. sehî-ḳad! 24/6

è. serv-i ḥurâmânım! 9/4

è. sitem-ger! 24/4

è. şûḥ-ı sîmîn-ber! 27/1

è. şûḥ-ı sühân-dânım! 9/3

è. ten-i ḥâkî! 8/5

è. til! 8/6

è. tünd-ḥû! 29/2

è. tünd-ḥûy-ı bî-vefâ! 21/1

eyle-: eylemek, etmek

e. -r sèn 31/1

e. -r 1/5, 3/1, 15/5, 20/1, 25/1

e. -dim 21/3, 24/5

e. -dīng 8/6, 24/4, 31/5

e. -di 2/1, 2/2, 7/7, 8/6, 16/3, 21/4

e. -miş 6/2, 23/5

e. -gey 3/7, 7/7

e. -yin 14/1

e.! 3/2, 5/3, 6/4, 8/5

e. -y 10/1

e. -seng 11/6

e. -p 1/2, 9/4, 29/1, 29/1, 29/2, 29/3, 29/4, 29/5

e. -geç 15/3

e. -men 22/7

e. -me 8/1, 8/1, 8/2, 8/3, 8/4, 8/5, 8/6, 8/7

e. -mes 1/6, 5/3, 13/7

e. -mek 16/6, 20/7

eyyām (A): günler

e. -ı (nev-bahār e.) 30/1

ezel (A): ezel, başlangıcı belli olmayan geçmiş zaman, öncesizlik

e. ferrāşī “Tanrı” 2/4

e. -din naşīb ol- 20/5

F

fakr (A): fakirlik, muhtaçlık

f. 28/4

f. -ım (kisvet-i f.) 22/7

faşl (A): mevsim

f. -ı (ḥazān f.) 6/3

fedā (A): feda

f. 9/1, 9/2, 9/3, 9/4, 9/5, 9/7

f. bol- 9/1, 9/6

f. kıl- 5/5, 14/1

feh̄m (A): fehm, anlama, anlayış

f. ile idrāk 9/3

f. ét- 12/3

feh̄m ü idrāk (F, kelimeler A): anlama ve akıl erdirme

f. -inge fedā 9/3

felek (A): felek, tâlih, kader

f. (èy f.) 6/4

ferrâş (A): ferrâş, döşeyici

f. -ı (ezel f.) “Tanrı” 2/4

feryād (F): feryat

f. -ım kökke yètgü dèk-dür 15/6

feryād-res (F): feryat edenin imdadına yetişen

f. bol- 15/6

fiġān (F): feryat

f. (āh ü f. hem-demi bol-) 19/2

fiġān-ı zār (F): inlemek, feryat etmek

f. 30/2

fıkr (A): fikir, düşünce

f. -ı (mey zıkr ü f. birle) 15/7

fī-l-meşel (A): mesela

f. 20/4

fırāk (A): ayrılma, ayrılık

f. 4/2

fırāz (F): yükselten, kaldıran

f. 32/1

fürūġ (F): nur, ziyâ, ıfık, parlaklık

f. 32/2

G-Ġ

ġāfil (A): gafil

ġ. 11/2, 11/5

ġ. bol- 14/5

ġalaṭ (A): yanlış

ġ. ġüftār ara tüş- 7/4

ġam (A. gamm): gam, keder, dert

ġ. ara tüş- 23/6

ġ. bërme- 24/7

ġ. ème- 17/1, 17/4

ġ. èr- 19/6

ġ. içre 9/5

ġ. ġaydıdın āzād kı1- 32/6

ġ. ġaydıdın āzād1ıġ 6/6

ġ. tīgıdın köngül yar- 31/1

ġ. u endühdın 21/2

ġ. yarat- 16/4

ġ. yeme- 23/7

ġ. yolıdın nā-tüvān bol- 19/6

ğ. (kısmet-i endūh ü ğ.) 16/1

ğ. (nè ğ.) 17/1, 13/5

ğ. (yüz ğ. okın kör-) 7/1

ğ. -dın (miḥnet ü ğ. cānga yèt-) 6/2

ğ. -ım 5/6

ğ. -ımdın 11/2

ğ. -ıngda 24/7

ğ. -ıngdın teşne-leb ol- 27/2

ğ. -ıdın 25/3

ğ. -ıdın (bir gül ğ.) 13/1

ğam u endūh (F, ğam A): gam ve keder

ğ. -dın 21/2

ğam-güsār (F, ğam A): dert ortağı

ğ. -ım 25/1

ğam-ı hicrān (F, kelimeler A): ayrılık gamı

ğ. 25/1

ğam-ı ıışk (F, kelimeler A): aşk gamı

ğ. -ımnı ıldin nihān tut- 29/4

ğ. -ıngnı ihtiyār kı1- 29/3

ġam-ġīn (F, ġam A): gamlı

ġ. eyleme- 22/7

ġam-nāk (F, ġam A): gamlı, kederli

ġ. bol- 15/2

ġarġa-i ġirdāb-ı ġam (F, ġarġa, ġam A): gam ġirdabına batmış

ġ. bol- 22/6

ġavġā (F): kavga, hayret, şaşma

ġ. kıl- 2/2

ġ. sal- 1/2

gedā (F): dilenci

g. kōp ėr- 5/7

ger (F): eġer, gerġi, bile, ise, ise de; bk. **eger**

g. 4/1, 4/6, 5/5, 5/7, 6/5, 8/1, 8/7, 9/7, 10/1, 10/3, 10/6, 11/6, 17/1,
17/3, 20/4, 21/3, 22/2, 22/5, 22/7, 23/2, 25/7, 26/1, 28/6, 31/2, 31/3

gerġi (F): her ne kadar, ise de

g. 3/4, 7/6

gerdān (F): dōnücü, dōnen

g. 14/2

ġirdāb-ı ġam (F, ġam A): gam ġirdabı

g. 22/6

gırfār (F): tutulmuş, kaptırmiş

g. eyleme- (özüngni g.) 8/3

gıryān (F): ağlayan

g. közge 26/2

g. közlerimge 28/1

ğonça (F): gonca

ğ. (köngül ğ. dek açılma-) 24/6

ğubār (A): toz

ğ. -ing çıktı ér- 8/5

ğubār-ālūd (F, ğubār A): toza bulanmış

ğ. 8/5

ğuşsa (A): üzüntü, keder

ğ. yè- 13/7

ğüy (F): söz

g. -ıdın (ışk güft ü g.) 8/6

ğüyā (F): söyleyen

g. bol- (til g.) 1/9, 2/7

ğüyā (F): güya, sanki

g. 23/4

g. devlet-i şāhī budur 1/9

güft ü gūy (F): dedikodu

g. -ıdın (‘ışk g.) 8/6

güftār (F): söz

g. ara ğalat tüş- 7/4

g. -ıda derd zāhir bol- 18/5

gül (F): çiçek, gül, sevgili

g. 9/2, 26/6, 30/1

g. (bir g. ğamıdın) 13/1

g. cilvesin kör- 30/2

g. gül açılğan yüzünge 9/2

g. yüzüngdin ayru ƙal- 24/2

g. yüzüngni körme- 24/6

g. -ning ƙadı yoƙ 30/3

g. -ge 22/2

güli (F): bir gül

g. (‘arızing dek bir g. yoƙtur) 18/1

gül-berg-i ħandān (F, ħandān A): gülen gül yaprağı

g. dek yēt- 32/5

gül-geşt (F): gül seyri, gül gezintisi

g. -in ne'tey 20/4

gül-gün (F): gül renkli, pembe

g. 22/1

gülistān (F): gül bahçesi

g. -dın 6/3

g. -im fedā 9/2

gül-‘izār (F): gül yanaklı, al yanaklı

g. -im 25/2

gül-rūy (F): gül yüzlü, al yanaklı

g. -imda 30/3

gülşen-i ‘ömr (F, ‘ömr A): ömrün gül bahçesi

g. -üm üze 25/4

güüzār (F): gül bahçesi

g. ara nişimen eyle- 7/7

g. è- 13/1

g. hūb bol- 30/1

g. -ida (irem g.) 18/1

g. -dın (irem g. de-) 18/1

gūlzār-ı ḥamd (F, ḥamd A): hamd bahçesi

g. -ıdın 1/9

gümān (F): düşünme, sezme

g. eyle- 29/3

günāgün (F): çeşit çeşit

g. elem yèt- 17/5

güzār (F): geçme, geçiş

g. -ing 5/1

güzārī (F): geçme, geçiş

g. kı1- 21/5

H-Ḥ-Ḥ

ḥaber-dār (A): haberli

ḥ. eyleme- 8/1

ḥācet (A): istek

ḥ. -ini revā kı1- 2/6

ḥadd-i mübārek-bād (F, ḥadd, mübārek A): “mübarek olsun” deme haddi

ḥ. 14/2

ḥadīs (A): oluş

ḥ. -idedür 2/5

ḥaḳ (A): Allah, tanrı

ḥ. luṭf èt- 2/6

ḥ. -dın tile- 2/6

ḥākī (F): toprak rengi, toprakla ilgili

ḥ. 8/5

ḥaḳīr (A): değersiz

ḥ. 6/7

ḥāk-i rāh (F): yol toprağı; bk. **ḥāk-rāh**

ḥ. 4/4

ḥāk-rāh (F): yol toprağı; bk. **ḥāk-i rāh**

ḥ. ol- 25/5

ḥāl (A): hâl, durum

ḥ. 4/1

ḥ. -ım düşvār è- 13/2

ḥ. -ım ma'lūm ème- 12/6

ḥ. -ımnı 'arz eyler kişim 3/1

ḥ. -ımnı bil- 21/2

ḥ. -ımnı dè- 3/1, 22/2

ḥ. -ımnı şerḥ èt- 4/3

h. -imni ŧerh eyle- 16/6

h. -imda 18/2

h. -ingdin haber-dār eyleme- 8/1

hāl (F): ben

h. -ing 27/3

h. -ing (turfe h.) 10/6, 27/3

halāŧ (A): kurtulma, kurtuluŧ

h. ol- 16/2

halāyık (A. halā'ık): halk

h. 14/4

hālet (A): hal

h. -ga yētiŧ- 12/2

h. -imni nihān tut- 3/2

h. -imni kör-19/4

hālī (F): bir hal

h. (özgeçe h. kör-) 18/2

halk (A): halk, insanlar

h. -nı hālingdin haber-dār eyleme- 8/1

h. -din yüz ser-zeniŧ 13/2

ḥamd (A): hamd, Tanrı'ya olan şükran duygularını bildirme

ḥ. (gül-zār-ı ḥ. -ıdın biḥamdi'l-lāh) 1/9

ḥān (F): han

ḥ. -ı (dīvāne könglüm ḥ.) 12/3

ḥançer-i ğam (F, kelimeler A): gam hançeri

ḥ. birle 31/3

ḥandān (F): gülen, sevinçli

ḥ. 32/5

ḥ. (la^l-i ḥ. -ingğa) 9/1

ḥanümān (F): evbark, ocak

ḥ. 29/1, 29/1

ḥār-ı müjgān (F): kirpik dikenini

ḥ. -ım üze 25/2

ḥārḥārī (F): sıkıntı

ḥ. bar ê- 13/1

ḥas (F): çöp, ot kırıntısı

ḥ. kibi peydā 9/5

ḥāşıl (A): elde edilen, fayda, bütün

ḥ. (nê ḥ.) 13/1

h. -in ('ömr h. kayguda ötker-) 26/5

hasret (A): hasret

h. ile 24/7

h. suyu 10/3

h. -i birle 26/5

h. -idin öl- 14/5

hāṣṣa (A): hususi olarak, özellikle

h. 27/1

haste (F): hasta

h. cismim 19/6

h. -ğa (mèn h.) 29/5

hāṣ (A. hāṣā): asla

h. 3/5

hāṭır (A): hâtır, gönül

h. -im efgār è- 13/4, 13/6

hāṭır-ı efgār (F, hāṭır A): yaralı gönül

h. ara 7/6

hāṭır-ı şād (F, hāṭır A): mutlu gönül

h. -im gam-nāk bol- 15/2

ḥayāl (A): hayal

ḥ. kı1- 26/6

ḥ. -iṅg 10/7, 17/1

ḥ. -iṅg barıda 27/1

ḥ. -iṅg bīhūda ér- 26/6

ḥ. -iṅg birle 10/7

ḥ. -ı (ol ʿarız ḥ.) 26/2

ḥayāt (A): dirilik, canlılık

ḥ. 27/2, 32/4

ḥayl-ı ḥayāl (F, kelimeler A): hayaller, hayal sürüsü

ḥ. -iṅg bes 10/1

ḥayl-i melāyik (F, kelimeler A): melekler zümresi

ḥ. -ni çüçük söz bile şayd eyle- 2/2

ḥayrān (A): hayran, şaşırmış, çok tutkun

ḥ. bol- 14/4

ḥayret (A): hayret, şaşıрма

ḥ. -iṅdin namāz kı1ma- 14/4

ḥayvān (A): canlılık, dirilik

ḥ. 32/4

ḥazān (F): hazan, sonbahar

ḥ. dēk sargar- 31/4

ḥ. faşlı 6/3

ḥ. kör- 24/2

ḥazīn (A): hüznü

ḥ. 11/1

ḥ. mēn 9/6

ḥazret (A): hazret

ḥ. 2/4

hecr (A): ayrılık

h. 25/3

h. ilen mātem 23/4

h. şahrāsıda 22/4

h. şāmı 10/5

h. yēt- 6/3

h. -ingde 17/1

h. -ide 3/7

h. -ide ‘adem bol- 6/7

h. -ide cānımğa belā bol- 13/5

h. -ide könglüm an bol- 19/1

hem (F): hem, her, hemen, da/de (baqla), hep, daima

h. 1/6, 2/6, 3/5, 4/4, 7/5, 17/3, 26/1, 30/3, 30/3

hem-dem (F): arkada, dost

h. 17/1, 17/1, 23/4

h. -ni hem-rz eyleme- 13/7

h. -im 19/2, 19/2

hem-niin (F): dost

h. 30/4

hem-rz (F): sır arkadaı, sırda

h. eyleme- 13/7

her (F): her

h. biri 8/7

h. dem 7/1, 11/3, 13/2, 17/5, 18/3

h. ara 28/6

h. kimge 18/4

h. laza 8/2, 32/6

h. n 9/3

h. ne 2/7, 13/3, 16/2, 16/7, 20/7, 24/1, 24/6

h. nē ki 2/6

h. nevī 10/7

h. sarı 14/4, 22/6

h. seher 24/3

h. taraf 9/4

h. tārı 1/5

h. yek āh 19/5

h. zamān 26/6

hergiz (F): asla

h. 6/1, 6/7, 11/6, 13/3

hıdmet (A): iş, hizmet, vazife

h. 6/6

hırām (F): salınarak yürüyüş

h. ét- 4/4

h. kı1- 9/4

h. -ingm kör- 18/2

hırāmān (F): salına salına yürüyen

h. serv “salınan servi, servi boylu güzel kadın” 3/6

hızır (k.a.): Hızır peygamber

h. suyını nê'tey 27/2

h. -ğa āb-ı hayvān dēk yēt- 32/4

hicrān (A): ayrılık

h. ara sal- 31/5

h. derdi birle 13/6

h. içre 17/2

h. sözini şerh kılma- 3/3

h. -dın cüdā eyle- 6/4

h. -ıda 15/6

h. -dın 17/5, 19/6

hiç (F): hiç

h. ğam bërme- 24/7

h. pervā tapma- 6/6

hil'at (A): elbise

h. 32/4

h. -ın şükün kıl- 28/5

hōd (F): kendi, bizzat

h. 5/3, 27/1

hōş (F): hoş

ḥ. 4/2

ḥ.  r- 17/2

ḥ. -dur 22/2

ḥ s n (F): hoşnut

ḥ. kıl- 32/5

ḥ  (F): huy, tabiat

ḥ. 11/3, 29/2

ḥ. (t nd-ḥ. -lar) 12/5

ḥ b (F): güzel

ḥ. 30/3, 30/3

ḥ. bol- 30/1, 30/5

ḥ. d me- 30/4

ḥ.  r- 30/1

ḥ.  rme- 24/1

ḥ. kıl- 30/5

ḥ. k r n- 30/2

ḥ. k r nme- 3/6

ḥ. -lar 1/3, 27/1

ḥ. -larning Şeh-s v rı 14/3

ḥ. -larga 24/1

ḥ. -larga mübtelâdur 7/2

ḥüb-ş̣uret (F, ş̣uret A): güzel ṣûretli

ḥ. âdemîlerni ayt- 1/2

ḥulq̣ (A): huy

ḥ. -ı ḍek 23/2

ḥünbâr (F): kan yağdırıcı

ḥ. 7/1

ḥünî (F): kâtil, kan dökmeye meyilli

ḥ. (cân ḥ. bol-) 20/2

ḥün-rîz (F): kan dökücü

ḥ. 20/2

ḥürî (F): (cennet kızı gibi olan) sevgili

ḥ. 15/1

ḥurrem (F): ş̣en, sevinçli, gönül açan

ḥ. ét- 32/2

ḥurş̣îd (F): güneş

ḥ. -ğa ser-zeniş ol- 27/4

ḥurş̣îd-i tâbân (F): parlayan güneş

h. d k yüt- 32/3

h ş (F): fikir, Őuur

h. (terk-i aql u h. u c n eyle-) 29/1

h c m (A): hücum, saldırma

h. k l- 25/6

h seyn  (k.a.): H seyn 

h. d k kişi 14/6

hüsn (A): güzel, güzellik

h. ehliĝa 9/3

h. ilen maĝr r-s n 24/7

h. -iĝa k zĝu bol- 1/4

h. -idin ĝavĝ  sal- 1/2

I

 ıŐk (A): aşk

 ı. 16/3, 27/5

 ı. ara 7/3, 29/3

 ı. ara h lı d Őv r  - 13/2

 ı. ara ma d m bol- 12/1

 ı. derdin  ldin nih n eyle- 29/4

٢.  lidin 30/2

٢.  lige raĥm kıl- 12/5

٢. g ft   g y dın pes eyle- 8/6

٢. terkin kıl- 8/1

٢. -nı 20/6

٢. -nı terk eyle- 20/7

٢. -ġa özüngni girift r eyleme- 8/3

٢. -ing 21/2

٢. -ing yüzidin 11/3

٢. -ıda (bir b t-i leyl -Şifat  .) 22/4

٢. -ıdın ĥal Ő ol- 16/2

٢. -ıdın k ç- 8/3

٢. -ıdın terk  tmeg m-d r 20/7

 yd (A): bayram

٢.  r- 14/1

٢. t g r- 14/6

 yd-ı ruĥs r (F): bayram gibi olan yanak

٢. -ıdın behre al- 14/5

 ydgeh (F): bayram yeri

٢. içre 14/2

٢. -de 14/3, 14/4

٢ıyş (A): zevk, yaşama zevki

٢. (neşāt ü ٢ıyş ile) 14/6

٢. bilmes-mên 16/4

٢ıyş-ı şubh (F, kelimeler A): yaşama sabahı

٢. -ım kıara kııl- 16/4

İ-İ̄

iç: iç

i. -inde 32/4

içre: içinde

i. 9/5, 9/6, 10/2, 14/2, 15/5, 17/2, 17/2, 19/7

i. -dür 11/5

idrāk (A): idrak, anlayış

i. (fehm ile idrāk) 9/3

i. -inge (fehm ü i.) 9/3

iḥāṭā (A): kaplama, kuşatma

i. eyle- 23/5

iḥtiyār (A): seçme

i. eyle- 24/5

i. kı1- 29/3

iki: iki

i. hem-dem 23/4

ile: ile, vasıtasıyla; bk. **ilen**

i. 1/6, 4/2, 9/3,13/6, 14/6, 17/2, 24/7, 32/2

ilen: ile; bk. **ile**

i. 11/6, 23/4, 24/7

iltifāt (A): lütuf, ilgi

i. -ı kem bol- 17/4

īmān (A): iman

ī. -ım (dīn birle i. fedā) 9/1

imkān (A): imkân

i. ême- 16/6

i. -dur (nê i.) 20/7

infi‘āl (A): gücenme

i. ol- 4/6

inşā (A): inşa, meydana getirme, yaratma

i. kı1- 1/1, 1/3

irem (A): Âd kavmi zamanında, Şeddâd tarafından cennete benzetilerek yapılan bir bahçe olup Şam veya Yemen’de olduğu söylenir.

i. gül-zârı 18/1, 18/1

irşâd (A): doğru yolu gösterme, uyarma

i. (şâhib-i. -im) 15/5

îşâr (A): saçma, serpmeye

î. eyle- 3/7

iste-: istemek

i. -seng 31/2

i. -se 22/3

i. -men 27/2

i. -mes mèn 27/3

i. -mes 6/1

i. -mey dür 6/1

i. -p 11/4

iş: iş

i. è- 13/3

i. -im 11/4

‘işret (A): eğlence, yaşayış

‘i. bile 9/6

‘işret-‘ab‘ad (F): işret sarayı

i. -iŋga 9/6

it-: yitmek, kaybolmak

i. -mes ‘- 22/4

i‘tid‘al (A): dengeli olma durumu, ‘l‘‘‘l‘‘l‘‘k

i. 4/7

itig: keskin, şiddetli

i. ‘aygusıdın 28/2

izh‘ar (A): arz etmek, a‘ı‘a vurmak, g‘stermek

i. eyle- 3/2

i. eyleme- 8/1, 8/7

K-‘

‘a‘an: nasıl

‘. 21/1

‘‘bil (A): uygun, l‘yık

‘. 11/1

‘ab‘ul (A): kabul, kabul olma, kabul etme

‘. ‘t- 27/5

‘. t‘ř- 9/7

ḳad (A. ḳadd): boy; krş. ḳadd

ḳ. 18/2

ḳ. (sehī ḳ) 24/6

ḳ. -ı 30/3

ḳadd (A): boy; krş. ḳad

ḳ. 30/3

ḳ. -ıngğa 9/4

ḳ. -ı munça mevzūn bol- 22/1

ḳ. -ımı 7/4

ḳ. -ığa 15/4

ḳadd ü reftār (F, ḳadd A): boy ve yürüyüş

ḳ. allıda 3/6

ḳ. -ıda özgece ḳālī kör- 18/2

ḳadr-i ḳıdmet (F, kelimeler A): hizmetin değeri

ḳ. bilme- 6/6

ḳal-: kalmak

ḳ. -dim 21/4

ḳ. -mış mèn (ayru ma ḳ.) 24/2

ḳ. -ğusı 14/5

ķ. -man 6/5, 18/2

ķ. -madı 23/2

ķāmet (A): boy, boybos

ķ. -iᅇg Őevķı 10/2

ķan: kan

ķ. bol- 19/1

ķ. eyle- 29/2

ķ. yut- 22/1

ķ. -ımnı baķıl ķılma- 11/6

ķ. -ıdın periŐān bol- 9/2

ķan-ı ķōᅇgöl (F, kelimeler T): gönlün kanı

ķ. -ni yarma- 32/5

ķara: kara, siyah, felaket

ķ. 28/5

ķ. eyle- 21/3

ķ. ķel- 28/1

ķ. ķey- 28/1, 28/2, 28/4

ķ. ķıl- 16/4, 23/1, 28/3

ķ. ķözler 1/5

ķ. manzar 28/7

ķ. reh-ber k l- 28/2

ķ. tofrak  ze ol- 28/7

ķ. (her ķ.) 28/6

ķ. (ol ķ. ħil'at ara) 32/4

ķarar-: kararmak

ķ. -d  28/4

ķ. -ġan k zlerimni 32/3

ķaranġu: karanlık

ķ. k çeler 23/3

ķařd (A): niyet, öldürme niyeti

ķ. Öter-m n 5/6

ķ.  tk  d k-d r 25/6

ķařd-1 c n (F, ķařd A): cana kast etme

ķ. eyle- 15/5, 20/1, 25/1

ķař: kaç

ķ. -iġg Őevķid m 10/4

k şki (F): keşke

k. 3/8

kaṭ'-ı naṣar (F, kelimeler A): bakışını kesmek, bakmaya son vermek

ķ. kıl- 8/2

kaṭil (A): katleden, öldüren

ķ. 11/6

kaṭl (A): öldürme

ķ. eyle- 11/6

kaṣyd (A): ayağa vurulan zincir, pranga, bağ

ķ. -ıdın (ğam ķ. āzādlık) 6/6

ķ. -ıdın (ğam ķ. āzād kıl-) 32/6

kaṣyda: nerede, nasıl

ķ. 11/3

kaṣygu: kaygı, keder

ķ. -da 26/5

ķ. -sıdın 28/2

kaṣyur-: kaygılandırmak

ķ. -up 26/5

keç-: vazgeçmek

k. -ting 8/3

k. -mesem 11/4

k. -me 8/4

kéçe: gece

k. -ler 23/3, 25/3

kél-: gelmek, görünmek

k. -ür (başımğa k.) 11/3

k. -di (közlerimge çara k.) 28/1

k. -di (reh-ber çara k.) 28/2

k. -güsidür 29/3

k.! 9/5, 14/1

k. -ip 31/5

k. -mes 26/1

k. -mese 25/1, 25/1, 25/2, 25/3, 25/4, 25/5, 25/6, 25/7

kelāmī (F, **kelām** A): bir kelâm, bir söz

k. 1/8

kem (F): az, eksik

k. bol- 16/7, 17/4

kemlîğ (F. **kem** + **lîğ**): azlık

k. -ı (şabrım k.) 13/5

kéy-: giymek

k. -erler 28/4

k. -geli 28/1

k. -geç 28/2

ķıl-: kılmak, yapmak, etmek

ķ. -ur 1/1, 1/6, 8/7, 30/5

ķ. -ur sèn 12/4, 12/7

ķ. -dım 3/4, 28/3, 29/3

ķ. -dım -dur 24/4

ķ. -dĩng 8/1, 8/2, 32/5

ķ. -dı 2/6, 15/1, 15/2, 15/3, 16/1, 16/1, 16/2, 16/3, 16/4, 16/5, 16/6,

16/7, 28/5

ķ -mış 1/3, 23/1

ķ -mışlar 25/6

ķ. -ğa mèn 5/5

ķ. -ğay 7/5, 22/5

ķ. -ğaylar 12/5

ķ. -ğusı 13/7, 15/3

ķ.! 2/7, 5/2, 31/3, 32/6

ķ. -sam 26/6

ķ. -sang 21/5

ķ. -sa 2/2, 9/4, 17/3

ķ. -sa (zıkr ķ. bolma-) 3/3

ķ. -ġanı 11/5

ķ. -mas 13/6

ķ. -madı 30/2

ķ. -madılar 14/4

ķ. -ma 20/5

ķ. -maġıl 17/3, 18/4, 27/5, 30/4

ķ. -maᅡ 3/3

ķ. -masaᅡ 12/6

ķ. -masa 3/5

ķ. -maġum 11/6, 24/4

ķ. -maķ 14/1

ķismet (A): nasip, pay, hisse

ķ. 19/3, 19/6

ķismet-i endūh (F, ķismet A): gam hissesi

ķ. 16/1

ķızıl: kızıl

ķ. eyle- 21/3

ki (F): ki (bağlama edatı); krş. **kim** (bağlama edatı)

k. 1/5, 1/6, 1/8, 2/1, 2/4, 2/5, 2/6, 3/1, 4/1, 4/2, 4/4, 6/2, 9/5, 10/4,
10/7, 11/5, 13/4, 13/5, 14/1, 16/1, 18/5, 19/3, 19/4, 20/1, 20/6, 21/2, 24/4, 25/6,
26/4, 26/5, 28/3, 29/4, 29/5, 30/1

kibi: gibi

k. 4/7, 9/5, 20/2

kilk (F): kemiş kalem

k. -idin (şun^c k.) 1/1

kim: kimse

k. 4/1, 4/7, 4/7, 8/6, 14/2, 14/2

k.-ge 12/2, 16/3, 18/4

kim: ki (bağlama edatı); krş. **ki** (bağlama edatı)

k. 1/1, 1/4, 1/7, 1/8, 2/7, 3/3, 3/7, 4/1, 4/3, 4/4, 4/6, 4/7, 5/6, 5/7, 7/7,
11/1, 11/4, 11/7, 11/7, 12/4, 13/3, 14/4, 15/2, 16/4, 16/6, 17/3, 18/1, 18/2, 18/3,
18/4, 19/2, 19/5, 19/6, 20/1, 20/3, 20/4, 20/5, 22/3, 23/1, 23/2, 23/6, 23/7, 24/1,
24/1, 24/2, 24/4, 24/7, 26/2, 26/3, 26/6, 27/4, 28/7, 29/1, 30/2, 30/3, 31/1

kimse: kimse

k. 6/1

kisvet-i fakr (F, kelimeler A): fakr elbisesi, dervişlerin giydiği kıyafet

k. -im 22/7

kişi: kişi

k. 14/6

k. -m 3/1

ķop-: ortaya çıkmak, zuhur etmek

ķ. -ğay 28/5

ķoy-: koymak, bırakmak

ķ. -dum 29/2

ķ.! 3/7

ķ. -mas 11/5

kök: gök

k. -ke yëtgü dek-dür 15/6

köküs: göğüs, bağır

k. -ümge (köksümge) 10/4

köngül: gönül, kalp

k. 25/7, 7/5, 7/2

k. maħrüm érme- 31/4

k. münfa^çil bol- 4/6

k. (éy k.) 8/1, 18/4, 20/5, 21/4, 22/6, 27/5, 29/4,

k. -ni ķayğur- 26/5

- k. -üm ara 4/2, 10/6
- k. -üm gonca d k a ılma- 24/6
- k. -üm  yin p r-f r g u  urrem  t- 32/2
- k. - m t lbere- 22/4
- k. - m yar- 31/1
- k. - m ( v re k.) 6/1
- k. - m (d v ne k.) 12/3
- k. - m (n -t v n k.) 19/1
- k. - mni  z r ara salma- 7/3
- k. - mni g m-g n eyleme- 22/7
- k. - mni  an eyle- 29/2
- k. - mni s ning yolunɡda  oy- 29/2
- k. - mni y d  tme- 7/6
- k. - mni yar- 31/3
- k. - mni (c n bile k. bir bir a tar-) 31/2
- k. - mge 10/3, 22/5
- k. - me 4/5, 7/3, 10/1, 13/1, 15/1, 15/6, 20/2
- k. - mde yüz müşkil k l- 29/3
- k. - mdin 5/4

k. -i ara 13/7

k. -ini şād eyle- 31/5

köp: çok, fazla

k. 5/7, 14/6, 30/4

köprek: daha fazla, daha çok, çokça

k. 16/3, 16/3, 31/1

kör-: görmek, belirli bir zamanın içinde bir olaya tanık olmak, yaşamak, bakmak, anlamak, kavramak, kendisine yapılmak, bir davranışla karşılaşmak, maruz kalmak

k. -gey 24/2

k. -gey (revā k.) 21/1

k.! 1/3, 19/4

k. -sem 20/7

k. -se 7/1, 7/1

k. -üp 18/2, 25/6, 30/2

k. -üp mèn 18/2

k. -geç 5/6, 28/4

k. -gende 3/7

k. -men 20/6

k. -me (revā k.) 4/6

k. -mesem 24/6

k. -mese 4/6

körgüz-: göstermek

k. -se 15/4

k. -megil 3/5

k. -mey 11/6

körün-: görünmek, benzemek, görünüşünde olmak, izlenim uyandırmak

k. -ür 26/4, 30/2

k. -ür (dōst k.) 20/1

k. -mes 3/6

köy-: yanmak

k. -üp 28/5

köydür-: yakmak

k. -ür mēn 10/6

köz: göz, hayal

k. allıda 10/2

k. merdümi 27/3

k. sal- 10/5

k. sevāding isteme- 27/3

k. tut- 15/2, 16/1

k. yolıdın 19/1

k. (èy k.) 3/7, 8/2, 14/5

k. -ge (giryān k. ol 'ārız hayālī nè asıg) 26/2

k. -de naqş eyle- 10/1

k. -ümge 27/3

k. -ler (qara k.) 1/5

k. -lerim perīşān bol 9/2

k. -lerim tīredür 23/2

k. -lerim utrusıda bol- 10/6

k. -lerim yüzidin maḥrūm bol- 12/1

k. -lerimni (qararğan k. rüşen èt-) 32/3

k. -lerimğa utru 25/2

k. -lerimge (dehr k. ser-tā-ser qara kél-) 28/1

k. -lerimge zāhir ol- 28/6

közü: ayna

k. bol- 1/4

k. -de 26/4

közyaşı: gözyaşı

k. -m 19/1, 23/5

ķudret (A): kuvvet, t akat, g u

ķ. 5/6

k uh (F): dağ

k. -ı (derd k. ire) 15/5

ķul: kul, k le

ķ. 6/6, 9/7

ķulluđ: kulluk, kölelik

ķ. -ı (ş ah  ķ.) 9/7

ķurb an (A): kurban, feda olma

ķ. bol- 14/6

ķ. eyle- 14/1

k şe-i ġam (F, ġam A): gam köşesi

k. içre 9/6

ķuř: kuş

ķ. -lar 2/3

ķutul-: kurtulmak

ķ. -ġıl d ep du a ķıl- 16/2

köy (F): sokak, sevgilinin sokağı

k. - \widehat{ung} da menzil eyle- 7/7

k. - \widehat{ung} da menzil kıl- 11/5

k. -i ara $\widehat{güzārī}$ kıl- 21/5

k. -ige yêt- 3/2

k. - $\widehat{ıdın}$ $\widehat{ğubārīng}$ çık- 8/5

k. - $\widehat{ıdın}$ yırak tüş- 6/3

ķuyaş: güneş, *mec.* sevgili

ķ. (èy ķ) 32/3

ķ. (ol ķ. ğam yarat-) 16/4

küffār (A): kâfirler, hak dinini inkâr edenler

k. ara tüş- 7/2

küfr-i zülf (F, küfr A): saçın siyahlığı

k. - $\widehat{üng}$ şevkıdın 9/1

kün: gün

k. (bir k.) 4/4, 5/5, 10/7, 21/5

k. -i (yamğur k.) 1/7

kündüz: gündüz

k. 25/3

L

lā-cerem (A): şüphesiz

1. 28/4

lahza (A): an

1. (her l.) 8/2, 32/6

lāl (A): dilsiz

1. ê- 1/9

la'l-i ḥandān (F, la'l A): gülen dudak

1. -ingğa 9/1

la'l-i leb (F, la'l A): lal gibi kırmızı dudak

1. -ingni sağın- 10/3

leb (F): dudak

1. (la'l-i l. -ingni) 10/3

1. (teşne-l.) 10/3, 27/2

levḥ-i zamīr (F, kelimeler A): benlik levhası, benlik, içteki, gönüldeki levha

1. -imde 26/4

levlāk (A): bir kudsî hadîsten alınmış olup Hz. Muhammed'e hitaptır.

1. (şāh-ı l.) 2/1

leylī (A): Leylâ, Leylâ ile Mecnun hikâyesinin kadın kahramanı

1. 1/4, 19/7

leylî-şîfat (F, şîfat A): Leyla sûretli

1. (bir büt-i l. ʿışkıda) 22/4

1. -lardın yırağ 19/7

lezzetî (F, lezzet A): bir lezzet

1. bêr- 26/3

libâs (A): elbiseler

1. -ım 22/7

1. -ın kara kıl- 23/1

lîk (F): fakat, lâkin

1. 7/1, 26/2

lisân (A): lisan, dil

1. 28/5

luṭf (A): lütuf, iyilik

1. êt- 2/6, 21/5

1. -ı (nihâni l. artuğ-dur) 17/4

M

ma: -da/-de, -dahi

m. 24/2

ma‘āza’llāh (A): Allah korusun

m. 10/7, 12/1

ma‘dūm (A): yok olan, mevcut olmayan

m. bol- 12/1

mağrūr (A): gururlu

m. -sēn 24/7

māh-ı cemāl (F, cemāl A): ay gibi güzel yüz

m. -īng barıda 27/4

māh-ı ruḡsār (F): ay gibi parlak yanak

m. -īng bile 32/3

maḡrūm (A): mahrum, nasipsiz

m. bol- 12/1

m. ēr- 31/4

maḡzūn (A): mahzun, hüzünlü, tasalı, kaygılı

m. (ṡāhī-i m.) 31/5

ma‘lūm (A): bilinen, belli

m. bol- 12/6

m. è- 12/6

manzar (A): görünüş

m. 28/7

mātem (A): yas, hüziin, keder

m. 23/4

m. ara 23/1

m. otıdın 28/5

m. üçün 28/1

m. -ğa 23/3

m. -de 23/5, 23/7

mātemī (A): matemli, yaslı

m. bol- 23/4

mātem-zede (F, mātem A): mateme, yasa tutulmuş, matemli, yaslı

m. 23/4

mazlūm (A): mazlum, zulüm görmüş

m. (mèn-i m.) 12/7

mazmūn (A): mânâ, nükteli, sanatlı, ince söz

m. 22/2

ma'zūr (A): özrü olan

m. tut! 20/3

mecāl (A): güç, kuvvet, takat

m. yok 4/5

m. ol- 4/5

m. -ing barıda 27/6

meclis-efrüz (F, meclis A): meclisi aydınlatan

m. ol- 6/5

mecnūn (A): deli, dîvane

m. bol- 22/3, 22/4

mecnūnlıg (A. mecnūn + lıg): delilik, dîvanelik

m. -ing 19/7

meded (A): yardım

m. eyle- 15/3

mefhūm (A): fehmolunmuş, anlaşılmış

m. (nā-m.) 12/3

meh-veş (F): ay gibi, ay yüzlü güzel

m. cemālı 26/1

m. -ler cemālı 26/4

melāl (A): sıkılma, sıkıntı, üzüntü

m. ol- 4/3

melāyik (A. melāik): melekler

m. -ni 2/2

mèn: ben (şahıs zamiri)

m. 4/2, 5/5, 5/6, 7/6, 10/6, 12/4, 18/2, 21/2, 23/2, 23/4, 24/2, 24/2,
24/3, 25/3, 27/3, 28/6, 31/1, 31/4

m. āzürde-ḥāl 19/4

m. bī-nevā 6/3

m. dèk 5/7, 28/6

m. ebter 28/3

m. ḥastegā 29/5

m. ḥazīn mèn 9/6

m. kim ü ḥadd-i mübārek-bād kim 14/2

m. mèn 4/2, 7/6

m. zār 7/3

m. zārgā 24/4

m. zārın cāndın cüdā eyle- 6/2

m. (mèn ḥazīn m.) 9/6

m. (n'etke m.) 25/3

m. -ing̃ 3/1, 32/1

m. -ing̃ d̃ek 14/2, 23/6

m. -i 11/5, 11/6, 25/6, 32/5

māngā 3/1, 3/3, 5/5, 5/6, 6/4, 11/1, 12/6, 13/3, 13/4, 15/2, 15/5, 16/1,
16/1, 16/2, 16/3, 16/3, 16/4, 16/5, 16/6, 16/7, 17/1, 17/1, 17/2, 17/3, 17/4, 17/4,
17/5, 19/3, 19/6, 20/1, 20/1, 20/2, 20/3, 20/4, 20/5, 20/6, 20/7, 24/7, 26/3, 30/4, 32/4

m. -din 3/4, 4/3, 5/1, 5/3, 6/2, 15/3, 19/5, 21/1, 21/4, 26/7

m. -din bar- 25/7

mèn-i bī-dil (F): gönlünü kaptırmış olan ben

m. 11/3

m. -ning̃ atı 12/4

mèn-i dil-ḥaste (F): gönlü hasta olan ben

m. 29/1

mèn-i dil-ḥaste-i zār (F): inleyen, gönül hastası ben

m. 3/8

mèn-i dīvāne (F): divâne olan ben

m. 24/5

mèn-i mazlūm (F, mazlūm A): zulüm görmüş olan ben

m. 12/7

mèn-i ser-geṣte (F): başı dönmüş olan ben

m. -ge 28/2

men^f (A): yasak etme, önleme

m. eyle- 8/6

mēngze-: benzemek

m. 23/3

menzil (A): konak yeri

m. 11/5

m. eyle- 7/7

m. kıl- 11/5

merdüm (F): gözbebeği

m. -i (köz m.) 27/3

merhem (A): merhem, ilaç

m. 13/4

m. yêtkür- 13/4

merhūm (A): rahmete kavuşmuş, merhamet gören

m. bol- 12/5

merkūm (A): yazılmış

m. bol- 12/4

mertebe (A): rütbe, derece

m. tap- 28/4

mesīhā (A): elini sürdüğü hastalara şifa verdiği için Hz. İsa'ya verilmiş bir lâkap

m. 29/5

mesīhā-dem (A, dem F): Hz. İsa nefesli, Hz. İsa gibi nefesi şifa veren

m. tabīb 13/6

mest (F): sarhoş

m. 15/7

meşām (A. meşāmm): burun

m. -ığa (cān m. kél-) 25/4

mevc (A): dalga

m. urur bol- 1/7

mevsim (A): mevsim, yılın dört bölümünden her biri

m. -de 30/1

mevzūn (A): düzgün, ölçülü

m. bol- 22/1

mey (F): şarap

m. zıkr ü fikri birle 15/7

mey-perest (F): mey düşkünü, sürekli şarap içen

m. 15/7

mihmān (F): misafir

m. bol- 11/1

miḥnet ü ğam (F, miḥnet A): keder ve gam

m. -dın 6/2

miḥnet-i hicrān (F, kelimeler A): ayrılık zahmeti

m. 19/3

m. -ıdın 27/6

miḥnet-ābād (F, miḥnet A): gam, keder dolu olan yer

m. -ım 15/1

mihr (F): sevgi, ilgi, güneş

m. 24/1

m. -ingdin 31/2

m. -in 3/4

mihr ü vefā (F, vefā A): sevgi ve vefa

m. bar è- 24/1

m. -sı kem bolma- 16/7

mihr-i raḥşān (F): parlak güneş

m. -dın 6/7

min baʿd (A): bundan sonra, bundan böyle

m. 32/5

minnet (A): minnet

m. birle 22/3

meyve (F): meyve, yemiş

m. -ler 2/5

mizāc (F): huy, tabiat

m. -im (nāzük-m.) 19/5

mu: soru edatı

m. 22/5, 23/1

mu: bu (işaret zamiri)

m. -ning 14/6

m. -nung 23/7

m. -ndın 8/3, 32/6

m. -nça 1/4, 1/4, 22/1

mu'ciz (A): acze dūřüren

m. 2/1

mu'ciz-nizām (F): acze dūřüren nizam

m. ır- 1/8

muğtenem (A): ganimet

m. tut- 23/7

mundaḡ: böyle

m. ol- 15/3, 31/5

mūnis (A): dost

m. (m.-i ŧebhā-yı tārım) 25/3

mūnis-i ŧebhā-yı tār (F): karanlık gecelerdeki dost

m. -ım 25/3

muŧıbet (A): musibet, felaket

m. 28/6, 28/7

mübārek-bād (F, mübārek A): “mübārek olsun, kutlu olsun!” , tebrik etme,
kutlama

m. (ḡadd-i m.) 14/2

mübeddel (A): dönüşmüş

m. bol- 15/7

mübtelā (A): tutkun

m. 21/2

m. -dur 7/2

m. -sın sorma- 29/5

müdde‘ī (A): iddia eden, rakip

m. 11/5

müjgān (F): kirpikler, kirpik

m. -im (hār-ı m.) 25/2

mümkin (A): mümkün, olabilir

m. ème- 13/3

münāsib (A): uygun, yaraşık

m. 12/7

münfa'ıl (A): gücenen, gücenmiş

m. bol- 4/6

müselmān (F): Müslüman, İslâm dininde olan

m. 7/2

müşg-bār (F): misk kokulu

m. eyle- 1/5

müşkil (A): müşkül, zor, zorluk

m. 11/7, 11/7, 29/3

m. ahvālī 25/1

m. -im budur 20/6

müyesser (A): mümkün, nasip

m. bol- 4/1, 5/5, 26/1

m. ol- 16/2

N

nā-çār (F): çâresiz, ister istemez

n. 30/5

nāgeh (F): ansızın, tesadüfen

n. 5/1, 7/4

nāgehān (F): ansızın

n. 7/2

naġu: niye, neden

n. 8/6

naġl-ı vefā (F, kelimeler A): vefa fidanı

n. 24/2

naķş (A): nakış

n. eyle- 10/1

nāle (F): inleme

n. kı1- 22/5

n. -ni bes kı1- 30/2

namāz (F): namaz

n. kı1ma- 14/4

nāme (F): nāme, mektup

n. 12/4

n. -dür 1/8

n. -de 12/4

nā-mefhūm (F, mefhūm A): anlamaz

n. bol- 12/3

nāmihibān (F): vefasız

n. -dın 3/8

narı: öte, sonra

n. (mundın n.) 8/3, 32/6

naşīb (A): nasip, pay

n. ol- 20/5

naʿt (A): övgü, övme

n. -ığa 2/7

nā-tüvān (F): zayıf, zavallı, güçsüz

n. 19/1, 22/5

n. bol- 19/6

n. eyle- 29/5

nā-yāb (F): kayıp, bulunmaz

n. bol- 23/6

nāz (F): naz

n. (yüz n. ile) 32/3

naẓar (A): bakma, göz atma

n. (kaṭ^c-ı n.) 8/2

nāziik-mizāc (F, mizāc A): nazik mizaçlı

n. -im 19/5

nāziik-nihāl (F): nazik fidan

n. -ing 10/4

n. -ing (ol n. barıda) 27/5

nē: ne, nasıl, niye

n. ^caceb 2/2, 11/2, 23/6, 29/3, 30/5

n. asıg 26/2

n. ^cayb 11/4

n. gam 13/5, 17/1

n. hāl olğay anğā 4/1

n. hāşıl 13/1

n. imkân-dur 20/7

n. mecāl olğay anğā 4/5

n. şüret-gerdür 1/1

n. tang̃ 7/6

n. terk-i h̃nümān 29/1

n. için 31/4

n. yanglıg̃ 19/4

n. (her n. bar è-) 9/3

n. (her n. ki) 2/6

n. (ışık başıng̃ga n. tégür-) 27/5

n. bol- 7/3

n. -dür 16/4, 27/4

nè...nè: ne...ne

n. 3/1

nebāt (A): nebat, bitki

n. şānıda 2/5

nèçe: ne kadar,

n. 12/3, 13/6, 24/4

n. kim 31/1

n. (her n.) 2/7, 16/2, 16/7, 20/7, 24/6,

n. (her n. kim) 13/3, 24/1

nèçük: nasıl

n. 25/3

n'êt-: ne etmek, ne yapmak, ne olur, neye yarar

n. -er 10/2

n. -ke mèn 25/3

n. -key 10/7

n. -ey 13/4, 27/2, 20/4

n. -eyin 5/6

nège: neden

n. 16/5

nem (F): nem, rutubet

n. ara 23/5

nesīm (A): hafif rüzgâr

n. (èy n.!) 22/2

nesīm-i nev-bahār (F, nesīm A): ilkbahar rüzgârı

n. -im 25/4

neşât ü 'ıyş (F, kelimeler A): neşe ve eğlenme

n. 14/6

nev (F): yeni

n. (bāğ-ı n.) 24/6

nev^c (A): tür, çeşit

n. 24/7

nevā (F): nasip, gıda

n. (berg ü nevā) 2/3

nev-bahār (F): ilkbahar

n. eyyāmı 30/1

nev-bahār-ı vaşl (F, vaşl A): kavuşma ilkbaharı

n. -ıdın 31/4

nev^cī (A): tür, şekil

n. (her n.) 10/7

nevmīdlık (F. nevmīd + lık): ümitsizlik

n. 8/7, 8/7

nev-res-nihāl (F): yeni yetişen fidan (gibi boy)

n. -ıng 10/2

ne'yle-: ne eylemek, ne yapmak

n. -y 27/1

n. -sün 7/2

nezzāre (A): bakış, bakma

n. 10/4

nigār (F): güzel, sevgili

n. -im 25/1

nigāristān (F): puthâne, güzelliklerin toplandığı yer, güzellerin çok olduğu yer, dünya

n. -ıdın 1/1

nihāl (F): taze, düzgün fidan, sürgün

n. -iṅ (nāzük-n.) 10/4, 27/5

n. -iṅ (nev-res-n.) 10/2

nihān (F): gizli

n. 9/5,

n. eyle- 29/4

n. tut- 3/2, 3/2, 29/4

nihānī (F): gizlice

n. luṭfi 17/4

nīṣ-i hicrān (F, hicrān A): ayrılık diken

n. -dur 20/5

niṣān (F): işaret

n. -dur 1/3

niṣīmen (F): oturacak yer, konak yeri

n. eyle- 7/7

nizām (A): nizam, düzen, usul, tertip, yol

n. (mu^cciz-n.) 1/8

nūn (A. ha.): nun harfi, Arap alfabesinin yirmi sekizinci harfi

n. 1/3

nūr (A): nur

n. -ıdın 8/2

nūş-ı vaşl (F, vaşl A): kavuşma tatlılığı

n. 20/5

n. -ıdın 26/3

nümū-dār (F): görünen

n. eyleme- 8/2

n. -ı (ay n.) 26/2

O

oğ: ok

o. -ın (yüz ğam o. körse bolma-) 7/1

ol: o (zahir)

o. 1/8, 2/7, 10/7, 21/4, 27/4, 28/2

o. hem 4/4, 26/1

o. ki 1/1, 13/4, 16/1, 20/1

o. kim 17/3

anıñ 1/4, 2/6, 2/7, 11/7, 18/5, 28/7

anıñ dök 9/7

anı 26/3, 26/4, 31/5

anıña 1/7, 1/8, 4/1, 4/1, 4/2, 4/3, 4/4, 4/5, 4/6, 4/7, 10/4, 13/7, 16/5

andıñ 8/4, 15/2, 16/1, 21/4, 30/4, 21/4

andıñ ır- 19/2

anıña 1/6, 3/7, 24/1, 24/4

alırdıñ 24/1

ol: o (sıfat)

o. ʿarız hayālı 26/2

o. ʿāşık 4/2

o. ay 16/5, 6/7, 8/2, 17/5, 15/6

o. aydın şikāyet kılma- 18/4

o. bitigni 24/3

o. bī-vefā 16/6

o. bī-vefā yār 5/1

o. çābük-süvārım 25/5

o. dil-rübādın 20/5

o. ğāfil 11/5

- o. ğam-güsārim 25/1
- o. gülge 22/2
- o. ħāzret 2/4
- o. ħadd ü reftār 3/6
- o. ħara ħil'at 32/4
- o. ħudret 5/6
- o. ħuyaş 16/4
- o. meh-veş cemālı 26/1
- o. mesīhā 29/5
- o. mesīhā-dem ŧabīb 13/6
- o. mūnis-i ŧebhā-yı tārım 25/3
- o. nāmihribāndın ayru 3/8
- o. nāzük-mizācım 19/5
- o. nāzük-nihālīng barıda 27/5
- o. nev' kim 24/7
- o. perī 23/1
- o. perī sevdāsıdın 8/4
- o. perīning ħulķı dek 23/2
- o. sarı 5/4

- o. sultān-ı hüsñ 3/4
- o. şūh-ı sīmīn-ber 28/1
- o. vefāsız 16/7
- o. zūlf yādıdın 20/3

ol-: olmak

- o. -dı 25/5, 29/4
- o. -mış 1/8
- o. -ğay 4/1, 4/1, 4/2, 4/3, 4/4, 4/5, 4/6, 4/7
- o. -ğıl! 28/7
- o. -sun 21/3
- o. -sam 27/2
- o. -sa 15/3, 27/4, 28/6
- o. -ğan-dék 6/3
- o. -ğan 20/5
- o. -mas 6/7, 23/1
- o. -māᅇ 11/2
- o. -masāᅇ 6/5
- o. -may 19/3
- o. -maᅇ 16/2

orun: yer

o. -ıġa (ornıġa) 28/5

ot: ateş

o. -ıdın 28/5, 28/6

oyna-: oynamak

o. -p ayt- 26/6

Ö

ökte: aşırı derecede, çok fazla

ö. 16/6

öl-: ölmek

ö. -sem 3/8, 20/6

ö. -güm 14/5

ö. -güm durur 19/5

ö. -mekke 11/4

ö. -mekdin 29/5

ölük: ölü

ö. -ke tāze cān bër- 32/1

ölüm: ölüm

ö. sözini zıkr kı1- 3/3

‘ömr (A): ömür, yaşam

‘ö. yok 6/5

‘ö. -üm hāşılın ötker- 26/5

‘ömrī (F, ‘ömr A): bir ömür

‘ö. (bu‘d-ı ‘ö.) 26/1

öp-: öpmek

ö. -keli 25/5

örten-: yanmak

ö. -mes 28/6

öt-: geçmek

ö. -er 3/6, 25/3

ö. -ti 2/3

ötker-: geçirmek

ö. -dim 26/5

öy: ev

ö. 23/5

ö. -in (kōnglüm ö. hurrem ét-) 32/2

öz: kendi, insan,

ö. hālımda kalman 18/2

ö. -ni fedā kı1- 14/1

ö. -ge hūb körünme- 3/6

ö. -üñgñi giriftār eyleme! 8/3

ö. -üñgdin bargū dēk 27/6

ö. -ini āşinā kı1- 16/5

özge: başka, bir tek, değişik, başkaları

ö. ışkğa 8/3, 11/1

ö. el dēk 20/4

ö. hūblar 27/1

ö. maźmūn 22/2

ö. (ölmekdin ö. devā yok-turur) 29/5

ö. (mihringdin ö.) 31/2

ö. (yahşılıkdın ö.) 19/4

ö. -ni (andın ö.) 30/4

ö. -çe hālī kör- 18/2

ö. -ler bezmi 13/1

ö. -ler vaşfin kı1ma- 30/4

ö. -lerğa kı1ma- 17/3

ö. -lerdin bīgāneveşlik ihtiyār eyle- 24/5

ö. -lerdin hūb bol- 30/5

özlük: benlik

ö. -ümdin kēçme- 11/4

‘özr (A): özür, mazeret

‘ö. dēme- 22/3

P

pāy-māl (F): ayak altında kalmış, çığnenmiş

p. ol- 4/4

perī (F): peri gibi güzel, sevgili

p. 8/4, 23/1

p. -ning (ol p. hulkı dēk) 23/2

p. -ğa āşinā bol- 24/5

perī-zād (F): peri yaradılışlı, çok güzel, sevgili

p. -im 15/1

perīşān (F): perişan, karışık

p. bol- 9/2

p. -dur 20/3

pervā (F): ilgi, bağ

p. tapma- 6/6

pervāne (F): pervane, geceleri ışığın etrafında dönen küçük kelebek

p. -ğa 'ömr yok 6/5

pes (F): pes, yeter, kâfi

p. eyle- 8/6

peydā (F): meydanda, açıkta

p. 9/5

p. bol- 23/3

p. ét- 2/1

peydā vü pinhān (F): açık ve gizli olanlar

p. -im 9/5

peyveste (F): daima

p. 7/6, 21/3

pinhān (F): gizli

p. -im (peydā vü p.) 9/5

p̄ir-i 'ışk (F, 'ışk A): aşk piri

p. (éy p.!) 15/5

pür-fürüg u hurrem (F): ışıkla dolu/aydınlık ve şen

p. ét- 32/2

R

rab (A. rabb): Rab, Tanrı

r. (yā r.) 17/3

rāh (F): yol

r. (ḥāk-r.) 25/5

r. (ḥāk-i r.) 4/4

raḥm (A): merhamet, acıma

r. ét- 29/2

r. kı1- 12/5

r. -ı yok 11/7

raḥmet (A): rahmet, acıma, esirgeme, koruma

r. (deryā-yı r.) 1/7

raḥşān (F): parlak

r. -dın (mıhr-i r.) 6/7

rāst (F): doğru, iyi

r. ét- 16/3

rāz (F): sır

r. (hem-r.) 13/7

refīk (A): dost

r. ( y r.) 5/4

reft r (F): yürüyüş, salınarak yürüyüş

r. 30/3

r. ( add   r.) 3/6

r. -ıda ( add   r.) 18/2

reh-ber (F): rehber, yol gösterici

r. 28/2

rev  (F): yerine getirmek, reva görmek, uygun bulmak

r.  ıl- 2/6

r. k r- 21/1

r. körme- 4/6

rev n (F): hızla, rahatça, akan

r. 2/3

r. bol- 19/1

r ş (F): yaralı

r. (ciger r.) 7/5

r.  r- 31/3

rişte-i sevd  (F, sevd  A): sevd  ipliği (bağ)

r. bol- 1/5

ruḥsār (F): yanak

r. -1 yok 30/3

ruḥsār-ı gül-gün (F): gül renkli yanak

r. 22/1

rūṣen (F): parlak, aydınlık

r. zülālīng 10/3, 27/2

r. ét- 32/3

rūz-efzūn (F): ömür uzatan

r. è- 22/5

rūzgār (F): zaman, dünya

r. -ım karar- 28/4

S-Ş-S

şabā (A): sabah rüzgârı

ş. 24/3

ş. (èy ş.) 3/2, 4/3, 5/1, 5/2

şabr (A): sabır

ş. 13/4

ş.-ım kemliği 13/5

şād (A. ha.): sad harfi

ş. 1/3

şadef (A): sedef, inci kabuğu

ş. -in (ay ş. sındur-) 2/1

sağm-: sanmak, düşünmek

s. -ur mên 23/3, 28/6

s. -ıp 10/3, 10/5

şāhib-irşād (F, kelimeler A): irşad sahibi, aydınlatıcı

ş. -ım 15/5

şahrā (A): çöl

ş. -sıda (hecr ş) 22/4

sal-: salmak, sebep olmak, yöneltmek, uzatmak, bırakmak

s. -ur 1/2

s. -ay 10/5

s. -ıp 31/5

s. -ğaç 20/2

s. -ma 31/5

s. -mang 7/3

şanem (A): (put gibi) güzel

ş. 31/2

sānga bk. **sēn**

sarı: yön, taraf, yan, sonra

s. (ol s.) 5/4

s. (her s.) 14/4, 22/6

sarıg: sarı renk

s. eyle- 21/3

sarğar-: sararmak

s.-ıp (hazān dek s.) 31/4

sa'y (A): gayret etmek

s. kıl- 2/7

şayd (A): avlama

ş. eyle- 2/2

sāyil (A. sā'il): dilenci

s. ér- 11/1

seher (A): seher, tan yeri ağarmadan biraz önceki vakit

s. 24/3

sehī (F): düzgün, fidan gibi (boy)

s. kad 24/6

semend (F): kula at, çevik ve güzel at

s. -in (summ-ı s.) 25/5

semm-i firāk (F, kelimeler A): ayrılık zehri

s. 4/2

sén: sen

s. 2/7, 2/7, 5/3, 8/7, 9/6, 12/4, 12/5, 12/6, 12/7, 14/3, 16/3, 21/2, 21/4,
24/7, 27/6, 31/1

s.-dék 5/7

s. kibi ħūn-rīz 20/2

s. perīğa 24/5

s.-ing allingda 9/7

s. -ing allingğa 24/3

s. -ing taqriringe 22/2

s. -ing vaşfing 30/5

s. -ing yolungda 9/7, 29/2

s. -i 8/6, 29/1

sangā 3/5, 11/1, 11/1, 11/2, 11/3, 11/4, 11/5, 11/6, 11/7, 12/6, 14/1,
14/1, 14/2, 14/3, 14/4, 14/5, 14/6, 21/2, 31/3

s. -din āgeh érme- 5/7

s. -din cefā 24/1

s. -din cefā üzre cefā 21/1

s. -din könglüme yüz āzār 7/3

s. -din vefā körme- 4/6

sénsiz: sensiz

s.-in ölgüm durur 19/5

s. -in ger cennet bolsa 20/4

ser-be-ser (F): baştan başa

s. kıara kııl- 28/3

ser-firāz (F): baş kaldırma, diriltmek

s. ét- 32/1

ser-gerdān (F): başı dönmüş, âşık

s. 14/2

ser-geşte (F): başı, dönen, sersem, şaşkın, perişan

s. -ge (mèn-i s.) 28/2

ser-keşlik (F. ser-keş + lik): isyan, itaatsizlik

s. ét- 8/4

s. kıılma- 27/5

ser-sebz (F): taze

s. 21/3

ser-tā-ser (F): baştan başa

s. 28/1

ser-vakt (F, vakt A): yalnız görüşülecek yer

s. -ığa (bendeler s.) 32/6

ser-zeniş (F): serzeniş, şikayet

s. (halkdım yüz s.) 13/2

s. (hürşidğa s. ol-) 27/4

serv (F): servi, servi gibi boy

s. 3/6, 7/4

s. -ning ruhsarı yok 30/3

serv-i āzād (F): dik servi, sevgili

s. -ım 15/4

serv-i gül-‘izār (F, ‘izār A): gül yanaklı servi, sevgili

s. -ım 25/2

serv-i gül-rūy (F): gül yüzlü servi, sevgili

s. -ımda 30/3

serv-i hürāmān (F): salınan servi, salınarak yürüyen servi

s. dek yēt- 32/2

s. -ım 9/4

serv-i hōş (F): hoş, güzel servi

s. 18/2

serv-ḳad (F, ḳadd A): servi boylu; krş. **serv-ḳadd**

s. -ler cilvesi 3/6

serv-ḳadd (F, ḳadd A): servi boylu; krş. **serv-ḳad**

s. -lar cilve eyle- 9/4

serv-i ḳāmet (F, ḳāmet A): servi boy

s. -iṅg 21/3

sevād (A): siyahlık

s. -iṅg (köz s.) 27/3

sevād-ı zülf (F, sevād A): zülfün siyahlığı

s. -in müşg-bār eyle- 1/5

sevdā (A): sevda, aşk

s. eyleme- 1/6

s. -sıdın (ol perī s.) 8/4

sevdā-yı yek-bār (F, sevdā A): yeniden sevdaya tutulmak

s. eyleme- 8/4

sevdāyī (A): sevdalı

s. ḳıl- 1/6

seyl-i eşk (F, seyl A): gözyaşı seli

s. -imdin 22/6

seyr (A): gezme, gezinme, yürüme, yürüyüş, yolculuk

s. ét- 2/3

seyr-i bâğ (F, seyr A): gül bahçesi gezisi

s. 30/1

şifat (A): suret, şekil

ş. -lardın (leylî ş.) 19/7

sındur-: kırmak

s. -up 2/1

sidre (A. sidret-ül-müntehâ): arşın sağ yanında öyle bir ağaçtır ki ötesine hiçbir mahlûk geçemez. Hz. Muhammed, miraç ile Tanrı katına ererek bu lütfa ulaşmıştır. (sidret-ül-müntehâ'yı beşerî ilmin son haddi olarak îzah edenler vardır; ötesi Allah'ın zât âlemidir.)

s. bile 2/3

s. -ni seyr ét- 2/3

sîmîn-ber (F): gümüş göğüslü

sirişk (F): gözyaşı

s. -imdin 1/7

sitem-ger (F): zâlim

s. (èy s.) 24/4

sor-: sormak, merak etmek, (biri için) endişelenmek

s. -mas 29/5

s. -mangız 16/6

söz: söz

s. 4/5, 2/2

s. -i hūb kı1- 30/5

s. -i (şāhī s.) 30/5

s. -ini (hicrān s. şerh kı1ma-) 3/3

s. -ini (ölüm s. zıkr kı1-) 3/3

su: su

s. -da 26/2

s. -y1 (hasret s.) 10/3

s. -yını (hızr s. ne'tey) 27/2

şubh (A): sabah

ş. -1 (vaşl ş.) 10/5

şubh-ı ıyş (F, kelimeler A): yaşama sabahı

ş. -im tīre-veş ol- 23/1

şubh-ı ruhsār (F, şubh A): yanağın sabahı, yanağın tazeliği

s. -ıngdın hūrşidğa ser-zeniş ol- 27/4

sūd (F): fayda

s. kısmet olma- 19/3

sūd-mend (F): faydalı

s. ér- 19/3

sulṭān (A): sultan, hükümdar, sevgili

s. dèk yèt- 32/6

s. -dın cüdā tüş- 6/6

s. -ım 9/7

sulṭān-ı hüsn (F, kelimeler A): güzeller sultanı

s. 3/4

summ-ı semend (F, summ <F süm): atın toynağı

s. -in öp- 25/5

şun^c (A): kudret, Allah'ın yaratma kudreti

ş. kilkidin inşā kı1- 1/1

ş. -ıdın inşā kı1- 1/3

şūret (A): suret, şekil, görünüş

ş. -lerde (bu ş. zuhūr eyle-) 1/2

şūret-i zībā (F, şūret A): güzel suret, güzel nakış

ş. 1/1

şūret-ger (F, şūret A): nakkaş

ş. -dür 1/1

sūhan-dān (F): söz bilen, güzel söz söyleyen

s. -ım (şūh-ı s.) 9/3

sūnbül-i derhem (F): karışık saç

s. ara 23/3

sūvār (F): ata binmiş, binici, “binen, binici” mânâlarına gelerek birleşik kelimeler meydana getirir.

s. -ım (çābük-s.) 25/5

s. -ı (hūblarñıg ş.-sēn) 14/3

Ş

şād (F): sevinçli, mutlu

ş. ér- 10/7

ş. eyle- 31/5

şādlık (F. şād + lık): mutluluk

ş. 23/6

şāh-ı levlāk (F, levlāk A): Hz. Muhammed, bir kudsî hadisten alınmış olup, Hz. Muhammed'e hitâptir.

ş. 2/1

şāhī (k.a.): Şâhî

ş. 1/8, 2/7, 3/8, 4/7, 6/7, 10/7, 12/7, 13/7, 17/5, 20/7, 23/7, 24/7, 25/7,
26/6, 28/7, 29/5

ş. dök 22/7

ş. kulluğı 9/7

ş. sözi 30/5

ş. -ni āzād kı! 32/6

ş. -ğa zılm kı!- 12/7

ş. -dın du‘ā yetkür- 21/5

şâhî-i āzürde-dil (F): gönlü kırılmış Şâhî

ş. 18/5

şâhî-i bî-hānümān (F): yersiz yurtsuz olan Şâhî

ş. 7/7

şâhî-i maḥzūn (F, maḥzūn A): mahzun Şâhî

ş. könglini 31/5

şâhiyā (F): ey Şâhî!

ş. 5/7, 8/7, 11/7, 14/6, 15/7, 16/7, 19/7, 27/6

şām (F): akşam

ş. -ı (hecr ş.) 10/5

şām-ı ğam (F, ğam A): gam akşamı

ş. yanglığ 16/4

ş. ara 23/1

şān (A): şan

ş. -ıda (nebāt ş.) 2/5

şāyed (F): şayet, eğer

ş. 12/6

şebhā-yı tār (F): karanlık geceler

ş. -ım (mūnis-i ş.) 25/3

şebistān (F): yatak odası, gece ibadetine mahsus oda, harem dairesi

ş. -dın (şem^c-i ş.) 6/5

şehr (F): şehir

ş. -i (‘adem ş. nigāristānıdın) 1/1

şeh-süvār (F): şehsüvar, ata iyi binen

ş. -ı (hūblarınġ ş.-sēn) 14/3

şem^c-i şebistān (F, şem^c A): gece mumu

ş. -dın cüdā 6/5

şemmeī (A): zerre kadar, azıcık

ş. 11/2

şerḥ (A): şerh, açıklama

ş. ét- 4/3, 4/5

ş. eyle- 16/6

ş. kıl- 5/2

ş. kılma- 3/3

şerh-i vefâ (F, kelimeler A): vefa açıklaması

ş. ét! 5/1

şevk (A): coşku, şiddetli arzu

ş. -dın 10/6

ş. -ı (kâmeting ş.) 10/2

ş. -ıdın (küfr-i zülfüng ş.) 9/1

ş. -ıdın (kaşing ş.) 10/4

şikâyet (A): şikâyet, yakınma

ş. 18/4

ş. kıl- 18/4

şirin (k.a.): Şirin, Ferhad ile Şirin hikâyesinin kadın kahramanı

ş. birle leyli 1/4

şive-i divânelik (F. şive-i divâne + lık): divanelik hâli

ş. ét- 20/3

şüh-i simin-ber (F): gümüş göğüslü güzel (kadın)

ş. 28/1

ş. (èy ş.) 27/1

şūh-ı sūhan-dān (F): tatlı söz söyleyen güzel (kadın)

ş. -im (èy ş.) 9/3

şūm (F): şom, uğursuz, kötü

ş. t̄ālī^cdin başımğa belā-yı hecr yêtiş- 12/2

şūkr (A): şükür

ş. étme- 17/5

şūkrāne (A): şükran alâmeti

ş. -sigā cān fedā kı1- 5/5

şūkūn (F): işaret, alâmet

ş. kı1- 28/5

T-Ṭ

tā (F): kadar, -den beri

t. 11/4, 24/5

t. sèning allıngğa 24/3

tābān (F): ışıklı, parlak

t. (hurşid-i t.) 32/3

ṭabīb (A): tabip, hekim

ṭ. (ol mesihā-dem ṭ.) 13/6

tāc-ver (F, tāc A): önder, hükümdar

t. -idür (enbiyā t. ki) 2/4

ṭāḳāt-i hicrān (F, kelimeler A): ayrılığa dayanma gücü

ṭ. yok-turur 6/4

taḳrīr (A): anlatış

t. -inḡe 22/2

ṭāli^c (A): talih

ṭ. meded eyle- 15/3

ṭ. -din (ṣūm ṭ.) 12/2

ṭ. -im 15/3

ṭ. -imdin 26/1

ṭāli^c-i ṣūm (F, ṭāli^c A): kötü talih

ṭ. 12/2

ṭama^c (A): çok isteme

ṭ. kılma! 20/5

ṭang: şaşma, ayıplanma

t. (nē t.) 7/6

t. ēme- 13/2, 27/4

t. ērme- 18/5

tap-: bulmak, ulaşmak

t. -tılar 2/3

t. -kaç (mertebe t.) 28/4

t. -mam 26/3

t. -mağay (hiç pervā t.) 6/6

t. -mağung 31/2

t. -mağ (vaşlını t.) 5/5

tār (F): karanlık, tel, saç teli

t. eyleme! 8/5

t. -ı (her t.) 1/5

taraf (A): taraf, yan

t. (her t.) 9/4

tart-: çekmek

t. -ıp (tiğ t.) 14/1

taş: taş

t. -ın (bī-dād t. baş üze ur-) 28/3

tayan-: dayanmak, yaslanmak

t. -ıp (dīvāriğa t.) 18/3

tayy (A): silme, yok etme

t. kı1- 12/4

tazallüm (A): sızlanma

t. étme- 12/7

tāze (F): taze

t. (bir t. dāğ) 10/6

t. (ölükke t. cān bér-) 32/1

tégür-: geçirmek, getirmek

t. -düng 14/6

t. -se (başingğa nè t.) 27/5

télbere-: delirmek

t. -p itme- 22/4

telhī-i hicrān (F, hicrān A): ayrılığın acılığı

t. -ı lezzetī bér- 26/3

temāşā (A): bakıp seyretme

t. kı1! 31/3

ten (F): beden, ten

t. 9/5

t. köy- 28/5

ten-i ādem (F, ādem A): insan

t. (cins-i t.) 23/7

ten-i ḥākī (F): topraktan olan beden

t. (éy t.) 8/5

tēngri: Tanrı

t. 21/1

tēngrilik: Tanrı için

t. için 5/2

terahḥum (A): merhamet etme, acıma

t. ét- 12/6

t. kıılma- 12/6

terk (A): terk, bırakma, vazgeçme

t. étme- 20/7,

t. eyle- 20/7

t. -in kııl- 8/1

terk-i ‘aql (F, kelimeler A): akılı terk etmek

t. u hūş u cān eyle- 29/1

terk-i bu güftār (F, terk A): bu sözü söylemekten vazgeçmek

t. eyleme! 8/6

terk-i ḥānümān (F, terk A): evi barkı terk etmek

t. 29/1

t. eyle- 29/1

tesbīh (A): “süphânallah” kelimesini söyleyerek Allah’a ta’zîm etme

t. bile 2/3

teşne-leb (F): susamış

t. könglümge 10/3

t. ol- 27/2

tevsen (F): at

t. -ingğa cilve bèrmek yaraşur 14/3

tın-: dinmek

t. -may revân bol- 19/1

tırnağ: tırnak

t. -ım zaħmı 10/4

tīg (F): kılıç

t. ilen қatl eyle- 11/6

t. tartıp kèl! 14/1

t. -ıdın (ğam t. könglüm yar-) 31/1

tik-: dikmek

t. -ti (bāreğh-i ev ednā t.) 2/4

tiken: diken

t. d k l l  - 1/9

t l: dil

t. ( y t.) 8/6

t. g y  bol- 2/7

t. -im g y  bolup-dur 1/9

tile-: dilemek, istemek

t. -di ( a dın t.) 2/6

tim: damla

t. tim e kim  an dın 9/2, 9/2

t re (F): kara

t. -d r 23/2

t re-ve  (F): kapkara

t. olma- 23/1

tirig: diri

t. bol- 3/8

t.  alma- 6/5

tofra : toprak

t. ( ara t.  ze) 28/7

tök-: dökmek

t. -megil 3/7

tölük: çırpınma

t. kı1- 7/5

ṭūbā (A): cennette Sidre'de bulunan ve dalları bütün cenneti gölgeleyen ilâhî ağaç

ṭ. (ḳaddımı ṭ. dè-) 7/4

ṭuğra: tuğra

ṭ. ol- 1/8

tuḥfe (A): hediye

t. (sanga ḳābil ṭ. yok) 11/1

ṭurfe (A): insanı şaşkırtan, hayret verici, şaşılacak şey

ṭ. ḥālīng 10/6

ṭ. ḥālīng barıda 27/3

-tur/-tür: -dır/-dir (bildirme)

-t. 5/6, 13/2, 18/1

tur-: durmak; krş. **dur-**

t. -ur (yok t.) 6/4, 29/5

tut-: tutmak

t. -ar (köz t. èr-) 15/2

t. -tum (köz t.) 16/1

t. -tum (nihān t.) 29/4

t.! (nihān t.) 3/2, 3/2

t.! (ma^ʿzūr t.) 20/3

t.! (muğtenem t.) 23/7

tünd-ḥū (F): kötü huylu, sert mizaçlı (kimse)

t. (éy t.) 29/2

t. -lar (vefāsız t.) 12/5

tünd-ḥūy-ı bī-vefā (F, vefā A): vefasız kötü huylu

t. (éy t.) 21/1

tüş-: düşmek, kapanmak, pay olmak, kalmak, karışmak, girmek, almak,
kaplanmak, rast gelmek, olmak

t. -er mēn (ayağingğa t.) 31/1

t. -tüm 6/3

t. -ti 19/2, 23/4

t. -tiler 23/6

t. -miş 11/7

t. -se 5/1, 6/6

t. -se (ḳabūl t.) 9/7

t. -ti érse 7/2, 23/5

t. -ti è- 7/4

U

u (F): ve, bk. **ü, vü**

u. 1/3, 1/3, 2/7, 4/4, 5/4, 21/2, 29/1, 29/1, 30/3, 32/2

ulus: halk

u. 1/2

ur-: vurmak

u. -dum (baş üze u.) 28/3

u. -ur bolsa 1/7

uşbu: işte bu

u. -nı ayt- 1/2

utru: karşı, ön

u. 25/2

u. -da kélme- 26/1

u. -sıda (közlerim u.) 10/6

uyku: uyku

u. -da 26/1, 26/3

Ü

ü (F): ve, ile, bk. **u, vü**

ü. 2/3, 3/5, 3/6, 4/2, 4/7, 6/2, 7/3, 7/5, 7/6, 8/6, 9/3, 9/5, 14/2,14/2,
14/3, 14/6, 15/7, 15/7, 16/1, 16/1, 16/6, 16/7, 16/7, 17/3, 18/2, 19/2, 19/3, 24/1

üçün: için

ü. 2/4, 2/6, 28/1

ü. (né ü.) 31/4

ü. (têngrilik ü.) 5/2

ümmet (A): ümmet

ü.-ler (‘āṣī ü. üçün) 2/6

ümmīd-i viṣāl (F, viṣāl A): kavuşma ümidi

ü. 4/2

üze: olarak, üzerinde, üstüne

ü. (baş ü. ur-) 28/3

ü. (dībāce-i hüsñ ü.) 1/3

ü. (eşğ ü.) 9/5

ü. (gülşen-i ‘ömrüm ü.) 25/4

ü. (kara tofrağ ü. ol-) 28/7

ü. (müşkil ü. müşkil) 11/7

ü. (yüz hār-ı müjgānım ü.) 25/2

üzre: üstüne

ü. (cefā ü. cefā) 21/1

ü. (vefā ü. vefā) 21/1

V

vā-ḥasretā (A): eyvah, yazık

v. 19/2

vaşf (A): vasıf

v. -iṅg 30/5

v. -in kıılma- 30/4

vāşıl (A): kavuşan, ulaşan

v. bol- 11/4

vaşl (A): kavuşma

v. ile bol- 17/2

v. ile devāsı kıılma- 13/6

v. şubḥı 10/5

v. -iṅg 11/4

v. -iṅga yēt- 4/7

v. -iṅgdın yētişmeklik 4/1

v. -mı tap- 5/5

v. -mı (özge hūblar v. nē'yley) 27/1

v. -ıda (ol ay v. şükr étme-) 17/5

v. -ıdın ayru 6/4

vā-veylā (A): vâveylâ, eyvah

v. dē- 1/4

vā-veylī (A): vâveylî, eyvah

v. dē- 1/4

vefā (A): vefa, baġlılık

v. kı1- 24/4

v. körgüzme- 3/5

v. körme- 4/6

v. köz tut- 15/2, 16/1

v. üzre vefā 21/1

v. (mihr ü v.) 24/1

v. (vefā üzre v.) 21/1

v. -sı (mihr ü v. kem bolma-)16/7

v. -sıdın nişān-dur 1/3

vefāsız (A. vefā + sız): vefasız

v. tünd-hūlar 12/5

v. yārıma 13/3

v. (ol v.) 16/7

veh (A): vah, yazık

v. 7/2, 11/2, 13/1, 31/5

v. ki 4/4, 19/3, 25/6, 26/5, 30/1

v. kim 30/3

velī (F): fakat

v. 4/3, 5/6, 22/2

velīkin (F): fakat

v. 3/2

vezān (F): esici, esen

v. bol- 25/4

vīrānlık (F. vīrān + lık): virane

v. -ğa yüz kı1- 15/1

vişāl (A): kavuşma

v. ol- 4/1

v. sūd-mend ér- 19/3

v. -iŋg 10/1

v. -iṅg barıda 27/1

v. -iṅmi ḥayāl kııl- 26/6

v. -ı (ol ay v.) 15/6

v. -ıḡa yêt- 27/6

vü (F): ve bk. ü, u

v. 5/7, 7/5, 9/5, 13/2, 13/7, 22/7, 23/4, 30/1

Y

yā (F): ya, yahut, ey!, hey!

y. 6/4

y. rab 17/3

yād (F): anma

y. étme- 7/6

y. eyle- 5/3, 5/3

y. kııl- 15/3

y. -ım yok 15/3

y. -iṅg ḥātır-ı efgār ara 7/6

y. -ıdın (ol zülf y. perişān-dur) 20/3

y. éter bol- 26/4

yaḥşılık: iyilik

y.-dın özge 19/4

yalbar-: yalvarmak

y. -ip 31/1

yaman: kötü, fena

y. bol- 19/4

yamğur: yağmur

y. küni 1/7

yana: yine

y. 4/3, 5/2, 8/3, 15/1, 15/1, 15/2, 15/3, 15/4, 15/5, 15/6, 15/7, 19/1,
19/1, 19/2, 19/3, 19/4, 19/5, 19/6, 19/7, 25/7, 31/5

yanğı: yeni

y. başdın şerh kı! 5/2

yanğılıg: gibi

y. (né y.) 19/4

y. (şām-ı gam y.) 16/4

yap-: örtmek, kaplamak

y. -ğan 23/3

yār (F): sevgili

y. 5/3, 13/2

y. āgeh ırme- 5/7

y. allıda 3/1, 3/1, 4/3, 4/5, 5/1, 5/1, 5/2, 5/3, 5/4, 5/5, 5/6, 5/7

y. ʿazm eyle- 21/4

y. mātēmī bol- 23/4

y. mēndin yād kııl- 15/3

y. mest ü mey-perest bol- 15/7

y. -nı aǵyār ara kör- 7/1

y. -nı kör- 5/6

y. -nı mēndin cüdā eyle- 6/2

y. -nı muǵtenem tut- 23/7

y. -ım 25/6

y. -ıma (vefāsız y.) 13/3

yārsız (F. yār + sız): sevgilisiz

y. 3/3

yar-: yarmak

y. -ıp 31/1, 31/3

y. -maǵıl 32/5

yārā (F): güç, kuvvet, takat

y. 3/1

yaraş-: yaraşmak, uygun gelmek

y. -ur 14/3

yarat-: yaratmak, sebep olmak

y. -keç 16/4

yaruġluk: aydınlık

y. alma- 23/2

yaz-: yazmak

y. -ar mèn 12/4

y. -man 12/4

yek (F): bir

y. (her y. āh) 19/5

yek-bār (F): bir kere, bir defa, bir defada

y. (sevdā-yı y. eyleme-) 8/4

yeksān (F): bir, aynı

y. -dur (hicrān içre y.) 17/2

yel: yel

y. -ge bër- 24/3

yè-: yemek

y. -r 13/7

y. -me 23/7

yēt-: yetmek, ulaşmak, erişmek, kavuşmak, varmak, gelmek, yetişmek

y. -er 22/7

y. -tim (cānga y. “canından bezmek”) 6/2

y. -key 4/7

y. -kil 27/6

y. -seng̃ 3/2, 5/2

y. -se 17/5

y. -ip 32/1, 32/1, 32/2, 32/3, 32/4, 32/5, 32/6

y. -ey 14/1

y. -keç 6/3

y. -gü 15/6

yētiş-: yetişmek, gelmek, ulaşmak

y. -key 12/2

y. -ti 12/2

y. -me 29/2

y. -meklik 4/1

yētkür-: ulaştırmak, iletmek

y. -ür 13/4

y. -gey 24/3

y. -gil 21/5

yıǵlan-: aǵlatmak

y. -ıp 32/5

yımrul-: yıkılmak

y. -ǵusı 23/5

yırak: uzak

y. 19/7

y. tüş- 6/3, 19/2

y. -dın zāhir ol- 28/6

yırav: söyleyen, söyleyici

y. 11/7

yok: yok

y. 4/5, 6/5, 11/1, 11/7, 12/7, 13/4, 13/5, 15/3, 30/3

y. (‘aceb y. “şaşılmaz”) 1/7, 5/7,

y. (bāk y. “endişe edilmez”) 12/6

y. -tur 5/6, 18/1

y. -turur 6/4, 29/5

y. -sa 14/5, 17/2, 20/6

yol: yol, uğur, sebep

y. -da 28/2

y. -dın 25/5

y. - $\widehat{\text{ung}}$ da 9/7, 29/2

y. -ıda 4/4

y. -ıdın 19/6

y. -ıdın (köz y. “göz pınarından”) 19/1

yolı: defa, kez

y. (bir y.) 8/4, 22/3

yut-: yutmak

y. -mas ér- 22/1

yüz: yüz (100)

y. 1/1, 1/6, 2/3, 3/6, 4/2, 7/1, 7/3, 9/7, 11/3, 13/2, 25/2, 29/3, 32/2

yüz: yüz, çehre, sebep

y. aç- 32/2

y. bile 32/2

y. kıl- 15/1

y. -üme 8/2

y. - $\widehat{\text{üng}}$ ak ol- 21/3

y. - $\widehat{\text{üng}}$ ni közde naqş eyle- 10/1

y. -üñgñi sağın- 10/5

y. -üñgñi (göl y. körmey-) 24/6

y. -üñge (göl göl açılđan y.) 9/2

y. -üñgdin (göl y. ayru ılal-) 24/2

y. -i levh-i zamirimde 26/4

y. -in körmey- 20/6

y. -idin 28/3

y. -idin mahrum bol- 12/1

y. -idin (ıřkıñg y.) 11/3

yüz ü ağız (F, kelimeler T): açık ve gizli olan varlık

y. -inga (yüz ü ağızına) 9/5

Z-Z-Ž-Z

zāhid (A): zahit, aşırı dindar

z. 16/2

zāhir (A): görünür, görünen, açık, meydanda

z. bol- 18/5

z. durur 18/3

z. et- 20/3

z. ılıl- 8/7

z. ol- 6/7, 28/6

z. -de iltifâtı kem bol- 17/4

zahm (F): yara

z. -i (tırnağım z.) 10/4

zamân (A): zaman

z. (her z.) 26/6

zamâne (F): zamane, devir, şimdiki zaman

z. ehli 12/3

zâr (F): perişan, inleyen, ağlayan, zavallı

z. 7/3, 25/7, 7/3

z. -nı (mèn z. cāndın cüdā eyle-) 6/2

z. -ğa(mèn z. cevr eyle-) 24/4

zâr ü ser-gerdân (F): ağlayan inleyen ve âşık (kimseler)

z. 14/2

zârî (F): inleme

z. bol- 11/7

zârar (A): zarar

z. kıl- 13/7

zerre (A): zerre

z. zāhir olma- 6/7

z. (bir z. kem bolma-) 16/7

zībā (F): süslü, yakışıklı, güzel

z. (şūret-i z.) 1/1

zıkr (A): anma, bahsetme

z. kılsa bolma- 3/3

zıkr ü fikr (F, kelimeler A): zikir ve fikir

z. -i (mey z. birle) 15/7

zinhār (F): asla

z. 8/1, 30/4

ziyān (F): ziyan, zarar

z. 19/3

z. ér- 19/3

zuhūr (A): görünme, meydana çıkma

z. eyle- 1/2

zulm (A): zulüm, eziyet

z. 12/7

z. èt- 17/3

z. kııl- 12/7

z. -idın (cevr ü z. ökte kı1-) 16/6

z̤ulmet (A): karanlık

z. içinde 32/4

z̤ülāl (A): sevgilinin dudağı

z. -ing̃ (rūşen z.) 10/3

z. -ing̃ (rūşen z. barıda) 27/2

z̤ülf (F): z̤ülüf, saç

z. (ol z. yādıdın perişān-dur) 20/3

z. -ini körgeç 28/4

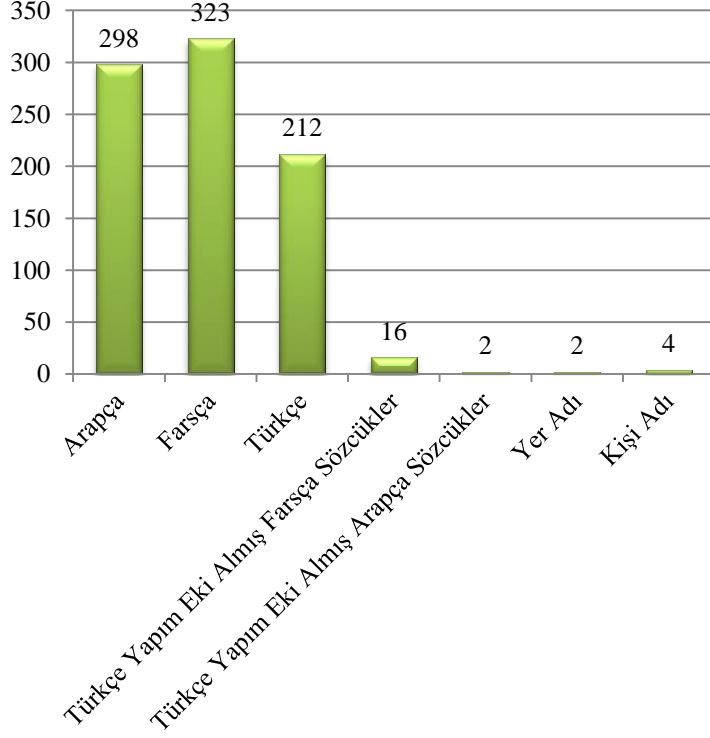
SONUÇ

Çalışmamıza konu olan Çağatayca divanında Şâhî mahlasını kullanan Mes'ud Mîrzâ, XV. yüzyılda yaşamış, kısa bir müddet hükümdarlık yapmış fakat ömrü kardeşleriyle iktidar mücadelesi içinde geçmiş bir Timur Devleti şehzadesidir. Semerkant (1451-1469) ve Herat (1459-1469) hükümdarı Ebu Said'in torunu ve 1495-1499 yıllarında Semerkant'ta hüküm süren Sultan Baysungur Mîrzâ'nın da ağabeyidir. Zahirüddin Babür ile de kardeş çocuklarıdır. Hayatı hakkında pek az bilgiye sahip olduğumuz Şâhî'nin Çağatayca divanı da 1966'da Janos Eckmann tarafından bulunana kadar bilinmemekteydi.

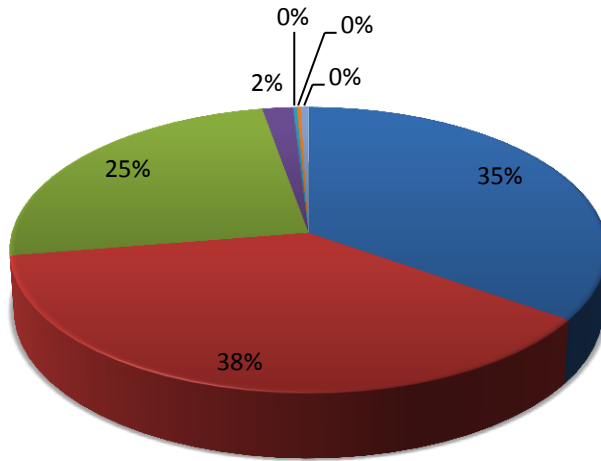
Bu çalışmada, Şâhî'nin Çağatayca divanının Londra'da India Office Kitaplığında Turki MS 23 numarayla kayıtlı olan A nüshasının 1b-10b bölümündeki şiirler ele alınmıştır. Metnin bu bölümünde 857 farklı kelime bulunmaktadır. Bu kelimelerin 298'i Arapça, 323'ü Farsça, 212'si Türkçedir. Ayrıca 2 yer adı ve 4 kişi adının yanı sıra Türkçe yapım eki almış 16 adet Farsça, 2 adet de Arapça sözcük bulunmaktadır. 1 adet de Âl-i İmrân suresine gönderme yapılan Arapça ifade vardır. Sözcüklerin sayısı ve yüzdeleri grafiklerle gösterilmiştir.

Bu çalışmayla; pek fazla bilinmeyen Şâhî divanının 1b-10b arasındaki bölümü; dil incelemesi, transkripsiyonu ve Türkiye Türkçesine çevirisi yapıp, sözlüklü dizini hazırlanarak Türkoloji sahasına kazandırılmıştır.

Metindeki Sözcüklerin Dağılımı

Metindeki Sözcüklerin Dağılımı

Arapça

Farsça

Türkçe

Türkçe Yapım Eki Almış Farsça Sözcükler

Türkçe Yapım Eki Almış Arapça Sözcükler

Yer Adı

Kişi Adı

KAYNAKÇA

- Arat, Reşid Rahmeti: **Kutadgu Bilig III İndeks**, Yay. Haz.: Kemal Eraslan, Osman F. Sertkaya, Nuri Yüce, İstanbul, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1979.
- Gazi Zahirüddin Muhammed Babur: **Vekayi Babur'un Hâtırâtı**, Doğu Türkçesinden Çeviren: Prof. Reşit Rahmeti Arat, Önsözü ve tarihi özeti yazan: Y. Hikmet Bayur, 2. Baskı, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1987, I-II.
- Caferoğlu, A.: **Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü**, İstanbul, Türk Dil Kurumu Yayınları, 1968.
- Caferoğlu, A.: **Türk Dili Tarihi I-II**, 4. Baskı, İstanbul, Enderun Yayınları, 2000.
- Clauson, Sir Gerard: **An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish**, Oxford, Oxford University Press, 1972.
- Devellioğlu, Ferit: **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat**, 3. Baskı, Ankara, Doğu Ltd. Şti. Matbaası, 1978.
- Eckmann, Janos: “Bilinmeyen Bir Çağatay Şairi Şahî ve Divanı”, **Harezmi, Kıpçak ve Çağatay Türkçesi Üzerine Araştırmalar**, Yay. Haz.: Osman Fikri Sertkaya, 3. Baskı, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2011.
- Eckmann, Janos: **Çağatayca El Kitabı**, Haz.: Günay Karaağaç, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1988.
- Eraslan, Kemal: “Çağatay Şiiri”, **Türk Dili**, sy. 415-417, Ankara, 1986, s. 564-717.
- Alî Şîr Nevâyî: **Mîzânu'l-Evzân (Vezinlerin Terazisi)**, Haz.: Prof. Dr. Kemal Eraslan, Türk Dil Kurumu Yayınları, 1993.
- Alî Şîr Nevâyî: **Mecâlisü'n-Nefâyis, C. II (Çeviri ve Notlar)**, Haz.:

- Prof. Dr. Kemal Eraslan, Farsça Çev.: Prof. Dr. Naci Tokmak, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2001.
- Eraslan, Kemal: **Eski Uygur Türkçesi Grameri**, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, Eylül 2012.
- Eraslan, Kemal: **Mevlâna Sekkâkî Divanı**, Türk Dil Kurumu Yayınları, 1999.
- Ercilasun, Ahmet Bican: **Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi**, 7. Baskı, Ankara, Akçağ Yayınları, 2009.
- Ergin, Muharrem: **Türk Dil Bilgisi**, İstanbul, Bayrak Basım/Yayım/Tanıtım, 2008.
- Gabain, A. Von: **Eski Türkçenin Grameri**, Çev.: Mehmet Akalın, 5. Baskı, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2007.
- Hofman, H. F.: **Turkish Literature A Bio-Bibliographical Survey Section III-Part 1 Volume 4-6**, vol. 4: K-N, Utrecht, Published By The Library of the University of Utrecht Under the Auspices of the Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland, 1969.
- İpekten, Haluk: **Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz**, 12. Baskı, İstanbul, Dergâh Yayınları, Eylül 2010.
- İsen, Mustafa, Bilkan, Ali Fuat, Durmuş, Tuba
İşinsu:
Kılıç, Filiz: **Sultanların Şiirleri Şiirlerin Sultanları**, Kapı Yayınları, İstanbul, 2012.
- “Şâhî (Mesud Mirza) ve Çağatayca Divanının Bilinmeyen Bir Nüshası”, **Edebiyat ve Dil Yazıları Mustafa İsen’e Armağan**, Ed.: Ayşenur Külahlıoğlu İslam, Süer Eker, Ankara, Grafiker Yayınları, 2007.
- Köprülü, M. Fuad: “Çağatay Edebiyatı”, **İslâm Ansiklopedisi** c. 3, İstanbul, Millî Eğitim Basımevi, 1977, s. 270.
- Kur’ân-ı Kerîm Açıklamalı Meâli** (Haz.: Prof. Dr. Hayrettin Karaman, Prof. Dr. Ali Özek, Prof. Dr. İbrahim Kâfi Dönmez, Prof. Dr. Mustafa

Çağrı, Prof. Dr. Sadrettin Gümüş, Doç. Dr. Ali Turgut),
9. baskı, Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2007.

Kur'an-ı Kerim Meâli (Haz.: Doç. Dr. Halil Altuntaş, Dr. Muzaffer Şahin), 3.
baskı, Ankara, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2007.

Mahmûd b. Kâdî-i
Manyâs: **Gülistan Tercümesi Giriş-İnceleme-Metin-Sözlük**,
Haz. Doç. Dr. Mustafa Özkan, Ankara, Türk Dil Kurumu
Yayınları, 1992.

Niyâzî: **Nevâyî'nin Sözleri ve Çağatayca Tanıklar El-
Lugatu'n-Nevâ'iyye Ve'l-İstişhâdâtü'l-Cagatâ'iyye
Giriş-metin-dizinler-tıpkıbasım**, Haz. Mustafa S.
Kaçalın, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2011.

Pala, İskender: **Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü**, 9. Baskı, İstanbul,
L&M Yayınları, Ekim 2002.

Redhouse, Sir James W.: **A Turkish And English Lexicon Shewing In English
The Significations of the Turkish Terms**,
Constantinople, Printed For The American Mission By
A. H. Boyajian, 1890.

Steingass, F.: **A Comprehensive Persian-English Dictionary
Including the Arabic Words and Phrases to Be Met
With In Persian Literature Being Johnson and
Richardson's Persian, Arabic, And English
Dictionary Revised, Enlarged, and Entirely
Reconstructed**, Lebanon, Typopress Beirut, 1998.

Steingass, F.: **The Students Arabic-English Dictionary Companion
Volume to the Author's English-Arabic Dictionary**,
London, W. H. Allen and Co. 13 Waterloo Place.

Şemseddin Sami: **Kâmûs-ı Türkî**, İstanbul, Çağrı Yayınları, 1978.

Türk Dil Kurumu: **Büyük Türkçe Sözlük (Çevrimiçi)**
<http://tdkterim.gov.tr/bts/>

EK: METNİN TIPKIBASIMI

INDIA OFFICE LIBRARY AND RECORDS					
1	2	3	4	5	6
				1	2
Reference					
JOL					
Tulki MS 123					
4					
Copyright photograph - not to be reproduced photographically without permission of the India Office Library and Records					

بفتح

ربیع بن عبد الرحمن الرحیم و تم بنیہ

فی صورت کرد اول کیم صنغ کلکیدین فلور
 عدم شہری کارستانین بوضورت زیبا
 اولوس او شہونی ایشخس خوبصورت آدمی
 طہور ایلاب بصورت لار حسنی دین سالور غا
 نشان ہو رصادونون عین مبارکوردقا
 بارین دیباہ حسن ابوہ قیلین صنغ دین انشا
 اینک حسنی غم کوز بولد شہین پر لایلی کیم
 برادر برسونجہ داویل پراہ دیر مونیچا ویلا
 قاکور لار ساوز لغین انفاق مشکب ایلا
 کہ ہر تاری بولور آشفہ لار عمہ رشہ سودا
 قیلور آشفہ لازنی ہم پراونی انجہ سودا
 کہ سودا ایلا ماس دہار ایلا بوزجرت ایلاوا
 سر شکیم دین انجا دریاہی حمت موج دریا
 عجب یوق کیم بولور آشوب لوق میغور کوی دریا
 کلامی کیم ایروہر نظام اول نامہ دریا
 کہ تبسم اللہ الرحمن الرحیم اولیش انکا
 ٹیکان دیک لال ایرنگ کلزار حمدی ذین
 تسلیم کما بولور دور دولت شہی بودور کویا

شاہ

1.	سیندروب آبی صد فین ایلامی نخست نما	شاه لولاک که معجز دین ابی پیدا
2.	نی عجب قلیسا جو جوک لوککا حسین لاری غوغا	ایلامی خیل ملایک فی چوچوک سوز پیکه
3.	تای لار سد ره پله توکلار یوز بک و نا	سیر ایتیب سدره فی تسبیح پلا اوی و نا
4.	تیکتی اول حضرت او چون بار که او ادا فی	ایلیا باجوری دور که ازل فراشی
5.	شانید انبسته الله نانا حسنا	میوه لاری باغ حدیثی داد و اذواق که نانا
6.	لطف ایتیب حق هم انیک حاجتی قیلدنا	عاصی است لار او چون هر نی که حقین

هر چه اول عرب کین عجمی شاهی

تسعی قیل کیم تیل انیک نغی غه بولغای کویا

1.	فی منیک حالیم فی عرض المار کیشیم یار آید	فی منکا یارا که حالیم فی دیسام یار آید
2.	توت نمان المیدین ولیکن ایلار اظهار آید	ای صبا کو کیم ایتیا که خلقت یمنی توت آید
3.	قیسا بولماس ذکر اولوم سوزینی چار آید	یاز سیر اهرمان سوزینی شرح قیلماک منکیم
4.	کرچه قیلیم بنده لمن بسیار بسیار آید	انک انک مهربان الهی مسدین اول سلطان

حاش الیعد او وفا کور کوز اغیار
 قیما سا جور و جها هم سکا اغیار
 یوز هزان هر او تار اما کور و نماز کاتو
 سر و قدر جلوه سی اول قدر و ز قار الی
 تو کمال ای کوز دادم اشک من حیرید
 انچه قومی کیم ایلا کای کور کاذا ایبار الی

شاهی اول نامهربانین ایزد بولغونچه تیریک

کاشکی اولسام منی دلخسته زار آید

کیم که وصلینکدن تیشماک لیک وصال اولغای
 کیمیر بولماسا پل کیم فی حال اولغای
 مین مین و کونکوم ارا یوز در دایله پیم
 ای خوش اول خاشق که امید وصال اولغای
 ای صبا یار الید حالیمنی شرح انگیل و
 انداق ایتمه کیم بایا مسینین طال اولغای
 وه که پیر بشیم بار و اول هم بولید خاکرا
 کیم حرام ایکناندا پیر کون بایمال اولغای
 کونکول بایار آید پیر سوز و پاک کایوق مجال
 بارچه در دین شرح ایتار دانی مجال اولغای
 منفعل بولغای کونکول کور ما سیندین وفا
 ایل ار کور مار و کیم انفعال اولغای
 دولت وصلنک کیم دشا هی کسی دیوانه کیم
 وصلینک تیکای پیر و کیم اعتدال اولغای

تا که

میدین بیت شرح وفا اول موفانار الید	گزاروشا کذارنیک ای صبا یار الید
یا کنی باشدین شرح قیل عتیا نیک یا نیا الید	ای صبا تیکری یک چون عرض حال التیم
باری سین یاد الید بولسا نیک شمایا الید	یار خود پیکانه شس دور یاد میدین الملام
بنده لیک فی عرض متیب دیکل دعانا الید	جان کو نکلوم دین الی اول سار بولسا نیک ای
قلیغامین شکرانه سیغ جان فدا الید	کر مسکا سپر کون میسر بولسا تا باق وصلی
نیاین کیم یوقورا اول قدرت مسکا الید	فقد یارین یارنی کور کاج غمیم اتی اول

شایا کر یار سیندین گه ایر کاس یوق عجب
 کیم ایرور کوب منیدیک دین دیک کدایا الید

کیما مرکز ایستامای دور بسم فی جان دین	ایستام اول واره کو نکلوم جانی جانان دین
یارنی میدین جدا مین یار فی جان دین	جانغی تیم محنت و غم دین کیم دوران ایلام
سبیل اولغاندیک خزان فضلی کلستان دین	هجریت کاج کو میدین سین بی نوا تو شوم
جانیم الغیل ای فلک یا ایله حسرت دین	یوقورا وصلی مین برو طاق هجران

بزم ار اگر مجلس افروز اولسانک قالمانک
عمر نوق پروانه غم شمع شبستان دین جدا
بح پروا تا باغای غم قیدین آزادلیق
قد خدمت پیلایین قول تو شمس سلطانک

شاهی اولی آیی بجزید اولدی عدم جسمی حقیر

ظاهر اولسان ذره هرگز مهر خشان دین جدا

کورسا بولور یوز غم او قین دین خونبارا (۴)
یک هر دم کورسا بولماس یارنی اغیارارا

بستان دور خوبلار غم بو کونول وه نیلانو
توشتی ایرسا پر سلمان ناکهان کفارارا

عشق ارایمین زار ویوز ازار سیندین کونکوما
زار کونکومنی نه بولدی سالمانک ازارارا

قدینی طوبی ویکو بچه سروددیم باک
بیلایین توشتی ایسانا که غلط کفتارارا

جسیم افکار و جگر رش و کونکول هم در دک
چقما یین جانیمنی قلعغای پرتو ک پتارارا

کچه یاد ایتماک می پمار کونکومنی فی تانک
میسین بوسته یادینک خاطر افکارارا

شاهی پنجان مان کو یونکد انترال املاک

بلبل انداق کیم شیم املاکای کلزارا

ای کونول

ای کو کول کر عشق ترکین قیلدینک اظهار ایلاما	منلق فی زنهار حالیک دین خبر دار ایلاما
ای کوز اول آی نوزیدین قیلدینک لسا قطع نظر	یوزدما هر لحظه اشکیکدین نمودار ایلاما
عشقی دین ای جان اگر کجیتیک مانا میویدین	اوزکا ای عشق نه اوزو نکنی گرفتار ایلاما
ای باشیم سرکش لیک ایتیک اول بر سودا	کچا اندین بر بولی سودای کجبار ایلاما
ای تن خاکی غبارینک چقتی اریسا کویدین	دهرنی بیه غبار آلود ایلاما تار ایلاما
عشق گفت و کویدین ای تیل مانعوس ایلاما	کیم سنی منع ایلاما ترک بو کفتار ایلاما

کوبلار دین هر بری ظاهر قلیور نومیلین

شاهیا نومیلین سین باری اظهار ایلاما

لعل خندانک فیه بولسون جوهر جانیم فدا	کفر زلفونک شو قیدین دین پرلا ایمانیم فدا
تیم تیم اشکیم طاییدین بولدی پرتان کوزلازم	کل کل آجیلغان یوزونکا بو کلمه تانیم فدا
فصم ایلاما ادراک هر فی بار ایسا حسن ایلی غ	فصم و ادراک ایکیکا ای شوخ سخن دانیم فدا
سرو قد لار جلوه ایلاما هر طرف قلسا خرام	یار چه سی قد نیکه ای سرو خرامانیم فدا

اشک او ز آن حسن کسی بد آنم بجز جان پند
 کس که نوز و اغرنیکا سپد او پنهانیم خدا
 مین جزمین مین گوشه عم بجز اسین عشق
 عشق یادینکا بولسون بیت الا حرامیم خدا
 کسینک الیکدا انشاهی قولو معنی نوشا قبول

یوز انیکدیک قول سنیک یولو نکلدا اسطایم خدا

کوز و انقش الای یونخکنه کرجانک لولما	کونکوما خیل خیالینک بس وصالینک لولما
جلوه کوز آله انورس نهالینک لولما	فامینک شو قی الف دیک بولسا جان بجز پیتا
تشنه کونک کلموم کار روشن بلالینک لولما	ساعتین بعل لبینکین دور در حضرت سوتی
انکار نظاره بس نازک نهالینک لولما	تیز ناغیم زخمی که بار کوسوم کافاشینک
وصل حجی آفتاب بی زوالینک لولما	بجز شاهی ساعتین یوزونکی نهی غم کوز سالما
کوز لایم او تر وسید اگر طرفه خالینک لولما	کوبیدور و مین شوق دین کونکوم ارا سر نازه

شادایر و شاهی خیالینک پر لاهر نوعی که با
 بیگای اول هر کون معاذ الله خیالینک لولما

بهمان

پیر خیزن جانیم دور اوز کاکیم ابرو رسایل سکن	میسهان بولسانک یوق تخفه قابل سکن
وه نی دیب دردلم فی ایسی ایسی غافل سکن	جان کر پر سام عمیم دین لکه اولمانک شه
قید عاشق بولدوم ای بدخون منی سیدل سکن	یوز بلا هر دم کیلور باشیمه عشقیگ کوزیدین
اوز لوکوم دین کچسام نابولیشام اول سکن	وصلینک ایستاب اولمانک اشم فی عیب کیم
پلماس اول غافل که جانیم ابرادور منزل سکن	مدعی قویاس منی کویو کیدر انترل قلیغانی
قیلما غوم هرگز بکل فانی منی ای قابل سکن	چهره کور کوزمانی منی کرتیغ الملائق اول سکن

شاهیا بولدو کیه اوزاری کیم اینک حمی یوق

انکلا کیم تو شمشیر عجب شکل اوزا مشکل سکن

معاذ الله یوزیدین کوزلاریم محروم کر بولسا	ایماس دور باک جسمیم عشق ارامعدوم کر بولسا
بو حالت غم تشنگای کیم کا طالع شوم کر بولسا	یتیشتی شوم طالع دین بلا بی بخر باشیمه
نچه دیوانه کونکلام جانی نامفهوم کر بولسا	زمانه الهی بی طاقت لغیم فی فهم ایجکای لای
من پیل اینک اتی نامه داهر قلم کر بولسا	یازمین نامه اتیمنی یازمان کیم قیلور سیرین

و فاینر تذخولا عشق ایلیک حرم قلعای لار
سین انیک دا عاشق پیشه لار مرحوم اگر بوسا
سنگا معلوم ایاس حالیم ترجم قیاساتک
ترجم شاید انکای سین منکا معلوم اگر بوسا

تظلم الما کان مشایه قلیور سین ظلم شایه

مناسب ظلم جانیم سینسی مظلوم اگر بوسا

وه فی حاصل ادزکا لار برمی اگر کلزار ایسا
کونکلو ما پر کل غمیدین خار خاری بار ایسا

یار بی پروا و هر دم خلق دین نوز سر نش
تاک ایستور عشق ارا حالیم اگر دشوار ایسا

دوستلار هرگز منکا پزار لیق ممکن ایسا
هر نسخه کیم اشق و فاسیر یارمه از ایسا

اول که مرهم شیکور و بر ایرد منکا مرهم
چاره یوق بر صبر امید ی خاطریم اکار ایسا

بولدی جانیمونه تلا بجرید اصبریم کیم لغی
یوق که عاشق جانیمه نی غم بلا ایسا

وصل ایلا قیاس اول مسیخادم طب
نچه بجران دروی بر بلا خاطریم اکار ایسا

غضه بر شای و دیر هدم فی همراز ایلا کاس

قیلغوسی انکاضر کو بکلی ارا پزار ایسا

عید

عید ایردراونر فی فدا قیلماق تپای دورن سکا	تسخ تریب کیل که جان فی ایلمین قربان سکا
مین کیم و حد مبارک باد کسیم بجد دور	عید گاه ایچره مننکدیک زار و سرگردان سکا
عید که داوتونیک غم جلوه پرماک یار انور	خوبلار نیک شهسواری سین و جولان سکا
عید که داچیر نیک دین قیلما دی لارا این نما	هر ساری بس کیم خلائیق بولدی لارا حیران سکا
عید رخسار دین انی کوز بولما غافل بهره آل	یوقسا اولکوم حسرت دین قالمغوسی ارمان سکا

کوب مونیگدیک عید تنگوز و نکش طومش ایله

شا بهیا بولسا حسینی دیک کیشی قربان سکا

کونکلو ما سدا ایتار حوری پری زار دیم مانا	قیلیدی ویرالمیق غم نور محبت آبا دیم مانا
کوز تو بار ایردیم وفا اندین جفا قیلدی سکا	اه کیم غمشاک بولدی خاطر شادیم مانا
یار سیندین یاید قیلیدی ایلمک کاج طالع	سمونداق اولسا طالعیم قلیغوسی یوقی مادیم مانا
جلوه پرکاج قدی غم بولدوم ایر بندیم	اه اگر کور کوزنا جلوه سر و آزا دیم مانا
فقد جان ایلمک سکا پدرد لیتق ای پر عشق	در و کوسی ایچرا بولغیز صاحب ار شادیم مانا

بولماسا اول آی وصال کو نکو ما فریاد رس
میگو یو یک دور کو کرکا بجز انید اوردیم یانا

یازت دی پرت بادلسا بسدل بولغوسی

شاهیامی ذکر و شکر ی سیرلا اوردیم یانا

اول که کوز تو توتم وفا اندین جفا قیلدی منکا
قسمت و اندوه و غم درد و بلا قیلدی منکا

بولمادی پردم خلاص اولماق میسر عشقین
هر چه زاهد تو تو لغین دست جفا قیلدی منکا

عشق دیر سین کیمیکا کو پرک ایلادی سیداه
راست ایچی بار چه دین کو پرک منکا قیلدی منکا

عیش سلباس مین بند و غم یار ایچ کیم اول
عیش غلام غم بیکنغ ترا قیلدی منکا

عاقبت چون بار میش آسین انکا پیکانه لبین
بس نیکا اول آی اوزینی آشنا قیلدی منکا

سور ما کنیزه خالیمنی بس کیم شرح ایلا ای مکان
او که جور و ظلمیدین اول بو جفا قیلدی منکا

بولمادی مهر و وفا سی شاهیامی پر ذره کم

اول و فاسیخ هر چه جور و جفا قیلدی منکا

غم ایاس کر بولماسا بجز نیکیا پیرم منکا
بولماسا بهدم خیالیک بار ایسانی غم منکا

عالم ایچره

عالم آنچه وصل ایله بولسام ایر و خوش عالمی
 یوقسه هجران آنچه یکسان دور باری عالم منگنا
 یارب اول کیم جور و ظلم انبیاک بولوب دور عباد
 اوز کالارغه قیلا غیل کر قیلسا باری هم منگنا
 چون نهانی لطفی ارتق دور منکا اغیارین
 غم ایما س ظاهر دابولسا التفاتی کم منگنا

شاهی اول آی و صلیه اشکرا ایتا دیم ایر ما عنجب

یشیا کونا کون الم حسب ایندین هر دم منگنا

عارضینک دیک پر کلی یوق تور ارم کلزاریدا
 کیم ارم کلزاریدین دیکای جانیک ماریدا

تالمان اوز حالید ایر و خوش خرمکنی کورد
 کیم کوروب سین اوز کاه چه حالی قدور خاریدا

جوریدین دیوار نه بس کیم تیانب حکیم
 دودیدین هر دم اثر ظاهر دورور دیواریدا

قیلا غیل هر کیمکا اول آی دین سکا ت ای
 کیم سکا بر غیب ایرور اهل وفا نظاریدا

بس که درد هجر چکتی شاهی از زده دل

در د ظاهر بولسا تا نکت ایر ما سن انزیک کفقاریدا

ناتوان کونکوم سپراد هجریدا فان بولکد یانا
 کوزیا شیم کوزیولیدین تمهای فان بولکد یانا

اندین ایرور همیم آه و فغان بولدی یانا	هریم کیم بار ایدی نوشتی براق و حسرتنا
وه که سودا و لهای مکتا قسمت بیاکن یانا	سوه مندا یردی وصال و محنت بجران یانا
حالتیم نی کور کافی یا نکلنج بیان بولدی یانا	پلتاس ایردیم خشی لبق دین اوز کایز بده حال
میدین اول نازن فر اچیم بد کان بولدی یانا	دیر ایدیم کیم سین نیر نیک او کوم دور و راه
غم بولیدین خسته جسمیم ناتوان بولدی یانا	غم ایرد بجران دین قسمت مکتا افسوس کیم

شاهیا لیلی صفت اار دین براق مخون لغنگ

بارچه عالم اهل انجیره داستان بولدی یانا

کیم کور و نوز دوست اما دشمن جان دور مکتا	قصه جان ایلار دما دم اول که جانان دور مکتا
کو نکلوه جان خوننی بولسا پیم ایمان دور مکتا	سین کپی خونریز بندی زلفینم بولغان ملک
کیم و مانع اول زلفیادی دین پشان دور مکتا	ظاهر ایشام شیوه دیوانه لبق ممد و بوت
سین نیرین کربولسا جنت نبت الاخران دور مکتا	اوز کایز ایل دیکی مانع کلکشتین نیایم کیم فی البش
کیم نصیب اولغان ایزلدین نیش بجران دور مکتا	نوش وصل اول در بادی ای کو کول قندیا طبع

مکتا بولدی

شکلم بود که اولسام عشق فی کورمان بوزین یوسف در عشقین جان پرماک آسان در مکن

هر چه کورسام جفا ترک ایتما کوم دور عشقین

عشقی ترک ایلامک شاهی فی امکان دور مکن

ای سده خوی سوزفا تیکری قاچان کورکای میندین وفا اوزره وفا سیندین جفا اوزره جفا

عشقیک غم و اندوه دین حالیم فی جانما سبک بولساک پراوکا سبلا انداق کیمین بولدوم سبلا

پوسته آتی اولسون بوزونک سر سبز و قافا کرایا دیم اشکیم قیزیل چو پیم سارنج بختیم قرا

یار ایلامدی عزم اندین چو قالدیم ای کورک اول بولدی چون سیندین جدا سیز بولما غیل اندین

پر کون اگر کوی اراقیلماک کتاری لطف آتیب

آید ایشامیدین دعا شیکور کس ای باد صبا

یوتاس ایدیم قان اگر خساری کلکون بولما چکاس ایدیم آه قد مونجه سوزون بولما

ای نسیم اول کل حالیم فی دیسام خوشور کرسنیک تقریرینکا پراوزکا مضمون بولما

ایشا جانیمنی منت پر لادیمان عذر کیم بولما سون بی منت ابر پر بولی مضمون بولما

هجر صحرا سید کو کلو م تیل بار اب تیماس ای
 پربت لیلی صفت عشقید امجنون بولما سا
 ناتوان کو کلو م کا در عشق روز افزون
 ناله قیلغای مو ای دم کرد دریم افزون بولما سا
 ای کو کلو م بولغای مو ایریم غرقه کردیم
 سبیل شکیم دین اگر هر ساری همچون بولما سا

کسوة فقریم یار کو کلو منی غمگین ایلامان

کر باسیم شاهی دیک دیبا و کسون بولما سا

صبح عیش تیره وش اولماس مو شام غم
 کیم ترا قلمیش لاسین اول بری ماتم ارلا
 اول بری نیک خلقی دیک کوزلاریم کر توره دور
 ساغینور مین کیم یار و غلوق قالمادی عالم
 ای غم منکرار و انغوی کچ لار سپه لوبولور
 عارض ماتم غم یا نجان سنبل درهم ارلا
 یار بولمیش ماتمی و مین لار غم ماتم زده
 کوز یاشیم ماتم دا جهیم فی احاطه ایلامان
 توشچی کویا هجر ایلامان ماتم ایکی عهدم ارلا
 شادلیق نبات بولدی ایرسا ایلمین فی
 عجب کیم منیک دیک توشچی لار احباب بجره غم ارلا
 یارنی توختیم ماتم داشا ای غم یما
 کیم مونو کدی یک لار بولور حسن تن آدم ارلا

غولارغی

خوبلا زنده هر چه کیم بار ای مهر و وفا	انچه خوب ایرماس الار دین مهر کیم سیندین حفا
کل بوز و کلیدین ایر و ما قالمیش من ای نخلی	بلبلدی دیک کیم خزان کور کای ایر دزمین پنا
عرض عالی منی متب بیکای پروین سحر	اول تینکنی تانینک آنکنغه تیکور کای صبا
انچه کیم جور ای سکر ایلا دینک من زارغه	قیلا غوم باور نچه دیسانک که قیلیم دور وفا
اوز کالار دین ایلا دیم سکانه ویش لبق حقیقا	سین سرنغه تانسی دیوانه بولدوم سنا
غنچه دیک کونکوم آچیلما س کل یوزونکی کورما	باغچه نوهر نچه بولب ای سبی قد و لکشا

حسن ایلان مغرور سین اول نوح کیم حسرت ایلا

جان غمیک دایر سنا شاه سحر غم پر ماس مکن

قصه جان ایلا ز غم حیران بخاریم کیلما	مشکل ایلا اول غمک ایم کیلما
اشک کل لار چتو دیک یوز خار غم کانیم اوزه	کوز لاریم غم اتر و کله غم ایم کیلما
بهر خچوک بولسا اوتار کوندور غمیدین کویلا	نیکامین اول موش شهابی ایم کیلما
کلشن غم اوزه باد خزان بولغا ورا	جان مشامغی نسیم نو بهاریم کیلما

او پکالی ستم سمنندین باشیم اولدی خاک راه
آه اگر بو یول دین اول خاک سوزیم کیلیم
ایل نی میکس کوروب باشیم قلمیش لارجه
وه که اغیار انیتسکو دیک دو قصد یاریم

پلکا ایل سیدل لغیم شاهی اگر سمنندین بار

کو کول تلقیق یایه زار کر مقتراریم کیلیم

طالعیم دین کیلیم اول مهوش جالی او درد
بعد عمری کر میتر بولسا اول هم بقودا
لیک کر یان کوزکا اول عارض خیالی فی السخ
کیم ایرور چاصل انداق آمی نمودارمی سودا
تلخی بجزانی نوش و صلیدین ایر بلغا
لذتی پردی مکناکیم تا جام آئی اولقودا
یاد ایتر بولسا انی لوج ضمیریم دیوز
کور تور انداق که مهوش لار جالی کوز کودا
وه که عمر دوم حاصلین او تکار دم آخر قودا

دیسام ای کل سر زمان قیسام و صایکنی خیال

اویاب ایتور کیم ایرور شاه خیالیک سودا

اوزکا خوبلار و صلینی نیلای خیالیک باریدا
خاصه خودای شوخ سیمین بر بویکن باریدا

شسته

تشنه لب اولسام نمیکدین ایسان آب حیات
 خضر سوئی فی نیای روشن لالینک باریدا
 بولماسا خالینک کوزوم کا بولماسون کوزومردی
 ایسان مین کوز سوادینک طرزه جانینک باریدا
 صبح رخسارینکدین اولسا سر زشخ رشید
 تاکنک ایسان کیم اول نیدور ماه جانینک باریدا
 عشق فی میکور سا باشمکنه قبول ایستای کونول
 قیلا غیل کیشش لیک اول نازک نالینک باریدا

چون اوز ونگدین بارغودیک سین محنت هجرانین

شاهیا میگیل وصالینه مجالینک باریدا

کیسکالی ماتم اوچون اول شوخ سین بر قرا
 دهر کریمان کوز لایم کاسیکد سیر تا سر قرا
 اول قرا کیج ایتمک قانیوسیدین بولدوم
 کیلیدی بو بولد امین سر کشته کار بهر قرا
 در دیدین سید اوشین کس اور دوم باش اوزا
 سر سیم کوزیدین فیلیم مین اتر قرا
 روز کاریم زلفنی کور کاج فرار دی لاجرم
 مرتبه تا بقاج کسار لارا اهل فقر اکثر قرا
 من کوپول ماتم اویدین قالدی خلعتین
 آری آری اور نیغه قویغی سان آذر قرا
 ساغونور مین میندیک اور تانس صبت اویدین
 کیراق دین ظاهرا اولسا کوز لایم کا هر قرا

اولیٰ در دیدن شاهی تو تو ذوق اوزه

کیم مصیبت الهیحه اولیٰ دور در منظر ترا

سینهی دیدم سین دلخسته ترک خان ^{ایلا} ایلا	نه ترک خان مان کیم ترک عقل و شوش ^{ایلا} ایلا
سینیک یولونکدا نویدوم جان ^{ایلا} ایلا	یتشما جانیمه ای ته خو کو کلوم فی خان ^{ایلا} ایلا
فی پلیم عشق ارا الیکوسیدور کو کلومدا یوز ^{مشکل}	غم عشقیگنی قیلیم اختیار آخر کمان ^{ایلا} ایلا
هنان تو تو غم عشقیم فی ایلدین اسکار اولیٰ ^{مشکل}	که بولماس عشق در دین ای کو کلوم ایلدین ^{ایلا} ایلا

دو امین خسته غم اولما کدن اوزکا یوقشور و شاهی

که سور کاس اول سیجا مبتلا سین نا توان ^{ایلا} ایلا

بولدی ای کل نو بهار ایامی ^{مشکل} خوش	وه که بوموسم داسر ماغ ایرور بسیار ^{خوب}
نامه فی بس قیلما دی بیلس کوروب کل ^{سین} جلوه	کیم کور و نور عشق ایلدین فغان زار ^{خوب}
سرو نیک خناری یوق کل نیک قدی ^{کیرد} ده غم	سرو کلریم دا هم قد خوب هم رفتار ^{خوب}
لاهور کالار و صفیک ^{مشکل} سکا کوب قیلما عقل ای ^{مشکل}	دی کایل آلمید ان دین اوزکا فی زینهار ^{خوب}

چینار

خوب بولسا اوزگالار دین فی عجب شای سوزی

چون نینک و صغینک قیلور بولغای سوزی یاز خوب

کوپراک ایلا رسین جفاغیم تغدین کو نکلوم یارب	نچه کیم جاباغینک غم تو شارمین یارب
ای جفاغیمه ضم مهنکدین اوزکا نامیونونک	ایستاسانک کرجان بیلده کوکامینی برپر احتیاز
ریش اوردو جانیم دیسام کرسکا باور بولسا	قیل تاشتا خوجرم سیرلا کو نکلومینی یارب
نوبهار وصلیدین محروم اگر ایرماس کو نکلوم	نی او چون سهار بوشش منجرانی یک سارغاز

چون کیلیک شای دیلادینک شای محزون کو نکلومی

وه یانا بجران ار اسلمه آنی مونداق سلب

سرفراز اینک نینک دیمو در ماندیک	تازه حالیم بولمیک لوک کاجرم اراجان دیک
پرفروغ و خرم اینک بوز بیلده کو نکلوم	بوزاچب بوز ناز ایله سرو خزان دیک
بووارغان کوزلار منی ماه رخسار نیک بولا	روشن اینک ای قویاش خورشید تابان دیک
اول قاضعت ارا بر دینک آب حیات	خضر غم ظلمت اچمده آب حیوان دیک

یار ماغیل من بعدقان کو کھٹی میلاب
چون خوشان قلیدینک منی کلبرک خندان کیت

شاهی ازاد قیل سونین ناری غم قیدی دین

بنده لاکسرو قتی غم هر لحظه سلطان دین

یارب ایتمه وصل اور غمچہ مکا فرقت نصیب
عیش و عشرت بولغوجہ اندوه ایلا نصیب

بولیشام انداق فرازیک در دیدن بپارین
وصل ایلام بولغوسی بوقورمچکا صحت نصیب

ایرطب بندین دو اکورماک اور شهریم ارا
نا توان کو کلوکجا بولغای محنت غم

بجز انداق نا توان قلیدی منی کیم بجز ارا
میزین اناری تا پاس بولغوجہ و صلت

اندین ایریلیاق غم باعث بولدی بی دولت لغیم
الیدر اتا بارایدیم تا بارایدی دولت نصیب

یار دلدل اول ای عشقیدین شاهی غم نوعی حالتی

ایسارام کیم بولما سون مسح کیمچکا اولت

یار سیر جمعیتی کالیتاسام احوالیم است
روز کاریم فی پریشان زلف یکنسخ در اتم

نچه کیم بار بار سنا اول نامهربان نینک عهد کاست
کو کلو مده مہرین کیم ایلاب عهد و پیمان

چور کو پورین

جو کو پدین کو پناہیں از دین از چون بارش مہرین افزون ایلا کیل یارب جہانم کی کم است
 بالبارب شہد دیام یار الید ایوق سود کیم جہا بولسا شخارنیک مہر بانیش نی ہم است

شاہیا چون پوفا ایشین باری عالم ایلی

مہر الیدین اوز کیل و پیر یو ترک عالم است

آہ کیم مہر نیکنی کو تکلوم اہدم ایتک عاقبت خاطر نیکنی بو طرف دین چشم ایتک عاقبت
 بزم شینکدین منی قاروونک تلاب اغیار پیرنی محروم اوز کالارنی محرم ایتک عاقبت
 غم یو کیدین اینچہ قویونک جسم اوزہ ای دروغ کیم الف دیک است قدیمنی حرم ایتک عاقبت
 فی او چون عمر و ملاسون جسم اوی ای دیدہ کیم سیرل کیم پرلا دیوار بندم ایتک عاقبت

ای جہا جو عارضیک اوزرہ پرش اینی نونک عاقبت

شاہی مصیبر حالین درسم ایتک عاقبت

غنیگ شرحین سخا بیلای حکما کہ حسنو ملکیک انخا یوق تورتزناست
 اگر باقناک غایت کوزی پرلا نینک ساری ایرور عین عاقبت